MEȘTERUL MANOLE

ANUL II NUMĂRUL 10
DECEMVRIE 1940

MEŞTERUL MANOLE

REVISTĂ LUNARĂ DE LITERATURĂ ŞI ARTĂ

REDACTORI: OVID CALEDONIU, VINTILĂ HORIA, MIRON SURU.

GRUPUL REVISTEI: V. Beneş, Mihai Beniuc, Emil Botta, Ovid Caledoniu, M. Camilucci, Virgil Carianopol, Mihail Chirnoagă, Paul Constantinescu, Ion Frunzetti, Emil Giurgiuca, Vintilă Horia, Aurel Marin, Pericle Martinescu, Constantin Micu, Horia Niţulescu, Grigore Popa, Axente Sever Popovici, Rudd. Rybizcka, Ştefan Stănescu, Mircea Streinul, Miron Suru, Ion Şiugariu, Octav Şuluţiu.

CUPRINSUL:

— ANUL II. NUMĂRUL 10, DECEMVRIE 1940 —

GRIGORE POPA: Temeiurile revoluţionare şi eroice ale Ardealului.

MIHAI BENIUC: Poeme: În aur vişiniu; O voi prunci...; Latre câinii.

V. BENEŞ: Păcatul Fratelui Beatus, nuvelă.

ION ŞIUGARIU: Poeme: Prinţul de ceară; Elegie; Peste pământeşti coline; Mai departe.

CORIOLAN GHEŢIE: Monarhie şi requiem, esseu.

GEORGE POPA: Poeme: Destin; Marea întoarcere; Baladă.

LAURENŢIU FULGA: Vânt de Ianuarie, nuvelă.

ADRIANO GRANDE: Poesii: Reflux; Miros de mentă, din italieneşte de Vintilă Horia şi Franco Loreti.

HORIA NIŢULESCU: Treptele mântuirii sau despre aleşi, esseu.

ORIZONTURI

SIMION STOLNICU: Spicele depărtării.

EMILIANO LEONARDI: Carnet african.

DORIN SPERANŢIA: Snobism muzical.

ION VLASIU: Insemnări.

VIAŢA CĂRŢILOR

ION ŞIUGARIU: Poesia tânără: Anul poetic; Teodor Al. Munteanu: Meri domneşti; D. Ciurezu; Pământul luminilor mele; Ştefan Baciu: Cetatea lui Bucur.

MIRON SURU: Însemnări pe fila cărţilor: Gânduri la sfârşit de an literar; Ionel Teodoreanu; Petru Comarnescu; Victor Popescu; Paul I. Papadopol; E. Lovinescu; Sextil Puşcariu; Liviu Rebreanu; Ernest Bernea.

CUVINTELE VREMII

VINTILĂ HORIA: După doi ani; Marginalii estetice; Lângă bisericuţa lui Raffael; Către abonaţii noştri.

LAURENŢIU FULGA: Melancolia acestui sfârşit.

ION ŞIUGARIU: Poesia şi legiunea; Ardeleanul Ion Vlasiu; Între Chateaubriand şi André Maurois; Sculptorul Valbudea.

OVID CALEDONIU: Litoral.

MIRON SURU: Amintiri de teatru; Calendarele; Insemnări sociologice; Curţile Dorului; Inutilităţi şi risipitori.

CĂRŢI ŞI REVISTE primite la Redacţie.

CUPRINSUL anului II (1940).

Coperta de I. DOBRIAN.

Desene în interior, de: MICA ŞERBU, R. RYBIZCKA şi EMIL MEREANU.

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: LIBRĂRIA PAVEL SURU—BUCUREŞTI, CALEA VICTORIEI, 73 — TELEFON 3.43.56; 4.67.13

EXEMPLARUL 30 LEI

ABONAMENTUL PE AN 200 LEI

PENTRU INSTITUŢII 1000 LEI

Redactor responsabil: MIRON SURU

Inscrisă cu nr. 153/1939 din 11 Ianuarie 1939, la Trib. Ilfov Secţia Comercială, Dosar. nr. 939.

GRIGORE POPA

TEMEIURILE REVOLUŢIONARE ŞI EROICE ALE ARDEALULUI

Ardealul a intrat în istorie prin revoluţie.

Legitimitatea lui de rang divin pe faţa pământului a fost revolta şi protestul. Existenţa istorică a Ardealului dealungul veacurilor este un şir neîntrerupt de mocniri protestatare. Protestul Ardelului, un fel de refuz al istoriei, mai precis, un „boicot" al unei istorii care nu era a lui, dacă nu a izbucnit totdeauna în vulcani de revoluţie, a prilejuit marea retragere a sufletului ardelenesc în cuiburile lui originare.

Vatra satului şi peştera muntelui adăpostiau culcuşurile duhului transilvan. Acolo creşteau elanurile revoluţionare şi tot deacolo se deslănţuia furtuna norodului răsculat.

Atitudinea de necooperare la o istorie vrăjmaşe, care-i îngenunchia destinul şi se făcea peste capul său, l-a ţinut departe de ispitele contaminării, imprimându-i accentele unei pasivităţi îndelungate, devenită cu timpul armă istorică şi politică.

Cine cunoaşte stările politico-sociale din Transilvania românească dinainte de unire, cu înaltele polemici dintre „activişti" şi „pasivişti", îşi poate da socoteala până unde a dus pasivitatea de care vorbim.

Pe lângă retragerea din istorie, protestul Ardealului a mai pricinuit acea superbă omogenitate de simţire, credinţă şi aspiraţii, acea solidaritate a tuturor în jurul aceluiaşi altar, care ne-a salvat fiinţa noastră românească.

In faţa acestei omogenităţi s'au înfrânt toate ambiţiile şi au încremenit toate faptele cuceritoare. Căci din această omogenitate izvora nu ştiu ce sfântă certitudine istorică, ce se citea în faţa fiecărui membru al colectivităţii româneşti. Se simţeau siguri şi tari, fiindcă erau mulţi şi uniţi. Inimile lor băteau la unison şi gândurile tuturora se întâlneau în floarea de aur a aceluiaşi luceafăr, luceafărul ursitei româneşti. Toţi dearândul, dela vlădică până la opincă, trăiau în lumina aceleiaşi certitudini.

Iar când apetitul stăpânului adus de vânturile vremii se întrupa în acte de mişelnică impilare, Ardealul întreg se opintea în stânca muntelui, apuca voinicește unealta şi pornea revoluţia.

Clocotul tulnicelor şi pălălaiele focurilor de pe culmi duceau vestea în ţară.

Preoţii erau înaintea norodului cu crucea ridicată spre tăriile cerului, norodul în urmă cu pumnii încleştaţi. Se înfrăţiau prin sabie şi credinţă.

Din această conveţuire intimă până la identificare s'a născut acea *mentalitate plebiscitară*, cum am numit-o altădată, a Ardealului. Şi numai aşa, Ardealul a putut să deschidă, prin *duet revoluţionar*, porţile istoriei.

Hotărât, pe crestele istoriei româneşti din Ardeal tronează *mitul revoluţionar.*

Revoluţiile acestea de ţărani au ritmul şi cadenţa severă de baladă, uneori mărirea epopeică, şi totdeauna, sfâşietorul desnodământ de tragedie.

Dacă ar fi să definim profilul acestor revoluţii, am spune mai de grabă că sunt mai dramatice decât epice. Deşi spuneam cu alt prilej că epicul este dimensiunea majoră a istoriei, e locul aici să ridicăm pe acelaşi piedestal şi dramaticul. In ceeace priveşte istoria Ardealului, şi mai ales din perspectiva din care privim noi lucrările, ipoteza ni se pare îmbietoare şi fecundă.

Intr'adevăr, mitul revoluţionar ce străluceşte pe fruntea Ardealului ca o înaltă prerogativă istorică, este o împletire de epic şi dramatic. Dramaticul mai ales când îmbracă bărbăţia tragicului, naşte dintr'o opoziţie. Şi ce este istoria Ardealului dacă nu o dârză şi milenară opoziţie? Opoziţie ridicată la rangul de boicot, negaţiune transformată în cea mai strasnică afirmare. Incât dincolo de categoriile epicului şi dramaticului, istoria Ardealului se înscrie pe planul unei sinteze mai cuprinzătoare, mai concretă şi mai încărcată de determinaţii. Păstrând cele două dominante a epicului şi a dramaticului, ea se împlineşte pe mai multe portative, având, cu toate astea, o vie coloratură dramatică. Cu alte cuvinte cei doi obraji ai *mitului revoluţionar transilvan* sunt epicul şi dramaticul.

De altfel, personalităţile în care acest mit a luat trup şi suflet omenesc dovedesc cu prisosinţă afirmaţia noastră.

Ce e mai dramatic şi mai zguduitor de epic decât viaţa acelui ţăran-erou care se numea Horia? Sau ce este mai tragic şi mai eroic decât ursita lui Avram Iancu?! Unul ţăran celălalt fecior de ţăran, amândoi eroizaţi în lumina aceleiaşi credinţe, nu erau decât două plesne înspicate ale aceluiaşi popor de ţărani, care le mai cântă şi azi isprăvile şi le pomeneşte numele cu capul descoperit.

Aceasta este toată istoria măririi şi întristării Ardealului. Istoria unui popor de ţărani retraşi în culcuşurile lor genezice, adăpostiţi de *sfântul lor grai, de biserică şi umbra, mărită cât veacurile, a eroilor lor.*

Nu e motiv romantic sau sentimental pelerinajul la gorunul dela Ţebea, ci întâlnirea unui neam cu propria lui fiinţă eroică.

Frunzele gorunului freamătă încă de durere şi în freamătul lor multiplică rezonanţele eroice care însufleţesc acest pământ sfânt.

Mărimea lui Horia, de pildă, aşa cum o vede şi mai ales o aude Sabin Drăgoi, în cadenţele cosmice ale muzicii sale, eroismul tragic al lui Avram Iancu, pe care Lucian Blaga, ca să-l sanctifice, îl coboară din legendă şi-l întoarce în legendă, nu sunt străine de visul pe care sângele poporului transilvan, căci numai un popor transilvan există, îl urzea în vederea unei eliberări şi găsiri de ursită panromânească. In trupul vânjos al eroului, în credinţa lui, în gândul şi simţirea lui, în visul şi fapta lui creatoare de istorie, poporul de ţărani se regăsea întreg: eroul nu era decât o expresie stelară a propriului său tumult, un fulger înspicat de răzbunare. De aceea eroul nu teroriza, ci vrăjia. El nu stăpânea prin teroare, ci prin camaraderească participare la aceiaş soartă. El nu era zeu, ci om purtător de har dumnezeesc. El nu-şi ucidea trupul ca să-şi mântuiască sufletul, ci se îndumnezeea prin virtute şi eroism ca să se învrednicească de graţie divină. El îşi punea

total viaţa lui în slujba neamului său. Şi din acest sacrificiu suprem se urzeşte nimbul de mit ce cuprindea, ca o aurora de bunăvestire, frunţile eroilor. Dar acest sacrificiu nu rămâne nebăgat în seamă de mulţimea din mijlocul căreia s'a ridicat eroul. Şi numai în acest fel se explică ataşamentul şi încrederea oarbă pe care poporul le are faţă de eroul său. Recunoaşterea eroului şi mărimea lui comunitară creşte în raport direct cu capitalul de sacrificiu pe care l-a investit, spre binele neamului său, în faptele şi acţiunile sale. Pentrucă la temelia oricărei fapte eroice prezidează zeul sacrificiului. Cine nu-i capabil de sacrificiu nu se poate numi erou. Căci soarta eroului este soarta tuturor, iar lui nu-i mai aparţine. Este un simplu mijloc pentru mântuirea celor mulţi: Eroul, ca şi sfântul nu mai este al lui, nu-şi mai aparţine. El este în slujba unui destin cumplit, pe care trebue să-l împlinească. Este adevărat că moartea sau nemurirea lui atârnă de împlinirea acestei misiuni de rang divin, dar mărimea lui pământeană nu este decât restituirea din partea poporului a capitalului de credinţă şi sacrificiu pe care l-a clădit în fapta sa.

Socotim că aceasta este calea firească pentru stabilirea consubstanţialităţii eroului cu poporul său. Căci setea de epic şi aventură, ce fecundează iniţiativele eroului, ar rămâne complect sterile fără participarea şi integrarea lui în ritmurile vieţii comunitare. Numai prin viaţa comunitară, pe care o înobilează şi o eroizează ursita lui, aleasă, capătă sens şi coloratură omenească. Iar punctul culminant în cariera eroului este acolo unde ursita lui personală fuzionează cu destinul neamului său: mai lipede, atunci când eroul ia pe umerii săi întreaga povară a neamului, transfigurându-se în flăcările mântuirii lui. De aici se ivesc apoteoza şi mitul lui, lumină din flacăra mântuirii colective. Şi tot aici trebuie căutată taina eroică a lui Horia şi Avram Iancu, a căror amintire stăruie din zi în zi mai luminoasă pe măgura istoriei româneşti.

Dar eroismul ardelenesc e polidimensional. S'a ivit mai totdeauna din ţesătura deasă a munţilor anonimi. Apele lui nu s'au năpustit numai asupra nedreptăţilor şi fărădelegilor politico-sociale, ci au pătruns în toate domeniile de activitate, s'au strecurat pe toate arterele vieţii româneşti. Toate plesnele lui însă, oricât de destăinuite şi distanţate în aparenţă, slujeau în realitate acelaş ideal: ceeace noi numim astăzi *ideea panromânească.* Amintiţi-vă venerabilele generaţii de dascăli şi preoţi ardeleni, ale căror oseminte zac la temeliile ţării de azi. Zăboviţi pentru o clipă asupra acelor descălecări de dascăli şi profesori, care se ţin lanţ dealungul istoriei noastre moderne, ca să vă daţi seama de vitalitatea eroică a Ardealului. Pentrucă un lucru trebue să se ştie: cele trei coloane de susţinere ale Ardealului de eri au fost *ţăranul, popa şi dascălul.* Trunchiul de baştină era comun, după cum comune le erau şi aspiraţiile. În ultima analiză, pe planul vieţii sociale, totul se reduce la masiva clasă ţărănească. Popa şi dascălul erau exponenţii direcţi ai acestei clase. Între ei şi ţărani nu există nici o deosebire de mentalitate

Dacă ar fi să schiţăm o tipologie a culturii ardelene, aşa cum se prezintă cu atributele sale specifice, în constelaţia culturii româneşti, ar trebui să reducem puterile ei creatoare la trei tipuri, care în fond se desvoltă din acelaş *quid divinum,* care este sfânta noastră ţărănime. Aceste tipuri ar fi: *feciorul de popă, feciorul de dascăl* şi *feciorul de ţăran.* Şi considerând lucrurile subt unghiul devenirii,

cele două tipuri dintâi se reduc la cel din urmă. Tot ce înseamnă creaţie în cultura ardeleană poartă blazonul acestei origini. Exemplele ni se îmbie de pretutindeni: din literatură, muzică, artă plastică, etc. Gândiţi-vă la Coşbuc, Slavici, Agârbiceanu, Goga, Chendi, Blaga, Drăgoi, Ladea, şi veţi avea confirmarea vie a tezei susţinută de noi. Toate creaţiile lor sunt străbătute de creaţia duhului autohton. Nu e locul să ne oprim acum asupra nuanţelor pe care acest duh le ia dela autor la autor. Toţi însă sunt uniţi în aceeaşi familie prin cultul şi promovarea aceloraşi virtuţi şi idealuri. Deasupra năzuinţelor personale fiecare pune icoana anonimă şi colectivă a neamului românesc, pe care îl slujesc. Nu ştiu cum, dar din creaţiile acestor oameni se desprinde un robust optimism comunitar, o credinţă reconfortantă în ursita neamului lor. Şi din acest motiv, poate toate creaţiile lor au o profundă coloratură etică. Frumosul pentru ei este mai totdeauna un semn al lui Dumnezeu. Urmările acestei atitudini sunt multiple.

Întâi, din întreg freamătul demiurgic al Ardealului se desprinde o *solemnitate frenetică*. Urmăriţi, din acest punct de vedere, poesia lui Coşbuc, Goga şi Blaga şi acea religios de solemnă muzică a lui Sabin Drăgoi. Faptul se verifică în aceeaşi măsură şi în ceeace priveşte cultura anonimă. Acest *simţ al solemnităţii populare* se manifestă cu deosebită amploare cu ocazia marilor sărbători de peste an. Mai ales Paştile, acea dionysiacă şi în acelaş timp Iisusiană sărbătoare a Învierii, cu toată smerenia şi înălţarea, cu toată bucuria şi extazul, desvălue cu prisosinţă această zestre solemnă a sufletului ardelenesc.

Într'o formulă sintetică, această dimensiune a sufletului ardelean corespunde perfect la ceeace numim noi *Ardealul Duminical*, asupra căruia vom stărui altădată.

Sentimentul duminical al lumii şi vieţii, expresia limpede a unei atitudini de solemnă participare la lucrurile firii, de luminoasă sporire a tainei ce ne înconjoară, devine grandios şi copleşitor numai când creşte în inima cosmosului. Numai prin participarea şi angajarea întregului cosmos la extazul nostru duminical ne găsim echilibrul metafizic, iar trăirea duminicalului, în acest caz, se încarcă de toate determinaţiile pathosului. Şi pe această linie de fapte, putem vorbi fără teamă de exagerare şi osândă, de *pathosul ardelenesc*. În plan social, determinatele esenţiale ale pathosului transilvan sunt:

1. Voinţa panromânească,
2. Atitudinea plebiscitară,
3. Atitudinea etică politică, sprijinită pe cei doi stâlpi ai veciniciei ardelene: *rezistenţa* şi *masivitatea*, despre care am vorbit mai pe larg în eseul „Fenomenul românesc din Ardeal", publicat în revista „Pagini Literare", 15 Septemvrie 1935, anul II, numărul 9.

În afară de vuetul revoluţiilor şi de acţiunile politice, pathosul despre care vorbim s'a întrupat în rezistenţa organică opusă de ortodoxismul românesc din Ardeal tuturor încercărilor depuse, — şi au fost multe şi sistematic instrumentate, — pentru a câştiga prozeliţi de altă confesiune în sânul populaţiei autohtone. Nu arareori pathosul acestei îndârjite apărări a patrimoniului religios a culminat în lupte: luptele religioase ale Românilor din Ardeal, despre care s'au scris cărţi în-

tregi. Trecând prin statutul Şagunian, temelia organizaţiei noastre bisericeşti, militantismul ortodox din Ardeal continuă azi prin admirabila „Frăţie Ortodoxă Română".

Astăzi însă, mai mult decât oricând, pathosul ardelenesc trebuie să fie într'o necurmată sporire. Integrarea Ardealului în *marele duh panromânesc*, identificarea destinului nostru de aici cu destinul românesc de pretutindeni îi împrumută nimbul unui sentiment imperial. Astăzi, lumina pathosului ardelenesc, trecută din istorie în sângele şi duhul tinerilor, este în acord deplin cu voinţa de mare *Faptă Românească*, singura noastră demnă şi eroică legitimitate de viitor.

Prin botezul la Iordanul marei fapte româneşti, Ardealul, cu toate dimensiunile lui, tragică şi revoluţionară, metafizică şi duminicală, patetică şi plebiscitară, masivă şi eroică, se pregăteşte pentru cea de a doua *Înviere Românească*.

P O E M E

IN AUR VIŞINIU

In aur vişiniu de toamnă calmă
Duium de galbeni joacă vântu'n palmă.
Inscriu cocori pe cer o urmă ştearsă,
Foşneşte frunza veştedă şi arsă.

Brânduşile se 'mbie de subt foi,
Şi ochii le sărută cu tristeţi —
Cărări şi bănci, de-acuma rămâneţi
Să putreziţi în ploaie şi noroi.

Eu unul am să plec de-aici departe,
O mândră de demult mi-a scris o carte,
Mă chiamă să mă duc în ţara ei,
In ţara ei de stei şi de schintei.

Stă surghiunită vesela vieaţă
Acolo 'n mănăstirea ei de ghiaţă.
De flori de stele scapără livada,
In iarb'albastră Albă-ca-zăpada

Aşteaptă, tot aşteaptă fără preget
Inel de aur greu să-i pun în deget,
Şi să privim cum cea mai mândră stea
Din ceruri va cădea la nunta mea.

O VOI PRUNCI...

O voi prunci, mi-i drag să stărui
Printre voi, spunând poveşti.
Voi ghiciţi cât adevăru-i
In minunile cereşti.

Murmurând adânc şi tainic
Cântă frunzele sibile
Nou luceafăr vine crainic
Pentru zorii altor zile.

Am văzut prin câte-o vale
Tăinuit ascunşi în peşteri
Cum lovind în nicovale
Lănci ascut piticii meşteri.

In păduri cu veacuri grele
In inele de stejari
Mormăe citind în stele
Inţelepţi Solomonari.

Stăpânind, cu trudă, încă
Somnul negrului bălaur
Adormit în vraja-adâncă
Pe grămada lui de aur,

Ei aşteaptă, tot aşteaptă
Ziua marelui noroc,
Făt-Frumos în mâna dreaptă
Cu o sabie de foc.

LATRE CÂNII

Latre cânii cât le place,
Eu voi fi poetul totuşi
Care din noroi va face
Să răsar' albaştri lotuşi.

Stânca, rece la minune,
Tacă, tacă, grijă n'am.
Va crăpa ea, când voi spune:
Eh! deschide-te, Sesam!

V. BENEŞ

PĂCATUL FRATELUI BEATUS

Noaptea în care a ars castelul Serapinilor li s'a părut tuturor ciudată. Nu numai vântul care sufla de jos în sus, dintre ziduri spre acoperişul în flăcări, ci şi vuietul acela grozav, care în amestecul de pârâieturi şi pocnete surde părea că vine de-adreptul din iad, făcea să se creadă că nu duhuri curate cuprinseseră castelul. Mai văzuseră cu toţii foc, focuri mari chiar, iar unii chiar pe-al aceluiaşi castel, cu şeasezeci de ani în urmă, dar nicăeri nu aflaseră ca în aceeaşi clipă, din zece locuri să isbucnească cu aceeaşi furie vâlvătaia înverşunată. Şi mai era şi în toiul verii. Nici un foc nu mai ardea în castel, iar ultimul, acela dela bucătărie, se stinsese după masă imediat. Căpitanul Telluri, care în clipa când a isbucnit focul venea călare spre castel, povestea, că 'ndată ce-a văzut flăcări ieşind prin toate ferestrele podurilor, deasupra castelului a sburat o pasăre mare, albă. In alte împrejurări toţi ar fi râs de vedenia căpitanului Telluri, era doar cunoscut prin minciunile ce le scornea, dar în clipa în care a intrat în castel, în zăpăceala şi spaima ce cuprinsese pe toţi, vestea lui a făcut să 'ncremenească şi pe cei mai îndrăzneţi. Cât a ţinut focul, toată lumea era cu privirile aţintite în sus, peste foc. Şi nu puţinora li s'a părut în vârful limbilor roşiatice ce mângâiau văzduhul, că văd rotind o pasăre mare albă.

Spre dimineaţă, când oboseala doborîse pe toţi curtenii, pe ostaşi şi pe servitori, castelul Serapinilor arăta ca după un crunt asediu. Zidurile se ridicau goale de ornamente şi picturi, negre de fum şi crăpate. Turnurile de apărare, mândria Serapinilor ca nişte găoace goale din mijlocul cărora fumega încă, abur negricios. Până şi podul ridicător nu scăpase întreg. Era ciupit de foc pe margini, de arăta ca o dantelă grotească. Intregi nu mai rămaseră decât sălile de jos, acelea care erau sprijinite de şiruri înalte de coloane, susţinătoare de bolţi, împodobite cu ornamente tăiate în piatră.

Din curtea castelului fugiseră toţi. Bârnele ce cădeau, scânteile, şi fumul goniseră şi pe aceia ce trebuiau să ajute la scoaterea lucrurilor de preţ.

Toată lumea era strânsă pe câmpul din faţa castelului în jurul cupeului celui mare al Serapinilor, în care luaseră loc, chiar de când isbucnise focul, bătrâna ducesă de Tiatorino Wessa, tânăra principesă Iolanda de Jungenhamer şi junele duce Albert Serapius. Alături, în două landouri, stăteau domnişoarele şi doamnele din înalta curte a Serapinilor, printre cari, şi două verişoare ale Papii. Cei douăzecişidoi de cavaleri, mareşali şi burgrafi, toţi nobili de cea mai aleasă speţă, cu care se mândrea atât de mult bătrânul duce Serapius, şi care formau curtea de onoare a castelului, îşi plimbau melancolic caii în jurul celor trei trăsuri. Oştenii formau tabără aparte; unii dormind cu capul înfundat în iarbă, alţii jucând cărţi

pe una din feţele tobelor. Toată gloata de servitori lucra de zor la alegerea lucrurilor scoase în grabă, unele aruncate pe ferestre, altele târîte în spaimă prin cenuşe şi lemne aprinse.

Nimeni nu îndrăsnea să turbure solitudinea înaltelor doamne din trăsuri. Aşteptau vreun semn, şi se mirau că bătrâna ducesă de Tiatorino, nu dedea semnalul unei aprige activităţi ce-o bănuiau toţi că se va deslănţui.

Prin grămada adunată atât de pestriţ, şi totuşi risipită cât cuprindeai cu ochii pe câmpie, se plimba agale un măgar cenuşiu, care se părea că nu-i deloc străpânit de aceleaşi sentimente ca şi celelalte vietăţi, nobile sau mai puţin, naufragiate odată cu el. In paşii lui resemnaţi nu vedeai nici nervozitate şi nici indispoziţie. Iarba îi pria de minune, umedă, cum i-o servise acea dimineaţă atât de senină. Când un cavaler se întâlni faţă 'n faţă cu măgarul, rămase pe gânduri. Părea că vrea să-şi amintească cui aparţine dintre nobili, acea umilă şi modestă creatură. Şi fiindcă nu se lămuri, strigă unuia de alături. Acela, care era un locotenent de gardă, la vederea măgarului tresări. Se sculă grăbit de pe locul lui şi veni spre cel ce-l întrebase: —„E al fratelui Beatus!" „Şi fratele unde-i?" întrebă mai mult din curtoazie decît din vreun sentiment de îngrijorare. Locotenentul se apropie de urechea cavalerului şi-i şopti, rotind speriat privirea: „Cred că-i tot în închisoarea unde l-a băgat aseară prea luminata noastră stăpână!".

Cavalerul zâmbi, dar pe măsură ce clipele treceau, faţa lui deveni gravă.

„Ar trebui să se ducă cineva să vadă în închisoare, ce s'a ales cu el!"

„Nu avem ordine în acest sens!" răspunse cu o uşoară notă de ironie locotenentul, arătând spre cupeul ducesei de Tiatorino.

Cavalerul nu mai aşteptă. Se duse direct la cupeu şi bătu discret în geamul acoperit cu perdea. Dinăuntru se auzi un oftat, apoi după o scurtă pauză, perdeaua fu dată la o parte şi apăru capul de păpuşă uscată al ducesei de Tiatorino. Cavalerul făcu o adâncă înclinare, care în decorul acela păru grotească. Apoi se apropie de uşa cupeului şi-i aminti ducesei de nenorocitul de călugăr de-a cărui soartă nu se mai ştie nimica. In timp ce discutau se mai strânseră şi alţi cavaleri în jurul cupeului. Glasul ducesei părea plâns, iar privirea o ferea de-a cădea pe ruinele castelului ei atât de drag.

„Imediat Ottokar, ia chiar dumneata câţiva oameni şi vezi ce-i cu fratele Beatus în închisoare. Sărmanul pentru vina lui de aseară nu merita noaptea de groază s'o trăiască închis" şi figura ei luă o poză de adâncă compătimire.

Din grupul de cavaleri se desprinse o voce;

„Mai bine l'ar lăsa să putrezească acolo...." -

„Filip de Allancourt, îndrăzneşti prea mult" îl întrerupse ducesa.

„Nu mai mult decât a îndrăznit Dumnezeu azinoapte venerabilă ducesă!"

Din cupeu se auziră câteva ţipete scurte, a surpriză şi indignare. Şi în timp ce ducesa de Tiatorino îl mustra pe Filip de Allancourt, cu toată asprimea ei de adânc credincioasă fiică a lui Dumnezeu, din cupeu venea un svon latinesc de rugi spuse în grabă, pentru iertarea greşelii acestui nelegiuit „servus domini".

Călugărul franciscan Beatus, sosise în castelul Serapinilor cu două nopţi înainte de foc. Era noapte târzie, când în lumina lunii căpitanul Telluri, de gardă

în turnul de pază, zări pe drumul ce venea spre castel o mogâldeaţă curioasă. Vedea bine că-i un călător, dar îl mirau şi cal şi călăreţ. Şi se apropie atât de încet de castel încât pe Telluri începuseră să-l usture ochii privind fix la acea arătare. Când ajunse în capul podului, călăreţul se opri, descăleca, şi la crucifixul ce străjuia râpa înaltă, îngenuchie şi se închină. Atunci căpitanul Telluri deslugă şi pe călugăr şi pe măgarul său. Se mira însă de acest oaspete târziu, şi se şi întreba dacă trebuie să-i deschidă sau nu. Şi-l lăsă mult să bată în stâlpul podului. Coborî agale până la fereastra cea mai de jos a bastionului şi deschizând-o strigă spre călător:

„Cine-i şi ce vrei?"

„Sunt fratele Beatus, trimis dela mânăstirea sfântului Francisc, ca dohovnic al acestui castel".

Glasul călugărului era moale şi fără vlagă, iar vorbele spuse nu mai puteau aştepta o altă întrebare. Căpitanul Telluri închise geamul şi mormăi supărat. Bucuros l-ar fi lăsat să doarmă cu măgarul lui noaptea întreagă acolo, cocoţat în capul podului, ştia însă evlavia ducesei bătrâne şi-i fu teamă să n'o supere. Coborî puntea în scârţâit prelung de lanţuri. Măgarul se trase înpoi speriat. Când să treacă, animalul şovăi. Se încăpăţână, şi proptindu-se cu picioarele din faţă părea că vrea să prindă rădăcini acolo. La poarta deschisă, căpitanul Telluri cu toată garda aştepta. Dar aşteptarea începu să dureze supărător. Măgarul fratelui Beatus se încăpăţâna. Atunci căpitanul lăsă călugărului să priceapă, că nu poate aştepta acolo până se va decide animalul să intre. Fratele Beatus parcă înţelegând, îşi lua cu un oftat samarul, şi lăsând măgarul pe punte intră în castel. Trecând prin faţa gărzii, fratele Beatus ridică mâna dreaptă binecuvântând. Garda se înclină evlavioasă murmurând răspunsul.

In ziua următoare ducesa de Tiatorino invită la ea pe călugărul Beatus. Ştia dintr'o scrisoare primită cu câteva săptămâni în urmă, că marea ei dorinţă de a avea un confesor călugăr în castel va fi împlinită. Dorea din inimă să-l vadă acuma pe acela în care-şi pusese nădejdea mântuirii sufletului ei. Şi-l închipuia o făptură înaltă şi demnă, care să aibă virtuţile creştine, dar şi pe acelea ale vitejiei, de-a putea răpune diavolul în toate întortochiatele lui încercări de cucerire. Şezând pe un colţ al unei canapele, modest îmbrăcată şi cu un crucifix scânteietor pe piept, aştepta. Uşa se deschise încet, parcă cu prudenţă şi teamă. In crăpătura ei apăru silueta firavă a fratelui Beatus. Inchise uşa dintr'o parte, privind speriat în jos, la covoarele scumpe pe care trebuia să le calce. Şi se opri acolo, cu mâinile încrucişate pe piept. Ducesa se sculă în picioare şi vădit emoţionată, şopti mai mult:

„Binecuvântează frate!"

Beatus ridică o mână uscată şi mică, şi schiţă în aer semnul crucii. Ducesa se închină şi ea şi se apropie de călugăr. Acesta stătea tot cu ochii în pământ, şi cu gluga trasă adânc peste frunte.

Ducesa de Tiatorino fu neplăcut impresionată de aparenţa prea nedemnă a fratelui Beatus. Preţuia şi ea umilinţa creştină, dar ar fi vrut ca acela în mâinile căruia avea să-şi lase sufletul, să aibă în înfăţişarea lui şi ceva de stăpân. Sufletul ei care trebuia condus prin prăpăstiile vieţii se făcu mic. Dar revolta începu să crească în ea nestăpânită. Şi cu accent aspru în glas, strigă călugărului:

„Hai frate, priveşte spre mine să te cunosc!“

„E voia Domnului să privesc în pământ“.

Ducesa se potoli ca prin farmec. Miracolul simbolului Celui mai înalt stăpân îi dobori nemulţumirea şi-o făcu iarăşi mică. Ducesei de Tiatorino nu-i plăcea să iasă înfrântă din nici o luptă. Mândria ei de femeie care stăpânea un ducat nu de dispreţuit, se învăţase să nu fie contrazisă. De aceea, după ce-şi reveni din umilinţa ce i-o provoacă invocarea Domnului, reveni la simţămintele ei de femeie şi stăpână:

„Totuşi frate Beatus!“

„Nu trebuie să dispreţuim voia Domnului“.

Ducesa se potoli din nou. Gândul începu să-i răscolească amintirile, să caute undeva un semn vădit că voia Domnului este într'adevăr aceea şi că nu este doar o încăpăţânare a fratelui Beatus. Când simţi că a început lupta cu puterea Domnului, tresări cu mândrie.

„Frate Beatus, doar azi, odată, să te cunosc!“

„Odată a întins şi diavolul mărul lui Adam!“

Ducesa nu-şi aminti în acea clipă dramatică ca cineva s'o mai fi asămuit pe ea cu diavolul. Şi cu o furie într'adevăr drăcească, ducesa se repezi la călugăr, îl apucă de mâneca largă a rasei lui, şi cu o putere neaşteptată îl trânti la pământ. Deschise uşa şi strigă după gardă. Îl dete pe mâna a doi ostaşi cât uşa, cu ordinul sever de-al încuia în cea mai joasă celulă a castelului.

Când îl văzu păşind pe poarta cetăţii, printre ruinele fumegânde, avu viziunea clară a unei pedepse cereşti. Mintea ei prea încurcată în îndoieli şi lupte, în ispite şi trădări, găsi îndată a cui e vina. Era păcatul ei, era pălmuirea pe care a dat-o ea unuia dintre cei mai aleşi fii ai Domnului, fratelui Beatus.

Pătrunsă de cea mai aprigă umilinţă, într'un acces de autoflagelare, ieşi din cupeu, şi prosterându-se la picioarele fratelui Beatus, murmură printre lacrămi de amarnică căinţă, eterna ei părere de rău pentru jignirea ce-a adus-o Domnului.

Fratele Beatus stătea nemişcat, în aceeaşi poză de idol ca şi în seara trecută. Curtenii strânşi în jurul lui nu ştiau ce să facă, ghicind în scena a căror martori erau, amestecul capricios al unei femei bigote şi ambiţioase totodată. Dar silueta castelului ars ca o sodomă cu foc ceresc, îi făcu şi pe ei să se cutremure şi să creadă în clipele acelea, că minuscula făptură cenuşie în faţa căreia se închina mândra lor stăpână, este o părticică din puterea divină, care ştie să se înalţe, dar care poate şi cu un biciu de foc să lovească drept în creştet trufia omenească.

„Frate Beatus, roagă pe Domnul să-mi ierte păcatul îngână în spasmuri de plâns ducesa. Şi fratele Beatus, privind nemişcat pământul, rosti cu o voce care părea transfigurată de vreo misiune de dincolo de viermii pământului:

„Domnul e mare şi puterea Lui e nemărginită“.

Către prânz sosi galopând, într'un nor de praf trimisul ducesei Tiatorino. Fusese mânat în zori, cu o scrisoare grabnică, către unchiul ei, ducele de Valentino, stăpânul cetăţii Kronina, căruia îi aducea trista veste a nenorocirii lor, cerându-i

pentru ea şi toată curtea ospitalitate până la restaurarea castelului. Răspunsul adus fu îmbărbătător şi înduioşător în căldura cu care o ruga pe ducesă să-şi mute curtea în frumoasa lui cetate.

Câteva dispoziţii grabnice avură darul să pună măsură şi ordine în echipele care rămâneau mai departe în castel. Ele trebuiau să organizeze inventarierea avutului scăpat din sinistru, să'nceapă cât mai curând lucrările de refacere şi mai ales, să păzească cu ochii atenţi castelul care putea uşor acuma, să cadă pradă vreunor aventurieri.

Caravana care urma să plece spre Kronina se înşirui cu disciplina în care era învăţată ducesa să-şi stăpânească curtea.Drumul îl deschideau călăreţii italieni, urmaţi aproape de un şir de cavaleri. După ei urma cupeul ducesei cu celelalte două ale doamnelor. Apoi un alt şir de cavaleri. În urma lor veneau carele cu lucruri de preţ şi toaletele curtenilor. Şi caravana se încheia cu uriaşii spadasini elveţieni, cari păreau că niciodată nu se grăbesc să fie în frunte. În învălmăşeala orânduirii fratele Beatus fu uitat la o parte. Un timp se părea că el nici nu observă că e gata de drum. Dar cum se ştia de-acuma legat de curtea ducesei de Tiatorino, pricepu că drumul ce se deschide îl aşteaptă şi pe el. Atunci pe îndelete, îşi găsi măgarul şi se apucă să-şi lege samarul. Se arătă destul de destoinic pentru o sarcină atât de umilă, şi cu dârlogii domesticului slujitor în mână, aştepta caravana să treacă, să-şi ia şi el locul pe care şi-l alesese, îndărăt de tot, în urma spadasinilor elveţieni.

Dar când caravana se puse în mişcare, fratele Beatus nu mai putu rămâne neobservat. Primul şir de cavaleri ce-i trecu prin faţă se uită lung la el. Şi unul care fusese martorul scenei de prosternaţie a ducesei, pricepu că figura aceea umilă de călugăr nu putea rămâne în afara protocolului unei caravane ducale. Îşi opri calul, îl întoarse pe loc, şi'n trap se înapoie spre cupeul ducesei. Merse câtva timp în pas cu el, vorbind ducesei. Deodată cavalerul primi un ordin, şi când ducesa ajunse în dreptul călugărului, întreaga caravană se opri. Ducesa coborî din nou şi se îndreptă spre fratele Beatus cu cea mai pocăită figură:

„Frate nu te pot lăsa să mergi pe jos. Oboseala drumului te va face să suferi“!

„Domnului îi plac suferinţele trupeşti ale credincioşilor!

„Dar totuşi nu se poate...“

„...ele înalţă şi purifică sufletul“ îşi continuă fratele Beatus gândul lui.

O clipă se'ntinse o pauză care nu se ştia cum se va sfârşi. Cavalerii schimbau priviri furişe, iar ducesa amesteca nervoasă un dumicat inexistent. Fratele Beatus stătea însă resemnat ca şi când nimic nu s'ar fi petrecut grav în jurul lui.

Ducesa făcu un gest brusc, care prevesti, o mare deciziune:

„Atunci frate dacă Domnului îi plac suferinţele trupeşti, le voiu suporta şi eu alături de tine“.

Din toate părţile porniră murmure de consternare, de indignare şi chiar de revoltă. Caii, ca şi când adulmecară în aer ceva, începură să-şi muşte zăbalele şi să-şi frământe nerăbdători copitele în praf. Ducesa se făcu însă că nu observă nimic. Dădu semnalul de plecare, şi alături de fratele Beatus, se aşeză în urma

cupeului ducal. La gestul tuturor doamnelor şi cavalerilor, care vrură să coboare şi ei spre a-şi imita stăpâna, ducesa se opuse cu dârzenie, ameninţând aspru pe aceia care n'o vor asculta.

Din cauza celor doi pelerini, caravana trebui să meargă la pas. Caii moleşiţi îşi târau picioarele, răscolind un nor înecăcios de praf. Ducesa c'o mână îşi ţinea un şal uşor la nas, iar cu cealaltă îşi ridicase rochia în faţă, spre a nu se împiedica în ea. Mersul ei, neobişnuit pe drum cu praf şi bolovani, era atât de curios că ameninţa să devină caraghios. Era un amestec de tărie pe care vădit şi-o impunea, cu o graţie pe care nu putea s'o mascheze. Fratele Beatus părea dealtfel cufundat în adânci meditaţii, nedând nici o atenţie companiei distinse căreia îi era încredinţat.

De cum porniră la drum, după vreo câteva clipe, ducesa îşi dădu seama că'n elanul ei de bigotism exagerase. Nu trebuia să se umilească chiar atât în faţa Curţii. Până să vadă Dumnezeu gestul ei, ea era sigură că l-au văzut toţi curtenii. Şi autoritatea ei între cele lumeşti nu se putea păstra, desigur, cu avansuri făcute unei probabile vieţi viitoare. Dece oare îi venise în gând tocmai acuma, când se afunda până'n gleznă în praf, vechea ei obsesie, a vieţii viitoare? Privi furişi spre călugăr, şi furia-i creştea tot mai mult. Când îl văzu călcând atât de indiferent şi regulat, că părea că măsoară drumul, nu se putu stăpâni să nu ofteze. Se sperie şi ea de şueratul ce-l scoase pieptul ei neobişnuit cu marşuri de acest soi. Când se mai gândi şi la lungimea drumului ce-l avea de făcut pe jos, crezu că înnebuneşte. Şi furia i se văzu îndată după mers, căci i-o luă înainte fratelui Beatus cu vreo doi paşi. Acesta nu se arătă deloc impresionat şi nu căută să-şi ajungă stăpâna. Mergea tot în ritmul lui, căutând cu ochii adânciţi în praful drumului, cine ştie ce deslegare vreunui gând. Ducesa era decisă, va trebui cât mai curând să găsească soluţia de a ieşi onorabil din ruşinea pe care singură şi-o făcuse. Îi era imposibil să mai continuie, mai ales că măgarul pe care-l ducea alături de ea călugărul de dârlogi, mirosea îngrozitor, a duhori pe care ducesa nu crezuse niciodată că va trebui să le suporte.

Şi când drumul şerpuia într'o vale umbrită, şi când paşii tuturor deveniră mai înceţi, ducesa crezu c'a sosit clipa să scape printr'o şiretenie de calvarul pe care-l ducea:

„Nu-i aşa frate că Domnul nu vrea moartea păcătosului“?

„Nu stăpână îngână Beatus. El vrea numai mântuirea lui“!

Şi atunci ducesa neputându-şi ascunde un zâmbet de biruinţă, răspunse poate prea repede pentru a nu i se trăda bucuria:

„Atunci frate eu mă urc în cupeu, şi tu încalecă-ţi măgarul“.

Chilia care-i fu dată fratelui Beatus în cetatea Kronin, se afla într'un colţ ferit al palatului ducal. Până la ea trebuiau parcurse câteva coridoare strâmte şi întunecoase, cu miros de mucegai şi umezeală, prin care nu pătrunsese raze de soare de sute de ani. În acestea nu ardea niciodată vreo lumină, aşa că pasul trebuia la început să ghicească, pentru ca apoi obişnuit să calce maşinal în acelaş loc. La ultima cotitură a gangului, după ce urcau câteva trepte, se găsea o firidă

adâncă. În partea din afară a ei era tăiată o ferăstruică îngustă de nu puteai scoate capul prin ea. Şuviţa de lumină ce pătrundea prin fereastră, lumina ultimele trepte care ducea în chilia fratelui Beatus.

Chilia era strâmtă şi înaltă. De sus, două arcuri gotice prelungi, cuprindeau încăperea într'un aer sobru şi liniştit. Culoarea albă, curată a pereţilor nu-i dădea un aer vesel, ci prin simplitatea care ţi-o împărtăşea te făcea să bănuieşti că'n chilie nu putea sălăşlui decât gânduri bune. Singura fereastră ce se găsea faţă'n faţă cu uşa, era pătrată şi c'o cruce de lemn care o'mpărţea în patru părţi egale. Geamurile erau făcute din bucăţele rotunde şi ornamentate, desenând în ramurile lor de metal, un arabesc ciudat, care amintea a nu ştiu ce duh de linişte. Singura mobilă era un pat de scânduri, jos aşezat. Deasupra lui se găsea o scândură propţită de două piroane. Pe ea stătea o cană cu apă şi-un sfeşnic c'o lumânare. În celălalt colţ un pupitru de rugăciune, cu loc pentru îngenunchiat, străjuia solemn şi contrasta cu simplitatea restului. Era un pupitru de lemn negru, lustruit, care aparţinuse cândva altei încăperi. Şi sus, deasupra lui un crucifix negru şi simplu, îi arăta că acolo nici un alt simbol nu putea să însemne o poruncă mai aprigă ca aceea.

Fratele Beatus, cum intră în chilie, ca şi când asta ar fi aşteptat, îşi încuie cu grije uşa groasă de stejar, şi-şi asvârli gluga peste cap. Atunci apăru o figură osoasă şi mică, spână aproape, cu nişte sprâncene subţiri, ca urma unui creion. Gura avea nu ştiu ce însăilere elegantă, şi ca un simetric desen, se arcuia expresiv şi inteligent în două curbe pline de grandoare. Nasul era puţin ascuţit, iar nările uscate şi întinse, aproape străvezii, te lăsa să vezi prin ele raza soarelui care cădea pe cealaltă parte a lor. Ochii aveau ceva ciudat în înfăţişarea lor. Nu erau prea vii, dar în fixitatea lor verzuie, te făcea să te simţi pironit. Erau dintre aceia, pe care odată văzându-i nu-i poţi uşor uita.

Agale îşi scoase din desagi cărţile lui şi încercă să le aşeze pe poliţa de peste capul patului. Puse cana de apă sub pat, iar sfeşnicul pe pupitru, se urcă pe pat şi începu să-şi aşeze volumele. Erau doar vreo cinci, dar mari şi negre, de păreau crescute undeva, pe întunerec. Unul mic, îmbrăcat în piele cafenie şi-l aşeză pe buza înrămată a pupitrului, cu grije să fie drept la mijloc. Trăgând-o înapoi rămase cu privirea pierdută în jos. Se vedea o curte mare, în care, căruţele stăpânei sale erau descărcate. Forfota din curte îi plăcu, avea ceva de viaţă de plinătate şi de sănătate. Şi fratele Beatus nu disprefuia chiar în toate clipele viaţa.

Când fu gata curăţat şi pieptănat, îşi scoase dintr'o cutie un crucifix cu lanţ negru, şi şi-l agăţă de gât. Astfel gătit plecă spre biserică pe care o zărise'n treacăt.

Drumul până la intrarea în capelă trecea prin grădină. Pe potecă se întâlni cu câţiva curteni care-l salutară foarte reverenţios. Fratelui Beatus îi plăceau aceste semne de respect. Nu şi le lua asupraşi însă, le trimetea în sbor de gând Domnului căruia i se cuveneau.

Înainte de-a se închina, se duse la preotul capelei să-i se prezinte. Îl găsi pe-o bancă de piatră, ciugulind dintr'un ciorchine de strugure. Cât timp fratele Beatus murmura formulele de rigoare, preotul nici nu ridică privirea. La urmă făcu un semn călugărului să se aşeze alături de el şi-i întinse şi lui un strugure. Fratele

Beatus îl luă şi cu răbdare, bob cu bob, ales parcă, îl ciuguli. Cine i-ar fi văzut unul slab şi altul gras, ar fi crezut că dreptatea nu se împarte egal nici între feţele bisericeşti.

După rugă, care fu fierbinte şi plină de cea mai adâncă umilinţă, fratele Beatus vru să plece. Părintele, cât timp fratele se rugase, stătu de-o parte şi-l privi, cu mâinele în şolduri, ca şi când s'ar fi uitat la o panoramă. Văzându-l că pleacă îl opri:

„He, he..., când văd vreun frate mai tinerel cum se închină, cu cât zel şi căldură, mă gândesc cum trece timpul. Şi eu pe vremea mea făceam la fel, azi... m'am mai obişnuit şi eu cu Dumnezeu... şi El cu mine... he... he!" Şi burta mare cât un hârdău se scutura grotesc în râsul preotului. Fratele Beatus nu ştiu ce să facă. Afrontul era atât de puternic încât o clipă îl ameţi, încă nu întâlnise atâta cinism la un părinte de-al bisericii.

Dar se stăpâni şi rupându-se din loc, murmură, mai mult pentru sine:

„Domnul e mare!"

„...Şi puterea Lui nemărginită!" continuă părintele, urmând pe călugăr cu mâinile la spate. Şi după ce-l privi lung dinapoi, complectă:

„Hei, băeţele, băieţele... să te văd când ţi-o creşte şi ţie burta!"

Se întunecase aproape când fratele Beatus fu iarăşi în chilie. Nu-şi putea lua gândul dela insulta gravă ce-a provocat-o umila lui fiinţă Domnului. Doar de el s'a legat preotul de-a jignit pe Dumnezeu. Se simţea umilit şi izolat, ar fi vrut în acea clipă să poată striga şi acuza în public, să arate în faţa tuturor că un astfel de preot nu mai poate pângări cu fiinţa lui păcătoasă, mai departe sfânta casă a lui Dumnezeu...

O bătaie discretă din uşe îl trezi din furia lui. Fără să-şi dea seama, se ridică'n picioare, şi întoarse spatele spre uşe. Atunci strigă „intră".

Un servitor gătit elegant, ca un cavaler, invită pe călugăr la masă, anunţându-l că este aşteptat de toată Curtea. Fratele Beatus se miră de onoarea ce i se face. Dar când înţelese că această onoare i se face Domnului prin el, zâmbi împăcat. Se gândi însă că'n furia lui, nu este în stare să stea între persoane atât de distinse. Şi întorcându-se spre servitor îi spuse:

„Sunt foarte obosit de drum şi roagă-i, că ce s'or milostivi să-mi dea, să-mi trimită aici".

Peste câteva clipe apărură iarăşi doi servitori, purtând tăvi grele de bucate. Când vrură să le aşeze se uitară miraţi în jur:

„Dar fratele n'are nici masă!"

Fratele Beatus ca şi când atunci observă şi el, le răspunse pe-un ton care nu mai dădea ocazie la replică:

„Puneţi-le jos".

Şi cei doi servitori se supuseră şi aşezară pe lespezile de piatră, cele două tăvi scumpe de argint. Fratele Beatus rezimându-se de marginea patului se apucă să privească ce i se trimesese. Pe o tavă era o bucată mare de carne, atât de mare cât nu mâncase el altădată într'un an. Pe cealaltă erau fructe multe şi alese şi-o cană mare cu vin roşu. Nu ştiu ce să facă, şi'n clipa când vru să întindă mâna, şi aduse aminte de preot. Se ridică, şi mai furios, gândind că din astfel de bunătăţi

crescuse burta preotului atât de mare, svârli cu piciorul în tăvi. Se auzi clinchet de metal şi-o pată mare roşie desenă o hartă curioasă pe lespezi.

Şi deschizând fereastra, fratele Beatus, adunând bucatele, una câte una, le aruncă afară, drept în mijlocul curţii.

Ducele de Valentino găzduia de câteva luni în cetatea Kronina pe principesa Lialula, soţia prinţului german Leopold cel Mândru, care era plecat într'o lungă expediţie contra unor nomazi slavi. Principesa era nepoată de soră ducelui de Valentino. Faţă de ducesa de Tiatorino, Lialula simţea o adâncă stimă şi dragoste. O legau şi amintiri din copilăria ei. In fiecare an castelul Serapinilor o găzduia câteva luni. Convieţuirea cu ducesa de Tiatorino îi imprimase şi sufletului ei o năzuinţă către lunile pocăinţelor şi ale ispăşirilor, în vederea unei fericiri viitoare. Cu toată frumuseţea şi tinereţea ei, se purta deseori, spre surprinderea tuturor, cu o discreţie şi o decenţă între oameni, care arăta o fire aplecată mai mult spre meditaţii şi întrospecţie. Cum auzi că în cetate sosi un călugăr de reputaţie, un frate din ordinul franciscanilor, cel mai în vază şi preţuit, vru numaidecât să fie primită de el.

Soarele nu se ridicase bine pe cer, în prima dimineaţă a fratelui Beatus în Kronina, că auzi pe scară paşi grăbiţi. El tocmai îşi termina ruga de dimineaţă, căci se decisese să nu mai calce în biserică cât i-o fi dat să rămână acolo. Acelaş servitor din ajun îl anunţă că este aşteptat de ducesa de Tiatorino şi de principesa Lialula în capela palatului.

Fratele Beatus nu întârzie. Cu gluga lăsată pe spate, cu mâinile băgate una în mâneca celeilalte, tropăind pe lespedele coridoarelor cu papucii lui de lemn, se îndreaptă agale spre capelă. In faţa uşii se opri. In liniştea care sălăşluia pe coridoare auzi două glasuri vesele de femei. Râdeau povestindu-şi ceva. Când se potoliră puţin intră. Şi'n fugă, prin deschizătura uşii, zări feţele celor două femei vesele, care la vederea călugărului deveniră serioase. Şi fratele Beatus zări tot în fugă, că principesa Lialula era de-o frumuseţe răpitoare.

După ce-i fu prezentată principesa, fratele Beatus se aşeză pe-un scăunel simplu de lemn, în faţa celor două fotolii din dreapta altarului, în care luaseră loc duceasa şi principesa. Se aşeză cu picioarele strânse, cu călcâiele lipite, cu genunchii îndesaţi unul într'altul, şi cu mâinile căzute în poală, mai mult uitate decât voit aşezate. Sta cu privirea în jos, tocmai la marginea estradei pe care erau fotoliile.

„Frate Beatus, am auzit că nu ţi-a plăcut mâncarea aseară!"

„M'aţi chemat să mă judecaţi?" răspunse cu privirea tot în jos, fratele Beatus, cu un gest prea puţin reţinut de revoltă.

„Nu frate", îngână împăciuitoare ducesa „dar vezi, aici suntem oaspeţi şi gestul tău putea fi luat în fel şi chipuri".

Fratele Beatus după o clipă de ezitare, le povesti întâmplarea cu preotul în toate amănuntele ei. Vorbele lui fură alese, nu căutau jigniri, tonul însă era al celui mai aspru judecător. Şi cu surpriză ducesa observă cât de mare elocvenţă are acea făptură uscată şi umilă, care şedea în faţa ei ca un şcolar la examen.

„Bine frate, nu vei mai intra în biserică cât vei fi aici, dar să ştii că gazda noastră va fi surprinsă de felul în care îl vezi pe preotul lor. Ei ţin la el, este un ales fiu al Domnului!"

„Domnul şi-a luat de mult mâna Lui ocrotitoare de deasupra lui... şi acuma părăsit creşte ca buruienile care umbresc alături de ele plăpândele flori".

„Dar frate, tu nu crezi că poţi greşi în judecata ta?"

„Judecata mea e judecata Domnului şi El nu greşeşte!"

„Dar dacă şi părintele spune la fel?"

„Nu se poate, căci astfel poate vorbi numai acela care are în sufletul lui naivitatea lui Iisus!" şi mâinile lui Beatus se strânseră pumn, ca şi când ar fi vrut să arăte, că acestei discuţii îi pune punct, cu pumnul lui. Şi apoi discuţia continuă împăciuitoare despre alte lucruri şi puteri. Cele două femei se arătară în deaproape curioase asupra căilor pe care trebuie să le urmeze un păcătos pentru desăvârşirea lui şi pentru a putea să-şi răscumpere o părticică din fericirea vieţii viitoare.

Dar discuţia se poticni iarăşi când ducesa îi ceru, pătrunsă de cea mai adâncă umilinţă, să-i dea vreun canon, pe care ispăşindu-l să-şi simtă sufletul uşurat de povara rătăcirilor ei.

„Un păcătos ca mine nu poate împărţi pedepse!"

„Cum... frate?, întrebă cu vocea sugrumată ducesa".

Fratele Beatus tăcu îndelungat. Pe faţă îi tresăriră muşchii, iar pe frunte îi apărură broboane mici de sudoare. Se vedea limpede că'n sufletul lui se dă o luptă aprigă, o luptă dintre acelea care te ţine pe marginea unei prăpăstii. Şi într'un târziu, când liniştea după întrebarea ducesei arăta că e tot rândul fratelui Beatus să răspundă, el îngână mai mult pentru sine:

„Conştiinţa... mea!"

„Cum frate, tu ai conştiinţă alături de acea a lui Dumnezeu, cu care ne-ai arătat atât de amănunţit că eşti legat pe veci?" Fratele Beatus, ca şi când n'ar fi auzit nimica, continuă:

„Conştiinţa... mea!"

Dar în acea clipă se trezi. Îşi dădu seama că s'a pierdut, c'a lăsat din sbuciumul lui să treacă o nelămurire în afară. Se simţi mic şi năpăstuit, blestemat şi fără niciun sprijin. Îşi simţi păcatul lui cel mare, care-l făcu să scape acele vorbe fără noimă pentru alţii, şi-l simţi cum creşte ca o arătare de spaimă în întunerec. Şi deodată se sculă, trântind în mişcarea lui grăbită scaunul şi fără să spună ceva ieşi din capelă, lăsând uşa larg deschisă.

Şi în stupoarea şi liniştea în care rămăseseră cele două femei, paşii lui Beatus răsunară încă mult, ca un ecou îndepărtat de desnădejde şi de groază.

Deslănţuit, scos din făgaşul liniştii lui aparente, fratele Beatus, ajuns în chilie, se aruncă cu disperare pe pat. Deacuma simţea limpede că nu mai putea rămâne singur. I se părea că este cu pieptul deschis la margine de drum, iar că fiecare călător curios se apleacă să privească durerile sfâşietoare ale inimii lui. Îşi desvăluise fără să vrea slăbiciunea lui de om, şi tot fără voia lui lăsase să cadă masca

aceea de autoritate şi tărie pe care-o purta fără semeţie dar c'o conştiinţă limpede că voia Domnului îl va ajuta să biruie păcatul.

Şi mintea lui înfierbântată începu să aiureze, să gonească fără stăpân, peste locuri şi oameni, amintiri şi dureri. Îşi aduse aminte cum pentru întâia oară, cu mai mult de zece ani în urmă, în chiar săptămâna dinainte de Paşte, ochii lui verzi, ochii lui pe care îi temea de atunci c'o furie nebănuit de mare, uciseseră pe copila aceea blondă şi nevinovată. Se întorceau dela biserică, şi'n drum ajunse din urmă pe blonda Graziela. O strigă şi ea se opri. El se uită lung la ea şi-i plăcu. Şi spuse o vorbă atât de nevinovată:

„Grazi, dece eşti astăzi atât de frumoasă!" Şi o văzu îndată pălind. Figura ei frumoasă şi rumenă se nălbi, privirea începu să-i alerge şi-şi duse o mână la frunte. Apoi o cuprinse un fel de tremurat. El rămase ca împietrit în faţa ei. Nu ştiu ce să facă, şi, ca şi când îşi presimţi vina, fugi repede, după un gard şi de acolo se pierdu în câmp.

Seara, târziu, când se întoarse acasă, află dela părinţii lui că Graziela murise, pe seară. Murise din deochiu. Noaptea aceea de sbucium îi semăna cu cea de acuma, numai că atunci era copil şi disperarea nu se împletea atât de straniu cu neputinţa ca acuma. Din ziua aceea Beatus nu mai îndrăsni să ridice ochii pe ceva. Şi într'o zi, când simţea că nu mai poate trăi în felul acela, fugi de acasă. Rătăci mult prin pădurile şi satele din munţii ţării lui. Oamenii îl priveau lung şi bănuitor. Şi atunci paşii îşi găsiră calea pe care o credea el firească: într'o dimineaţă de toamnă, rece şi umedă, sună cu curaj la poarta unei mânăstiri din jurul Florenţei.

Viaţa de mânăstire îi arătă păcatul lui în mărimea care era într'adevăr. Şi când această conştiinţă luă formă clară şi puternică nu mai ezită, începu să lupte disperat spre a-şi sălăşlui doar pe Domnul în suflet. In acest chip credea că va putea pentru totdeauna să îndepărteze pe omul mic şi plin de păcat. Şi liniştea părea să prindă în fiinţa lui chinuită loc. Când într'o zi un episcop avea să viziteze mânăstirea, iar fratele Beatus trebuia să fie acela care să deschidă poarta cea mare a mânăstirii la venirea lui. Se pregăti cu răbdare şi cu mândrie. Cu mult înainte de sosirea acelei clipe solemne, Beatus, nerăbdător, mângâia verigele groase de fier dela poartă. Prin ochiul porţii privea şoseaua care cotea de după un grup de pomi. Îşi aminteşte mereu atât de clar clipa acea când după acel grup apare cupeul elegant al episcopului. Era deschis şi în mijlocul lui cu figura uscată şi impresionantă şedea episcopul Paviei. Trăsura mergea la pas, şi în tot drumul ochii lui Beatus fixau acea arătare atât de majestoasă. Când trăsura se opri, şi lacheul deschise uşa, episcopul era mort.

Fratele Beatus nu-şi destăinuise nimănui păcatul. Dar simţea nevoia să fugă dintre aceia în mijlocul cărora îi era teamă să nu i se afle păcatul. De aceea, cum se află liber locul în castelul Serapinilor, îşi oferi el servicile.

Şi sbuciumându-se în pat, ca un bolnav cuprins de friguri, îşi aminti şi de privirea lui plină de mirare ce-o aruncă asupra castelului în noaptea sosirii, şi de focul ce i-a urmat în noaptea aceea de groază, când el zăcea în beciul castelului.

Prin fereastra deschisă a chiliei venea sgomotul ploii care şiruia afară. Fra-

tele Beatus încerca zadarnic să se liniştească, să-şi găsească un punct de sprijin. Şi din ce pornise totul? Că i se ceruse lui, să dea pedepse, el, care nu găsea destule pedepse să-şi dea sie-şi pentru păcatul lui cel mare. Şi i se părea în noaptea aceea de chin cum toate fibrele sufletului său se încâlcesc cu şuviţele de ploaie, şi cum împreună se topesc într'un noroiu mare, lipicios, şi nesfârşit de negru.

A doua zi de dimineaţă lumina străbătea cu greu în chilia fratelui Beatus. Nori cenuşii şi grei pluteau jos de tot, mângâind pământul. Şiruitul ploii nu înceta încât prin întunericul ce străjuia melodia ei părea o plângere tristă şi sfâşietoare. Pe pat, tot îmbrăcat cum se aruncase desnădăjduit în ajun, fratele Beatus încerca să-şi limpezească gândurile. Era o luptă obositoare. Din ziua din care deochiase pe Graziela, şi simţise cum poartă în ochii lui cenuşii secera morţii, aceeaşi sbatere continuă nu lua sfârşit. Dar până'n ajun îşi păstrase doar numai pentru el secretul. Acum se simţea trădat. Orice clipă i se părea că este un pas sigur către sfârşitul lui. Ca şi când ar fi căzut pe-o pantă alunecoasă, simţia că timpul nu face decât să-l coboare cât mai adânc în prăpastie. Atunci îi veni în gând să fugă. Să caute din nou în acea alergare fără noimă, să uite totul şi mai ales să se simtă cât mai sigur. Şi în sbuciumul lui simţea o teamă neînţeleasă ca o ameninţare. Deodată gândul i se opri ca la un blestem, la figura pe care şi-o amintea vag a principesei Lialula. I se părea că albul acela senin al feţii ei, se întinde ca binefacerea unor aripi de înger păzitor. Şi atunci simţi în el un gând mai liniştitor, un sprijin, ca o insulă ce se iveşte pe neaşteptate în calea unui naufragiat. Dar un alt gând dureros ca un sfredel îşi făcu drum. Şi-aduse aminte de Graziela, de plăcerea ce-o avusese de câte ori o vedea, şi de năpraznica ei moarte. Cu pumnii amândoi strânşi la tâmple, ca într'un chin suprem, fratele Beatus căuta să-şi afunde capul în pătura patului, să nu audă cum prin şiruitul ploii, străbate până la el cuvântul de groază ce-l aruncă oamenii şi fug, acelui ce poartă moartea în ochi: jettatore, jettatore....

Către prânz fu trezit de-un servitor spre a fi chemat la masă. Se sculă cu trudă şi picioarele şi le simţi grele ca de plumb. După ce se spălă cu apă rece pe faţă se învioră puţin. Şi gândurile îi apărură mai blânde şi mai împăciuitoare. Îi păru bine, şi coborând treptele se simţi chiar mulţumit că va revedea figura aceea atât de frumoasă şi blândă a principesei Lialula.

Ca şi când toţi conmesenii ar fi bănuit în el un sbucium aprig, îl menajară, şi nu-l întrerupseră prea des cu întrebările. Aşa că masa trecu liniştită, fără a-i adăuga noi motive de nelinişte. Dar când se ridicară dela masă, se trezi fără să vrea faţă 'n faţă cu ducesa de Tiatorino. De data aceasta o privi atent şi serios. I se păru că are o faţă bună şi îngrijorată:

„Frate Beatus, pari grozav de bolnav!"

„Da stăpână, sunt bolnav, dar nu la trup ci sufletul".

Spuse vorbele maşinal fără să-şi dea seama că adaugă la confuzia din ajun încă o nedumerire. Ducesa îl privi lung şi înciudată.

„Totuşi frate, trupul ţi-e bolnav, sufletul tău nu se poate îmbolnăvi. El are liniştile cele mai senine, acelea pe care numai Domnul le poate da!"

Fratelui Beatus îi căzură bine vorbele. Nu simţi intenţia Ducesei, de-al menajа, şi crezu adânc că într'adevăr nimeni nu se alarma de afirmaţiile lui.

Se retrase în chilie mai liniştit. Dar când încerca să se adâncească în meditaţiile lui atât de îmbărbătătoare se simţi ca sdrobit. Aproape târându-se se culcă în pat şi aşteptă prin clipele acelea de linişte care creşteau în urechiile lui, mare cât un cuprins. Să se săvârşească cumva trupul acela care nu mai putea suporta greutatea unui sbucium atât de mare.

Boala fratelui Beatus ţinu mult. Zilele treceau uşor, dar săptămânile se încheiau cu dureri mari. In fiecare sâmbătă fratele Beatus se pregătea ca a doua zi, duminecă să se scoale. Dar cum se ridica, în cap simţea săgetări aprige, iar privirea i se înceţoşa. Şi sdrobit începea o nouă săptămână de zăcut.

In tot acest timp primea de două ori pe ducesa de Tiatorino. Şi-o rugase să dea ordine să nu-l turbure nimeni. Şi într'adevăr nimeni altul nu-i călcă pragul în tot acest timp.

Intr'o după amiază, cu lumină multă şi cu ciripit vesel de păsări, în uşa chiliei fratelui Beatus se auzi o discretă bătaie. Cum nimeni nu răspunse ea se repetă mai insistent, dar tot atât de uşor. Fratele Beatus se desmeteci cu greu. Era obişnuit cu paşii grei ai servitorilor şi cu intratul lor brutal. Simţea de data aceasta că-i ceva nou, dar nu-şi dedea bine seama. Aproape în vis, cu gândul aiurea spuse un „intră" care semăna mai mult a oftat.

Şi în cadrul gotic al uşii sărace de chilie apăru principesa Lialula. Fratele Beatus rămase cu ochii mari deschişi, ţintă la acea arătare care lui, în starea de ameţeală care se găsea, părea mai mult o făptură de vis, decât o realitate. Dar văzu cum faţa principesei zâmbeşte, cum ea închide uşa şi cum, cu paşi uşori ca de fulguit, se apropie de pat. El tot cu ochii mari o privea. Şi urechiile îi auziră atunci un murmur ca de izvor, firav, şi plin de melancolie:

„Frate, suferi mult?"

In minte despărţea cuvintele în silabe ca şi când altfel nu putea bine prinde înţelesul. I se părură stranii şi fără sens. Parcă nu-i erau spuse lui. Şi privind-o pe principesa Lialula drept în ochi începu să se mire de chipul acela frumos şi palid, care şedea la capul patului său ca un arhanghel.

Şi deodată văzu negru. Lialula plecase, camera era goală şi parcă un vârtej agitau pereţii care stăteau să se năruie. Şi el în mijlocul furtunii ţinea ochii fixi după acea arătare care dispăruse atât de uşor precum şi venise.

In seara aceea chiar principesa Lialula muri. Nu scoase nici o vorbă, mută, cu privirea pierdută ca în aiurare aştepta ceva. Când moartea îşi flutura aripa neagră deasupra capului ei, Lialula zâmbi trist şi cu ochii întredeschişi păşi în cealaltă lume.

Fratele Beatus nu ştiu nimic. Nu auzi nici zarva nemaipomenită care se iscă în cetate, nici clopotele ce sunau toată ziua şi nici plânsetele fără de sfârşit din ziua înmormântării. Se mira doar, că nimeni nu-i mai calcă în chilie, nici servitorul care-l întreba în fiecare zi, de trei ori de-i trebuie ceva, şi nici puţinele bucate ce le mânca. Şi-i lipsea mai ales apa. Cam în a patra zi dela vizita principesei Lialula, fratelui Beatus i se termină şi ultimul strop de apă, aşteptă, socotind că

poate în truda lui nu putuse număra bine zilele care se scurseseră şi că poate, nu trecuse nici o zi. Dar spre seară în febra lui, gura îi era uscată ca o piatră încinsă şi în gât simţea cum i se lipeşte tot mai stăruitor o neînţeleasă greaţă. Atunci se sculă agale şi aruncându-şi rasa pe umeri, împleticindu-se, începu să coboare treptele chiliei. Dela primii paşi îl întâmpină un miros înţepător de tămâie. Cu cât cobora cu atât nările îl simţeau mai pătrunzător. După ce trecu de primul cat al scării, zări în fundul coridorului ceva neclar în jurul căruia ardeau lumânări. Se rezimă de zid să privească. Şi în timp ce clipele treceau încet, ochii i se obişnuiră cu întunericul. Jos, în capul scării era un altar improvizat, cu un enorm crucifix, împrejmuit de lumânări care pâlpâiau anemic în sala neaeresită. In faţa lui era o grămadă nedesluşită. Cineva se ruga. Crezu că este o arătare, atât de mult nu-i înţelese rostul. Şi încet coborî mai departe. Dar la un moment dat, cel ce se ruga ridică capul şi la văzul fratelui Beatus, plecă ochii în jos, ridică două degete în sus, şi strigă cât îl ţinu gura:

„Piei diavole!"

Deodată, din firidă ieşiră doi soldaţi înarmaţi, în armură şi zale, cu coiful pe cap şi vizieră lată. In mâini aveau lungi suliţe. Când dădură cu ochii de călugăr, se repeziră la el, şi apucându-şi lăncile din partea cea mai de jos, îl împinseră cu ele, înapoi în chilie. Din prag îl izbiră atât de tare încât fratele Beatus căzu pe lespezile chiliei lui.

Nu îşi veni în fire decât noaptea târziu. Un vânt prelung fluera sinistru prin cetate. Se părea că gem din adâncimi lighioanele pământului. Prin fereastra deschisă câte o fâşie de aer rece mângâia fruntea înfierbântată a fratelui Beatus. Şi în întunerecul acela care gemea, Beatus se sculă în picioare. Se simţi zdravăn şi puternic. Îşi aminti limpede totul. Şi înţelegerea îi veni tot atât de repede. Desigur îşi zicea el, murise şi Lialula, iar el era socotit ca înfrăţit cu diavolul. Şi fratele Beatus privind la cerul greu ca plumbul, cum goneau pe el umbrele nopţii, cugeta la pregătirea sufletului pentru ultima şi cea mai grea a lui călătorie.

In sala de judecată îl duseră legat la ochi şi împins de subţiori de două lănci puternice. Un scaun i se potrivi la spate şi fu împins să şadă pe el. Fratele Beatus ascultă. După felul în care ecoul se plimba socotea că trebuia să fie într'o sală mare, înaltă cu multă lume. Auzi fel şi fel de şoapte, mai tari, mai încete, mai speriate şi mai liniştite, de femei şi de bărbaţi, de copii şi de bătrâni. I se părea că stă într'un stup de albine. Începu să-i placă. Găsi că este deplin singur cu sine şi asta-i era o fericire. Gândurile-i putură astfel sbura spre Domnul dela care aşteptă ultimul semn.

Într'un timp se făcu mare linişte. Se auziră paşi gravi care calcă agale pe lespezi şi covoare. Sgomotul soldaţilor ce se sculară şi-şi potriviră lăncile. Mişcat de scaune şi scârţâit de uşi. Şi peste tot o linişte care prindea un fel de poighiţă. Cineva îl împinse dela spate, făcându-i semn să se scoale în picioare. Fratele Beatus o făcu uşor. Se simţea ca un fulg, trupul nu-i mai punea nicio piedecă.

Şi de undeva din sala aceea mare porni o voce sonoră, care se vedea că era obişnuită să pronunţească:

„Fiinţa din faţa noastră a fost un frate creştin, fratele Beatus. Pentru păcatele lui fără seamăn diavolul i-a pus stăpânire pe suflet. Astăzi îl vom judeca pentru vinele lui pământeşti".

Şi-un murmur împânzi sala, ca vântul pădurea. Se auziră glasuri care cerură linişte. Şi-o altă voce, piţigăiată şi fricoasă, începu să 'nşire păcatele pentru care fratele Beatus trebuia să moară:

„A adus diavolul în castelul Serapinilor de-a ars".

„A jicnit pe ducesa de Tiatorino, nevrând s'o privească în ochi. Desigur că de-o privea diavolul l-ar fi îndemnat s'o ucidă.

„A jignit casa Domnului în cetatea Kronin, pronunţând rugăciuni cu înţelesuri necurate".

„A contrazis pe ducesa Tiatorino şi pe principesa Lialula, spunându-le că Domnul nu există ci doar cunoştiinţa lui".

„A ucis cu privirea lui păcătoasă pe principesa Lialula deochind-o".

„A putut să stea două săptămâni fără apă şi mâncare în chilie. Desigur că numai diavolul l-a ajutat să nu moară de foame".

„Mai în fiecare noapte se vedeau diavolii sbătându-se la fereastra chiliei. El le arunca mâncare să-i astâmpere".

Fratele Beatus asculta liniştit ca şi când n'ar fi fost vorba despre el. Nu se gândea nici la micimea sufletului omenesc, nici la negrul lui păcat care ucidea cu o privire orice i-ar fi plăcut. Simţea un fel de încântare că i se apropia clipa ispăşirii. Şi la acest gând, sub gluga aceea care îi astupa capul, figura lui blândă zâmbea fericită.

Discuţiile urmară mult timp. Dar nici pe acestea nu le ascultă. Când i se puse la urmă întrebarea dacă mai are de spus ceva, murmură mai mult pentru sine, încât nici nu fu auzit:

„Domnul e mare şi puterea Lui nemărginită".

Dimmineaţa în care avea să fie ars pe rug se ridică limpede. Cerul era de-un albastru străveziu. Se părea că lumina din el deschide căi neumblate.

Pe fratele Beatus îl pregătiră din vreme. Îi puseră pe trup un fel de sac din pânză aspră de cânepă. Îl legară la ochi şi pe cap îi aşezară coiful de batjocură al vrăjitorilor. Şi astfel dimineaţa de tot îl porniră pe jos în piaţa cetăţii Kronin unde se ridică rugul. Mulţimea era veselă şi-l striga în fel şi chipuri. Fu lovit şi cu pietri, fu şi scuipat, fu şi înţepat. Dar nu simţi nimic. I se părea doar că trupul îi este tot mai uşor tot mai eteric. Când ajunse la rug, se urcă pe trepte sprinten şi drept. Nu avea nici o clipă de ezitare. Se 'ntoarse singur cu spatele la stâlpul de care-l legară cu funii groase. Atunci se făcu o clipă linişte. Se auzeau murmure de rugi şi paşi de mulţime ce se apropie. Bănui că şi preoţii şi tot clerul trebuia să fie mărturie. Apoi auzi sgomotul crengilor şi lemnelor aruncate la picioarele rugului. O aşchie ruptă sări până la picior. Înţepătura i se păru o ciudată atingere, parcă nu mai era trupul lui cel ce-o simţi. Şi deodată un miros înecăcios de fum îi atinse nările. Şi murmurul mulţimii se opri ca prin farmec. Fratele Beatus începu să simtă în învăluirea de fum o îmbrăţişare caldă. I se părea

că valuri făcute din şuviţe de soare îi scaldă trupul. Incolăciri ciudate il mân- gâiară. Aici mai calde, aici mai reci. Şi nu dură mult până simţi spre brâu o mare fierbinţeală. Se mişcă puţin îşi dădu seama că nu mai are sprijin. Picioarele nu le mai simţea, iar tot trupul i se părea că pluteşte.

Şi în fericirea acelei clipe, legătura dela ochi îi căzu. Ochii i se deschiseră fără să vrea. Nu văzu decât fum încolăcit până în bolta cerului. Apoi, zări o clipă doar prin fumul ce se înbolbura, crucea neagră cu Christul de argint, pe care o purtaseră afară la locul osândei lui. Şi atunci se pierdu în admirarea ei. Pe figura lui Christ juca în luciri roşii, focul. Şi fratelui Beatus îi plăcu figura tristă a lui Christ. Dar când privea mai pătrunzător chipul Mântuitorului, crucifixul sub o putere de nesămuit, se sfărămă în mii de bucăţi care se risipiră ca şi fumul peste locuri şi oameni.

ION ŞIUGARIU

P O E M E

PRINŢUL DE CEARĂ

Părintelui Tit Malai

Umil peregrin, prea harnic,
Sub o stea mereu străină,
I se pare azi zadarnic
Insuşi drumul spre lumină.

Veşnic omeneşti hotare,
Fără vrere străjueşte.
Dintre simţuri, pentru care
Ar vorbi împărăteşte?

Câteodată doar, uşoare
Tremurări de ape line,
Il îndeamnă să coboare
Printre linişti aspre 'n sine.

Dar o deasă veşnicie,
Il îneacă, îl cuprinde.
Sufletul zadarnic plin de
Grele râvne reînvie.

Mâine îi va fi aproape
Numai moartea, bună soră,
Ca un diafan, pe pleoape,
Alb surâs de aurora.

ELEGIE

Cerurile dorm sub ape,
Prin păduri de visuri crude
Lângă suflet, pe aproape,
Ce s'aude? Ce s'aude?

A trecut un prinț cu spadă,
Undeva pe-aici, prin criniști
Și de-atunci încep să cadă
Ploi de liniști, ploi de liniști

Zărilor grele de-azuri,
Unde le mai este fața,
Să-mi aprindă 'n ochi deapururi,
Dimineața, dimineața?

Cerurilor plop slugarnic,
Frunzele să ți le scuturi;
Prea m'ai îndemnat zadarnic
Să prind fluturi, să prind fluturi.

Aspră, setea mea de slavă,
Cum s'o fac nuia 'ndrăcită?
E doar pasăre bolnavă
De ispită, de ispită.

PESTE PĂMÂNTEȘTI COLINE

In priviri, doar umbre vechi,
De prea greu destin ceresc...
Și ce largi, din zare cresc,
Zvonuri, zvonuri, în urechi.

Sete de porniri la drum
Scurmă tălpile'n opinci.
Gândul nu-i de soare plin, ci
Numai de văpăi și fum.

Peste pământești coline,
Orbi, uitați de vreme, fug,
Către nevăzutul rug,
Veșnic îngropați în sine.

Îi cuprinde, îi cuprinde,
Insă, o tristețe grea:
Zilnic căutata stea,
Mai departe se aprinde.

MAI DEPARTE

Mai departe, mai departe,
Peste inumane unde,
Așteptatul duh de moarte,
Printre cețuri se ascunde.

Singur prințul, totdeauna,
Umblă noaptea prin cetate,
Buna soră, sora lună,
Numai lui să i-l arate.

Dar zadarnic îi vorbești;
Glasu-i nu-l poate pătrunde.
Veșnic palid, omenește,
Doar în sine se ascunde.

Mai departe, mai departe...
Dorul, dorul îl usucă.
Pe tăcutul drum spre moarte,
Cum i s'a făcut de ducă!...

CORIOLAN GHEȚIE

MONARHIE ȘI REQUIEM

Mă emoționează de atâta timp monarhia aceasta plină de teologie a Escurialului, asceza albă a zidurilor netede și reci, ca o colosală *procesiune împietrită* pentru lauda lui Dumnezeu. Poate că Escurialul nu e atât de ciudat ca Alhambra din Grenada, ca Alcazarul din Sevilla, sau ca uimitoarea Moschee din Cordova. Nici Juan Bautista, care a început mănăstirea regală, ori Juan de Herrera, care a terminat-o, nu l-au întrecut pe Bramante al Sfântului Petru din Roma. Nu despre stilul, *separat*, al acelei „patis de los Reyes", sau coloanele dorice din fața Bisericii, ori Capilla Mayar, picturile lui Pellegrino Tibaldi și Francisco Zuccano, sau bronzurilor lui Pompeo Leoni, nu despre aceste sau despre cavoul regal, construit de Crescenzi, vreau să scriu. Pentru arta secolului de aur aș prefera să merg cu Eugenio d'Ors, dealungul muzeului Prado din Madrid. Și poate, măcar aparent, Escurialul e prea rece pentru a fi specific furiei sentimentale a Spaniei...

Și totuși aci mă opresc; în fața Spaniei și în fața unei lumi. Versailles îmi pare splendoarea unui singur veac lângă această Comedie divină din piatră a Escurialului. Zidurile lui sunt severe, *întinse*, nimic flamboyant sau plateresc... Parcă trece tristețea unui monarh călugăr prin ele, în tăcere, în supremă meditație. Escurialul meditează...

Această reședință regală e o lume, o vastă concepție unitară, totalitară despre viață și moarte, e o lume care se întâlnește undeva departe cu sfânta Tereza de Avila, ca 'ntr'un „refrigerium in Domino". Așa, cum scria Michelet despre Notre Dame de Paris: „Si je regardais cette église, ce serait comme un livre d'histoire comme le grand livre des destinées de la *Monarchie*". Escurialul e cartea de granit a monarhiei teocratice.

Filip al II-lea era apărătorul catolicismului împotriva protestantismului și islamismului. Monarhia pentru el era întâi o problemă de teologie. Celor patru stâlpi pe care stă cupola Bisericii, li se spun: *Triumfo*, triumful catolicismului.

Dar Escurialul nu e numai o Biserică, e rezumatul plastic al unei monarhii. E și o laudă pentru Victoria dela Saint-Quentin. În actul de fundație e scris: „El cual Monasterio fundamos a dedicación y en nombre del bienaventurado San Lorenzo, por la particular devoción que, como dicho es, tenemos a ese glorioso santo y en memoria de la merced y victoria que en el dia de su festividad de Dios comenzamos a recibir".

Escurialul: o victorie militară, un panteon regal, o mănăstire, o universitate, bibliotecă, spital, laborator și undeva o celulă mică, proprie unui sihastru, celula celui mai mare rege al Europei de atunci, Filip al II-lea, Monarhul, care a recunoscut în umilință disproporția față de ceruri...

Am citit în zilele aceste din operele acoperite de uitare ale lui Bossuet. Acele, prin care fundamentează politica pe scrierile sfinte. Sunt pagini poate prea grele și pentru atâția prea „religioase". Și totuși cât de luminoasă se vede o doctrină care împacă pe cei doi cetățeni: cetățeanul cerului și cetățeanul pământului. E acelaș cetățean, și creștinismul nu-l ridică de pe pământ atâta timp cât e sortit să rămână aci și să-și ducă în ordinea politică ceeace Latinii spuneau „caritas patrii soli". În cartea III-a, articolul II, Bossuet scrie, după ce mai înainte arată că monarhia e cea mai naturală formă de conducere politică și are origină divină: „L'autorité royale est sacrée", iar I-a „propoziție": „Dieu établit les roix comme ses ministres, et régne par eux sur les peuples". Iar mai jos citează pe Sfântul Grigorie de Nazians, care vorbea astfel împăraților: „Respectați-vă purpura, recunoașteți marele mister al lui Dumnezeu în voi. El guvernează prin Sine lucrurile cerului și *împarte* cele ale pământului cu voi".

Și am putea aduce atâtea masive argumente pentru o înțelegere mai adâncă a monarhiei, pentru a-i privi sensul ei aprins care nu se stinge în veacul omului. Dumnezeu „împarte" cu monarhul o guvernare... Aci ar râde Voltaire și ceilalți...

Dar simt că cetitorii încep să părăsească articolul. Nu sunt proprii științei aceste aduceri aminte din Bossuet... Sunt inactuale.

E tristul Nietzsche mai puternic și mai viu. Suarez, Bossuet, Justinian, Filip al II-lea și sfântul Ludovic, au crezut într'un principiu „mesianic" al puterii. Erasm în tratatul său politic destinat lui Carol Quintul scria: Prinț și popor, în fața sacramentelor sunt egali..., prințul care a jurat, aeque cum omnibus, de a respecta legea lui Dumnezeu va trebui, semel omnibus, să renunțe la Satan pentru a împlini opera lui Cristos...

Dar să ne întoarcem la acel „riguros imperiu de piatră și geometrie" (Ortega J Gasset), la El Escorial, la această *monarhie evanghelizatoare*, monarhia Paulină prin excelență. Și oarecum spaniolă.

E destul să amintim conștiința apostolică a lui Francisc de Xaveriu sau armata lui Ignațiu de Loyola. Și Columb mergea să ducă în depărtări creștinismul. Cristofor înseamnă purtător de Cristos.

Conștiința de sine evanghelică, cum îi spune J. Maritain, e o concepție tragică. Ea răstoarnă inocența primară a omului lui Rousseau sau determinismul fatidic al concupiscenții lui Luther. Există o libertate teologică pe care nici Statul nici lumea nu o pot opri. Umanismul teocentric își are prototipul în sfânt. Nici împăratul nu mai e „măsura tuturor lucrurilor", dar omul cestălalt? Citiți istoria lui Filip al II-lea și veți vedea cum încearcă un împărat experiența pură a monarhului creștin. Acest autocrat dorește să ajungă sfânt, ca Ludovic al Franței. El, împăratul să aibă putere de împrăștiere *harică* peste neam, să fie o cauză exemplară...

Escurialul e Summa Theologica din piatră destinat *Umanismului celui Întrupat*. Să nu uităm că Filip al II-lea a favorizat reforma carmelitanilor voită de Sfânta Tereza din Avila. Și că Sfânta Tereza a ținut la cultul Umanității lui Cristos. Ea avea dorința ca în vizuinile ei să vadă „culoarea ochilor lui Iisus și mărimea lor". Prin cultul Umanității lui Iisus s'a păstrat în catolicism arta și mai ales înge-

nunchierea pentru totdeauna față de Sfântul Sacrament, această capodoperă a Intrupării.

Și, învierea trupurilor,..

Cât suntem de departe de subumanismul aritmetic al comunismului sau de supraumanismul luciferic al übermenschului.

Renașterea a preamărit corpul omului, secolul nostru știința lui, Escurialul: iubirea, simțirea împreună a oamenilor în marea migrațiune spre Dumnezeu.

Escurialul e făcut în disprețul suveran pentru temporal...

Ce va folosi omului dacă va câștiga Universul... (Matei, XVI, 26).

Aceasta e *proportia* în monarhia temporală.

„L'homme passe infiniment l'homme"; cred că din Pascal mi-a rămas acest înfiorător destin exprimat atât de simplu.

Filip al II-lea când voia să exprime în acest superlativ de piatră concepția lui, el își da seama de caracterul *terminal* al monarhiei, lângă o versiune *intermediară* despre politică și civism. Versantul spre lume al Escurialului e o splendidă recunoaștere a puținătății noastre, iar celălalt versant urcă spre Dumnezeu... Ai impresia că-și adună monarhia și o trimite spre El. Filip era regele care se purta ca un călugăr, regele lângă Confinul haric cu Civitas Dei. Prin recunoașterea umilă a corelatului divin al monarhiei Filip II nu-și *desavua* imperiul. Prin Escurial imperiul era împins spre ceruri. Iar „aspectele" politice ale monarhiei, peste floreta lui Machiavel dată atâtor Cezari Borgia, căpătau măcar ceva din paloarea îngerilor melancolici pentru chinuita noastră lume.

În Escurial se simte cât de *vacantă* e o monarhie fără Dumnezeu și ce înseamnă matca creștină a ei. Cine nu știe că la masa Sf. Graal era un loc liber pentru Iisus... Și acest loc *decidea*. Dar cine mai vrea să-și aducă aminte de Sf. Graal?...

Câte nu s'ar mai putea scrie despre această înobilare ascetică a tronului. Sepulveda, în cronica sa asupra Escurialului, scrie că regele trăia „umăr la umăr" cu călugării săi dela San Lorenzo.

Din modesta lui cameră, regele muribund, arbitrul Europei, putea urmări printr'o fereastră, liturghia și vedea bine cum preotul înălța sfânta Cuminecătură. Privea prin această fereastră spre *umanitatea lui Cristos*.

A avut o teribilă agonie. Louis Bertrand scrie „Il fut littéralement Jab sur son fumier". Și a fost admirabil în resemnarea lui cumplită. E dramatică și înălțătoare hotărîrea lui de ași duce singur „oasele" dela Madrid spre sicriul dela San Lorenzo: această casă San Lorenzo e locul mormântului meu, nimeni nu-mi va purta mai onorabil oasele decât mine.

Mulți vor vedea în Escurial opera unui nebun, unui întristat de durere... Un alt Don Quijote dela Mancha... Los Molinos de viento...

Escurialul e un perpetuu requiem, e dinastia monarhiei teologice, e regala Umilință: Christus regnat, Christus imperat, Christus vincit.

Escurialul se roagă...

Invită monarhiile la rugăciune. Din Avila se împrăștie peste Escurial misticismul sfintei Tereza.

Un rege înlăcrimează ascultând Sfânta Liturghie. Așa ne spune un cronicar, Fratele Antoniu de Villacastin.

Escurialul e guvernarea care simte *cu* Biserica.

Sentire cum Ecclesia.

Poate sunt *inactual*, dar simt cum se duce Europa să-și mediteze destinul chinuit la zidurile acele reci și netede ale Escurialului. Europa nu și-a *simțit portile* în fața Teologiei...

Poate de aceia și-a dramatizat *urît* misiunea.

Europa va lua parte în curând la requiemul Escurialului?

GEORGE POPA

P O E M E

DESTIN

Creştem sub soare, sub lună, sub zi,
ca arborii din pâinea, pământului bogată,
peste coline vremelnic suind
cu tristă stea pe inimi tatuată.

Sburăm de-asupra codrilor în flăcări
arzându-ne aripile şi căzând cu miile
lângă ţările de unde am plecat
şi unde ne-au rămas elegiile.

Pare-ne rău că nu ne-a ajuns
aromitorul duh al minunii,
trecând mângâetor peste inimi
ca susurul din vadurile lunii,

Ci am rămas acoperiţi de vânturi,
de dorul, veşnic foc ce ne pătrunse,
oşteni visând mereu ţinuturi alte,
cu fruntea înspre glorii neajunse.

Frunzelor, frunzelor suntem asemeni,
fumul mânilor ni se ridică în sus,
dar obosiţi de cărţi şi de vise
cădem cu obrazul spre-apus.

MAREA ÎNTOARCERE

Mă întorc lângă voi, lângă plaiurile
care-mi aduc aminte cum înfloresc raiurile.
Aci se mai cunosc urmele pe unde am trecut,
ca unui oştean victoriile 'n scut.

Mari lumini mi-au arătat drumul deschis
spre-un ţinut ce trebuia să-l cuceresc,
dar voi mi-aţi venit mereu noaptea în vis
şi-mi spuneaţi să mă opresc, să mă opresc.

Rămână de-acum pentru alţii vânturile
tulburătoare de inimi. Azi mă vedeţi venind
lângă laptele mestecenilor, lângă pământurile
ca nişte pâini calde aburind.

Nu-mi mai sunt hainele ca apa de crin —
s'au rupt sau poate le-am vândut să-mi cumpăr stele.
Visurile m'au îmbătrânit puţin
şi cuvintele îmi sunt mai grele.

Dar la voi, când fruntea de păduri mi se razimă,
liniştea serilor se face mai lungă
şi-adorm lângă inima mamei caldă ca o azimă,
otrava visului să nu mă mai ajungă,

S'aprindeţi lampa căci eu vin când înserează —
trecând pragul ştiu că voiu vedea duhul luminii
risipit de mâna Domnului ce binecuvintează
chipurile voastre şi aburul cinii.

BALADĂ

Toamnă pe păduri —
prinţ fără conduri
trece cu oile
bătându-l ploile,
încălzindu-l soarele,
cântându-i isvoarele.
Trece peste cele
plaiuri şi muncele,
la stânga de inimă
fluerând doinind,
la dreapta de inimă
fluer horind,
împărat cioban
care an de an
ţintueşte-o nouă
stea pe buzdugan.

Şi trecea astfel
cioban, ciobănel,
mândru, tinerel,
trecea neştiind,
trecea nesimţind
în inimă cum
trandafir de fum
negru se tot sue
fără cărăruie,
negru înfloreşte,
'nalt, împărăteşte.

Cineva, spre seară,
îl chemă afară :
poate-a fost duşman
cu greu buzdugan,
poate-a fost îndemn
sau numai un semn,
iar ciobanul merse
inima să-şi verse
albelor fântâni,
marilor stăpâni.

Ziua la amiazi
toamnă peste brazi,
toamnă peste fagi,
peste plaiuri dragi.
Ziua la apus
ciobănel s'a dus,
negru brâu l-a'ncins,
seara l-a cuprins.
S'a dus uşurel,
somnul peste el,
peste cioban teafăr
care are-acuma
inima 'n luceafăr,
fluerul din brâu
aruncat prin grâu,
dragostea rămasă
singură acasă.

Cioban, ciobănel,
deget prin inel,
stă prea tinerel
fără floarea graiului
lângă steaua raiului.

LAURENȚIU FULGA

VÂNT DE IANUARIE

Prietenului Ion Șiugariu.

E un tren lung de vreo 47 de vagoane. Toate descoperite, în care sub camuflajul frunzișului stau ascunși caii, căruțele, mașinile, soldații — amestecați, înghesuiți — vast și divers material de război. Mirosul bocancilor, unsoarea armelor, râncezeala cailor, se împreună toate într'un fel de pastă alburie, pe care ești obligat s'o porți pe piele și de care nu te mai poți desprinde — atât de mult s'a înrădăcinat în noi, în adâncurile noastre, duhoarea acestei noui vieți. Trenul alunecă mai departe și miroase.

Am pornit la ora 3 dimineața, dar nu se vedeau nicăiri zorile ca și cum nici n'aveau să mai apară vreodată, și nu ne-ar mai fi rămas înainte decât o noapte nesfârșită — în care să orbecăim în căutarea altui țărm cu lumini. În clipa aceea nu gândeam absolut nimic, nici n'am tresărit măcar. Stam nemișcat, lipit de bara vagonului, încleștat cu obrazul lângă metalul rece — așteptând poate să răsară de undeva o iubită, un frate sau un alt prieten care să-mi întindă mâna și să mă îmbrățișeze. Dar în vacarmul suirii lăzilor de campanie și a ultimelor arhive, pe peronul acela înțesat — toți îmi erau străini. Nu mă lega de nimeni nimic, n'avea să mă regrete nimeni, deci ducă-se dracului toate melancoliile.

Trenul acesta capătă astfel semnificația unei obsedante călătorii spre necunoscut, în acelaș timp însă și turburătoarea ilusie a altor miragii. Prin gări stă mult, ca să dea libertate celorlalte să-și păstreze circulația normală. Auzim prin stații plânsete, chemări și strigăte disperate. De unde vor fi știut oamenii aceștia că într'adevăr *plecăm?* În neliniștea acestei treceri nefericite, mă întreb dacă voiu mai avea posibilitatea să-i regăsesc sau să-i regăsesc aiurea. Caut mai ales să-mi cuprind în suflet un anumit chip, o anumită față de om — pe care s'o duc cu mine ca pe o icoană imaginară și la întoarcere să-i spun: — „iată, am scăpat!" Dar toate se confundă și se pierd într'o ceață deasă, ca într'un portret vechiu și afumat de sute de ani. Viața celor care rămân: sfâșietoare dezordine, inimi rănite, o inexplicabilă crispare. Viața celor care plecăm: resemnare, zâmbete triste, o bucurie amară. Și în atingerea lor de o clipă — cele două lumi se ciocnesc, se refuză una pe alta, se îndepărtează ca sub o amenințare diavolească de sus.

Dimineața ne prinde la Chitila. E o forfotă asurzitoare. Toți se agită ca într'un bâlciu. Mi se pare ridicolă această definitivă pierdere de control. Sentimentul pieziș al plecării noastre pe un front în linia doua sau în cazematele dela graniță, devine mai grotesc și mai dureros. Oamenii aceștia știu să se amăgească destul de bine. Ca și cum și-ar spune fiecare: — „ei și, ce-mi pasă!" Gluma ascunsă în indiferența lor cruntă, mă înspăimântă. Își cumpără toți cutii cu conserve, alimente, sticle cu vin și rom, țigări, cafea, șocolată. Și văzându-i atât de simpli, atât de

puțini egoiști, îmi zic: — „e o greșală, nu se poate merge astfel la moarte. Da, cine știe? Cine poate ști?"

Șovăi un moment, apoi cobor precipitat, trec peste liniile libere și pătrund în localul gării. Trebue numaidecât să-i telefonez Katiei. Aștept legătura cu multă încordare. Ridic receptorul; în prima clipă aud sunetul acela caracteristic și am impresia că pătrunde într'o odae goală, într'o casă în care nu mai poate trăi nimeni. Deodată mă întreb ce i-aș mai putea spune Katiei, cum aș putea-o minți? Aș vrea să renunț, dar mâna îmi stă încleștată pe aparat, într'o așteptare nervoasă. Ar fi mai bine să nu fie acasă. Aud clar chemarea telefonului și mi se pare că mă găsesc la celălalt capăt al pământului.

— Allo! aici casa Lescenco!

Recunosc imediat vocea limpede a Katiei, dar parcă vine de departe, înăbușită. Nu se aseamănă cu celălalt glas din serile noastre de iubire pură. Acum are ceva transcendent, ca și cum n'ar fi decât o flacără care arde incontinuu, dar care păstrează și puterea ocultă de a chema, de a striga un iubit.

— Allo! cine e dincolo? dece nu răspunzi?

Mă încăpățânez să nu răspund nici în clipele următoare, când exasperarea Katiei devine stridentă, paradoxală. Stau totuși cu receptorul alăturat de tâmplă. Strigătul ei pătrunde ca un fir electric prin toate fibrele capului, mă scutură, mă dezorientează — dar continuă să se sbată fără aprobarea sau răspunsul meu ca într'un întuneric imprecis, destrămat. (—„Biată Katia! Nu trebue să știi niciodată că aici sunt eu, și că în clipa în care mă depărtez de viață — nu sunt în stare să-ți spun niciun cuvânt"). Aud dincolo izbitura violentă între brațele telefonului și de-abia atunci îmi revin ca dintr'un leșin adânc. (—„E mai bine așa! S'ar fi speriat, ar fi plâns. Acum poate nici nu se gândește la mine").

Țipătul locomotivei. Mă retrag în vagon împleticit. Vladimir se miră de fața mea galbenă și mă întreabă scuturându-mi umerii:

— Ce ai, Luca? Ți-e rău?

— Nimic. O să-mi treacă. Toarnă puțin vin.

Beau din paharul bidonului, privind înapoi pe deasupra caselor, înspre inima Capitalei. Vreau să-mi reamintesc de toate primăverile petrecute pe sub lampioanele și arborii orașului, de întâlnirile mereu emoționante cu Katia, dar nu simt decât mirosul impregnat în pereții vagonului, nu mă scurmă decât revolta contra lipsei de prietenie și pace.

Trenul ne duce mai departe. Ceasurile se scurg greoaie, lungi, chinuitoare. Alături se aude cântecul păcătos de suferind al unui soldat, dincoace tusea seacă și bolnăvicioasă a altuia. În ochii tuturora e un amestec de beție și lacrimă. Pe valea Prahovei mai ales, se deslănțue deodată un chiot uriaș, iscat din piepturile flăcăilor ca un iureș — ca o căscare de cer. Ai sensația că mai degrabă mergi la nuntă. Depe terasele vilelor, brațe svelte și albe (copii, fete, femei tinere) se întind vulturește spre noi, salutându-ne zâmbind și trimițându-ne în acelaș timp prin aer îmbrățișări pasionate. În mersul trepidant al trenului, salutul lor ia caracterul unui definitiv rămas bun, al unei spasmodice urări de izbândă. Fiecare vede în noi un iubit, un soț, un prieten, un frate.

Vladimir stă rezemat de lada de campanie, cu obrazul încremenit, cu întreaga lui făptură fără gest, fără sentimente. M'apropii şi-mi aşez mâinile pe umerii lui, frăţeşte, ca atunci în orele de şcoală când ne cuprindea pe amândoi melancolia vacanţei.

— Şi tu crezi că n'o să ne mai întoarcem?

— Dece mă întrebi? spune el cu faţa tot înainte.

— Prea mi se par neverosimile privirile oamenilor pe care îi lăsăm în urmă. Ai văzut cum ne îmbrăţişau, cum ne trimeteau dragostea lor inconştientă? Nu vezi, Vlade, că toată lumea ne crede plecaţi spre moarte?

— Superstiţii, fii cuminte — (se întoarse, aprinzându-şi ţigara). Aşa e întotdeauna, aşa se falsifică realitatea.

— O, de-ar fi aşa!

— Nici nu poate fi altfel. Şi chiar de-am muri, ce-ar fi Luca?

Îl privesc îngrozit. E în vocea lui atâta calm, atâta siguranţă, încât mi se strânge inima şi-mi muşc buzele să nu ţip.

— Eşti nebun, Vlade! Dar anii noştri, tinereţea asta care se prăbuşeşte deodată? Nu te gândeşti la băeţii aceştia, cărora de-abia le-a mijit mustaţa, şi totuşi poate vor cade.

— N'are nicio importanţă. Eu nu văd decât statuile care se ridică peste noi, nu-mi închipui decât geniul Ţării eterne, necopleşit de nicio înfrângere.

— Patria! îmi zic îngândurat. Acum îţi dau dreptate, Vlade: PATRIA! Aşi vrea să mi se ia inima DUPĂ ACEEA şi să mi-o sue sus în vârful monumentului sau s'o suspende (de s'ar putea) undeva între luminile timpului.

— Frumos, neasemuit de frumos ce spui. Eroul în sine este o culminaţie a tuturor valorilor din om. Mi-e groază de o moarte în pat sau cetind în bibliotecă sau mergând la întâmplare pe stradă. Îmi place accidentul, inedítul, doresc o anumită fervoare miraculoasă. Să mă ştiu gâtuit de o ghiară istorică. Iată că a sosit prilejul.

— Atunci ce-ar mai însemna dragostea de oameni, simţul umanităţii?

— Nimic nu înseamnă. Nu uita că există acum alt simţ: al responsabilităţii istorice. Fiecare din noi îl trăeşte astăzi. Chiar ţăranii aceştia care n'au învăţat decât alfabetul şi tabla înmulţirii. Ei îl au instinctual. Noi în conştiinţă.

— Oricum, din bocanci şi din baionete nu se poate crea un elogiu omului, cu atât mai mult lui Dumnezeu.

— Dar nici nu e nevoe, dragă Luca. Tu judeci mereu prin prisma iluzionismului tău. Eşti mereu afectat de mirajul păcii depline, eşti pasionat după o civilizaţie perfectă.

— Astăzi le simt sugrumate.

— De acord. Sau nu, ele sunt trecute mai degrabă în umbră de altceva: de o cumplită macerare a elanului colectiv. Toată lumea se întreabă: pentruce se vor bate? pentru spaţiul vital? pentru rezolvarea foamei sau pentru dominaţie? La dracu cu toate prostiile astea. Există în fond o necesitate a liniştei armonizate, în fiece individ zace o credinţă a mântuirii, a eliberării din anonimat. În timp ce tu vezi rezolvarea acestei linişti universale printr'o colaborare intelectuală, alţii o văd

prin forţă, printr'o forţă totală. Nu e decât deosebire de principiu şi de material. Rezultatul, acelaş: oamenii (învinşi, neutri sau învingători) capătă o viaţă, o altfel de viaţă. Acesta e esenţialul.

— Se poate să ai dreptate. Trebue să mă conving eu însumi de sensul acestei plecări.

— O să înţelegi mai repede decât bănui.

Acum nu se mai vorbeşte nicăiri nimic. Toţi stau învăluiţi în pânzele insesării. Sentinela dela compartimentul drapelului schiţează cel dintâiu semn al dârzeniei. Baioneta profilată pe geam, faldurile înfăşurate cu semnele celuilalt război, simbolul lor întreg depăşeşte caracterul real al unei deplasări obişnuite pe zonă. Se pare că am ochii cei mai trişti din lume, chipul cel mai obosit cu putinţă. Toţi înţeleg că eu trăesc într'o clipă sensaţiile şi emoţiile puternice, pe care cu altă ocazie le-aşi fi lăsat să lâncezească săptămâni şi luni întregi. Acum e altfel. Nu mai recunosc în mine omul liber, nici omul orgolios, nici pe conspiratorul la glorie. Sunt un supus, un redus la uniformitate, un simplu material de război.

Stăm întinşi pe mantăi cu feţele în sus. Niciunul parcă nu mai participă la vibraţia mişcării, a desechilibrului, la acea violentă obsesie de moarte. Stele reci şi scânteetoare. Cerul care fuge cu noi odată. Puţină răcoare şi tenebrele nopţii. Nimeni nu ştie unde ne găsim. Pare-mi-se că trecem prin munţi, precis însă nu e nimic. În fund se vede Braşovul. Aşa cred.

— Care e steaua ta, Luca?

— Nu ştiu, n'am căutat-o niciodată.

— Mie mi-a rămas una în gând. Uite aceea de colo, a patra de lângă cloşca cu pui. La Chişinău, o vedeam în fiecare seară din pat — prin oberlichtul de sus, aceeaşi neschimbată. O regăseam apoi de câte ori mi-era teamă de ceva sau nu mă simţeam bine. Aceea este (mâna lui Vladimir Nicov arată înspre cer, dar eu nu-i pot urmări drumul până acolo). Da, frumoasă stea!

Am mai călătorit două zile şi o noapte. La fel. Trebuia să stau tot timpul la aer, ca să nu mă înăbuşe mirosul vulgar al trenului. Aşteptam fără nerăbdare, fără nicio altă curiozitate să vedem unde sfârşeşte călătoria asta şi cum începe altceva. Acum trecusem sub protecţia aventurii, caşi cum m'aşi fi regăsit ca pe un mare explorator sau simplu amator de sensaţii inedite. Simţământul că sunt înainte de toate soldat (nu un soldat oarecare, ci un soldat al Patriei, anume născut pentru *întâmplarea* asta) îmi statorniceşte şi mai mult dorinţa obscură de a aştepta.

Coborîm noaptea, într'o gară undeva în nord. Debarcăm la lumina felinarelor mate. Printre vagoane, maşini şi tunuri — nu se văd altfel decât umbrele noastre. Pentrucă se mişcă şovăitoare sau prea tac mult, căpătând caracterul unei lumi care se trezeşte dintr'un somn adânc. Părem toţi nişte stafii, în uniformele acestea cenuşii şi sub această pretutindenească întunecare. Aşa începe războiul. Apoi pornirăm. Numai cei din capătul coloanei cunosc locul unde vom opri. În tot cazul, circulă înapoi svonul că avem de parcurs vreo 27 km. — ceeace n'ar fi mai nimic. Dar faptul că ne copleşeşte superstiţia şi prejudecata declinului, mă face să am tresăriri nervoase de spaimă şi totuşi cu speranţa că nu va fi aşa, AŞA cum cred şi gândesc toţi în acest insuportabil marş spre NICĂIRI. Oameni, căruţe, alimente,

muniție — toate într'un convoiu lung, șerpuitor, apocaliptic. Nu vorbește nimeni. Fumăm des, aprindem țigară dela țigară, tăcerea ridicolă și înfricoșătoare. Atât.

Pe la mijlocul drumului cade un cal. E chemat doctorul veterinar. Infirmierii nu pot să-l salveze. Calul moare între hamuri, la datorie. Îl deshamă, îi scot tăblița cu numărul matricol dela ureche și-l aruncă într'o margine de șanț. Mai rămân doi soldați să-i scoată pielea și potcoavele. Imi las plotonul să treacă înainte, rămânând capricios în urmă. PRIMUL MORT! Sufletul lui țâșnește din trupul despicat deodată în două, orbecăind în jurul nostru ca într'o noapte a Sabatului. Un soldat trece, făcându-și cruce.

— Pentru cine te închini? îl întreb continuându-mi drumul.

— Pentru cal.

— Ce-ai înebunit?

— De loc. Parcă e mai bine așa.

Acum îi dau dreptate. Se arătau astfel primele semne. Reculeși în amintirea hoitului din urmă, am sensația că imensul spirit al calului plutește deasupra noastră, merge odată cu noi spre celălalt tărâm.

Cantonăm într'un sat oarecare. Ne așezăm la întâmplare. In prima noapte dormim pe scaune în localul școlii primare. Apoi fiecare își găsește pe undeva un pat ori deadreptul pe pae sub cerul liber, acoperit doar cu foaia de cort. Suntem foarte nelămuriți, pentruce am fost aduși? Ce căutăm aici? Urmară câteva inspecții și regulamentarele ore de instrucție. Așteptam ceva și nu se întâmpla nimic. Numai opt zile trecură. In dimineața lui 1 Septembrie, însfârșit, un sergent m'anunță că Vladimir vrea să-mi vorbească. (Ne găseam în jurul cotei 601, într'o aplicație, dar la depărtare de vreo 5 km., ceeace ne obligă să întrebuințăm aparatul „G". Translatorul îmi dă căștile.

— Eu, Vlade. Ce să fac? A început războiul? Care război? A, Polonia! Am înțeles.

Privesc deodată în ochii soldaților care ascultaseră încremeniți noua veste. E un amestec ciudat de groază și umilire. Ar plânge, ar râde, s'ar înfricoșa — dar nu le mai dă voe uniforma. Deabia acum își dau ei seama ce va urma cu adevărat. Locotenentul M., adjutantul, mă întrebă surprins de starea agitată a celorlalți.

— Ce este? ce s'a întâmplat?

— A început!

— A INCEPUT? mai spune el odată mirat, turbure — retrăgându-se cu ochii în jos. E în toate cele câte se petrec acum aceeași obsesie, care ne urmărise din curtea cazărmii. Il văd pe locot. M. scotocind prin buzunarul vestonului și scoțând o fotografie, pe care o sărută întunecat și plâns. E tatăl unui copil frumos și inteligent.

— A început!

Dela un capăt la celălalt al frontului aceste două cuvinte circulă, din ce în ce mai sgomotoase și mai chinuite. Parcă n'ar mai fi mult până la „celălalt ceas". Deaceea toți se întreabă nedumeriți și întrebarea stărue fără răspuns, ca o simplă amenințare gata să se prăbușească:

— Vom intra? Intr'adevăr vom intra?

Ne înfrățește, ne identifică această superbă îndoială. Ofițeri, subofițeri și soldați — sunt toți o apă și un pământ. Incep ceasurile de confesie, când prin întuneric nu se aude decât pasul sentinelei și nu se văd decât vârfurile arzând ale țigărilor. Toți vorbesc în șoapte, ca și cum peste noi ar sălășlui acum un alt blestem, simțit cu toată tăria în carne, până în fundul inimilor.

— Vom intra?

Zilele trec fără nicio speranță. Ordinele se succed, curierii mișună dintr'un sector în altul, telefoanele sbârnâe. Nu le cunosc sensul decât cei de sus. Ceilalți așteaptă. Se pare că într'adevăr se va ivi altceva nou. De câteva zile toți sunt îngânduraţi. Ziarelor, le devorăm conținutul în câteva clipe. Așteptăm nerăbdători ora radio-jurnalului, îngrămădindu-ne unul peste altul în fața aparatului „G".

Intr'o noapte se dă alarma. Deci nu degeaba se simțea ceva prin aer. Vrasăzică pornim undeva. Ne imaginăm un front, o tranșee. Cu ce ochi vom privi limita barajului superior? Cum ne vom mai putea închina? Cine va fi cel dintâi mort al nostru?

— Oricum, mie nu-mi pasă! îmi spune Vladimir indiferent. Cred chiar că e foarte interesant.

— Despre ce vorbești?

— Despre cea mai esențială experiență a Europei de azi. Să ți se dea posibilitatea de a trăi într'o clipă dramele și apoteozele „veșnice" ale unor țări! Iată decu nu mi-e frică.

— Ești un om fericit.

Sunt convins că structura lui Vladimir Nicov nu e făcută după modele comune. Tipul predestinat al eroului. Basarabean fatal — cum își zicea el însuși. Robust, rezistent, nepăsător, cinic, obraznic, violent, bun camarad — temperamentul lui e un amestec de sentimente extreme.

Ne îmbarcăm astfel din nou. Plecăm tot noaptea. Prin întuneric nu se poate stabili itinerariul. Vladimir dealtfel îmi spune că a uitat și sensul punctelor cardinale. Scot busola — acul magnetic arată nordul.

— Ce spui de asta? Insfârșit vom vedea mâine dimineață.

Dar nici dimineața aceea, nici în celelalte nu s'a întâmplat nimic. Doar că trecusem în Moldova și ne stabilirăm frontul pe linia Siretului, cu fața spre Nistru. Teroarea inamicului invizibil însă, persistă. Auzim vorbindu-se mereu de o Țară a Nimănui, de trecerea Polonezilor la noi, de luptele marine din Canalul Mânecei. Toate iau forme fantasmagorice. La început presupun asta ca pe un joc de șah — în care soldații, ofițerii și regii nu sunt decât simple manechine gigantice de lemn. In starea asta neutră de vis sau a iluziei fecunde, așa le concep. Dar îmi dau seama apoi că dincolo de mine, această încântătoare fantesie devine o realitate tristă, sunt conștient că pe Vistula sau în Sarre oamenii se ucid. Toate sunt așa de adevărate că sunt clipe când nu-mi mai recunosc nici propria mea ființă — ca și cum războiul m'ar fi cuprins în mreje nevăzute și m'ar fi fermecat în duh rătăcitor de moarte.

La început credeam că totul va dura o săptămână-două, și ne vom întoarce. Dar ne-au prins în toamnă și zăpezile. Așteptam mereu ziua necunoscută, netrecută

în calendare, acea simbolică zi „H", când să pornim la atac. Azi se părea inexplicabil de frumos, de dumnezeesc. Aşi fi luat cu mine în tocul revolverului şi styloul. Imi mai doream un magician al muzicei, care să eternizeze ziua aceea a aurorei sau a prăbuşirii. Dar totul rămase liniştit, împăcat, ca într'o biserică închisă în care nu mai pătrunde niciun mister. Chemării noastre desnădăjduite, dorinţei noastre supreme de a înfăptui — i se răspundea surd prin nepăsarea duşmănoasă a celor cari considerau graniţele ca pe nişte simple linii magice înt'un joc pueril, dar destul de primejdios.

*

— Coborim de sus de pe munte cu bradul tânăr pe umeri. L'am tăiat anume pentru noaptea asta a Crăciunului. Deasupra noastră, cerul lucios se resfiră peste pădure ca o enormă năframă rece. Mă privesc deodată şi-l privesc pe Vladimir. Are o privire stinsă, buzele vinete şi toată făptura lui pare de piatră. De şase ceasuri plecasem din oraş şi în tot timpul acesta — nu vorbisem niciunul. Tăcerea până la urmă mă enervează. Mi se pare că stă închis ca o casă oblonită şi nu dă voe nimănui să mai pătrundă în el.

— Ce e cu tine Vlade? Unde te gândeşti?

— Nicăiri.

Apoi dintr'un capriciu ascuns sau poate crezând că-şi vorbeşte numai lui, începu să cânte cu o voce scăzută, plină totuşi de melodie:

Ich weiss nicht was sol es bedeuten
Das ich so traurig bin.
Ein Märchen aus alten Zeiten
Das kommt mir nicht aus dem Sinn.

Nu e nicio tresărire pe obrazul lui. Doar ochii puţin măriţi şi cântecul vag care relevă totuşi o intensitate sguduitoare a plâns. Incolo totul e absent, el însuşi pare pierdut într'o ceaţă groasă, de neregăsit.

— Pentru cine cânţi?

— O poesie de mult, am învăţat-o prin şcoală. Dar nu spune nimic, nici nu ştiu cum s'ar traduce.

Dincolo, jos în oraş, îi răspunde ecoul copiilor opriţi înfiguraţi la ferestre străine:

Asta-i seara serilor,
Mare bucurie-avem.
Asta-i steaua stelelor
Răsărită'n Bethleem.

In odaia noastră (suntem cantonaţi la un profesor bătrân) nu intră niciodată nimeni, nici nu aşteptăm pe cineva. Aşa că în singurătatea pe care ne-am impus-o, bradul ne este prieten — frate — amantă. O stare inexplicabilă de a crede necontenit că prin trunchiul lui curge sânge, că frunzele respiră ca şi piepturile noastre.

Deaceea orice atingere capătă în noi un tremur uşor, involt — transformându-se apoi într'o aspră şi evidentă durere. Poate că ne doare însă-şi singurătatea sau poate acest Crăciun închis, lipsit de orice frumuseţe.

Cred că este unicul pom din lume împodobit aşa de straniu: câteva lumânări albe şi'ncolo numai cărţi, un arcuş de vioară, o ţigară, trei scrisori desfăcute o călimară şi o mulţime de fotografii. Vladimir e mulţumit de aspectul acesta, care aparent contrazice orice tradiţie, dar care în fond desvălue o serioasă descifrare a misterului. Să înlocueşti lucrurile simple cu poesiile lui Eminescu sau Rilke, cu gândirea lui Blaise Pascal sau regulele lui Descartes, ori chiar cu portretele tale. Găsesc în asta o raţiune interzisă, dar plină de o tristă înfrângere a omului din tine. Nu este uşor lucru să renunţi la bucuriile ştiute, născute, pe care şi astă seară le-am fi putut avea în oricare altă casă cu femei, muzică şi vin. Cred însă că în mijlocul oricărui echilibru interior — există întotdeauna o criză, care te transformă în omul opus ţie însuţi, îţi introduce în trup o febră nimicitoare de a nu accepta mai ales viaţa aşa cum apare.

Acelaş lucru se petrece cu noi acum. Nu ştiu dacă e presimţirea vre unui păcat viitor. Sunt convins mai degrabă că în conştiinţele noastre — s'a trezit ceva sălbatec sau şi-a făcut loc gândul care merge împotriva sfinţeniei. Deaceea iubim cu frenezie acest pom simplu, deaceea nu ne putem astâmpăra dorul după o lise va sfârşi) — dar care ne eliberează de orice altă îndoială. nişte deplină decât în sensul oblic al acestei seri (deşarte de altfel — care mâine

În toată odaia nu ard decât lumânările. Stăm pe paturi, amândoi în aceeaşi poziţie obosită, cu mâinile strânse între genunchi şi cu frunţile înclinate. În muţenia asta nehotărîtă şi peste fâlfâirea luminilor mici, doar dincolo de ferestre vântul viscoleşte puternic dealungul străzii. Vreau să treacă noaptea fără s'o simt, fără să-mi dau seama că o să mă trezesc cu dimineaţa în geam. Privesc însă numai pomul cu o ciudată agitaţie. Şi din toate câte îl împodobesc, îmi rămân ochii opriţi pe portretul unei femei. Cred c'a fost mai întâiu o calmă concentrare, apoi o profundă incleştare ca într'o oglindă în care ai vrea să vezi altceva decât îţi arată. Nu e deloc frumoasă. Are obrajii prea supţi, fruntea prea goală sub părul castaniu, gura prea lungă pentru zâmbetul ei copilăros. Numai ochii sunt altfel, oarecum neverosimili, pentrucă încep să trăiască vii şi lucitori printre frunzele bradului.

— Cine e fata aceea din fotografie?

Vladimir răspunde târziu, forţându-se parcă să-şi aducă aminte.

Ana. Un fel de logodnică. Ana Dimitriu.

Încep să regret întrebarea. Răspunsul nu satisface nici curiozitatea mea, nici mai ales acea comodă tăcere a lui Vladimir.

— Ce înţelegi prin asta: un fel de logodnică?

— Mai nimic. O fată pe care ai iubit-o şi de care te leagă ceva, ceva înrădăcinat şi în tine şi în ea, ceva care te sperie pentrucă prea îţi aparţine mult, dar la care trebue să renunţi pentrucă nu-l mai poţi iubi.

— De ce o mai păstrezi atunci?

— Ca să nu mai am sentimentul de izolare. Câteodată sunt egoist şi barbar, Deaceea m'agăţ de un om, de viaţa lui.

Îl auzeam vorbind ca sub o mască. Atât de definit sguduit era şi atât de nimicit. Îşi scutură deodată umerii într'o tensiune încordată, apoi se ridică drept în picioare, rămânând o clipă în loc, ca şi cum nu ştia încotro să meargă sau

pierzându-i-se poate gândul cu care se înălțase. Totul era imprecis. Fața galbenă, mâinile strânse în pumn, privirile neînțelese — toată făptura părea cuprinsă de re- muşcări şi proprie milă. Se îndreaptă deodată cu paşi hotăriți spre pom, stingând cu răsuflare brutală toate lumânările şi întorcându-se în aceeaşi clipă spre mine cu înfățişarea şi mai înecată. Cădea asupra lui din înălțimi — o şuviță de lumină lu- nară, ceeace îl reprezenta acum ca pe un om sfârşit, iremediabil sfârşit. Îl vedem ca pe un om care are puterea să se mişte, însă în el totul era rupt, totul era desfăcut de viață.

Începem să credem că Vladimir are pentru ziua asta oroare, nu dintr'un sentiment naiv de necredință, ci pentrucă îl cutropise altă existență, *altă zi din afara lui* identică însă cu asta. Niciodată nu fusese atât de absent, atât de turburat şi aşa de înebunit ca în ultima clipă. Orice întrebare i-aşi fi pus, poate s'ar fi în- căpățânat să nu-mi răspundă sau poate ar fi fugit din odae să hoinărească toată noaptea prin oraş. Era atât de crudă, atât de bolnavă starea lui!

Reveni lângă mine singur, nechemat, ca un strein care trebue să-şi justifice prezența şi desordinea întâmplărilor pe care le cauzează.

— Să nu te sperii, Luca — începu el rămânând în picioare, părând prin asta şi mai slab, şi mai sobru. În fond e o mare prostie. Dar ar fi mai bine să nu-mi mai aduci aminte de fotografia aceea...

— Atunci e altceva, Vlade?

— Nimic, nimic — încercă el să refuze o destăinuire limpede. Apoi, continuă: Doar că într'o seară ca asta am întâlnit-o pe Ana. Deaceea m'am speriat când mi-ai adus-o în față. Deaceea am stins luminile ca să n'o văd, nici să n'o mai simt măcar. Durerea mea nici umană nu e. O consider inferioară. Totuşi, vezi tu Luca, îmi vine câteodată să plâng. Dacă aşi iubi-o încă, ar fi altfel.

Se depărtă înspre fereastră. Dădu perdeaua la o parte, lipindu-şi fruntea de geam, privind poate înspre toate depărtările, dincolo de noaptea asta.

— Câteodată am impresia că e mai aproape. Uite acum de pildă, o aud cum calcă pe zăpadă, cum se apropie, cum vine necontenit spre mine.

Vorbea în şoaptă, ca şi cum n'ar fi vrut să trezească umbletul ireal din fantesia lui nestăpânită. Am venit alături, cuprinzându-i umerii şi încercând să-l dau înapoi.

— Tu eşti bolnav, Vlade. Ce e cu tine? Hai de te culcă!

Nici nu se clinti măcar, nici nu m'auzise poate.

— Tu n'o simți, Luca? N'o vezi?

Ceva fâlfâi afară, ca o pasăre care răsare deodată din zid, din beznă, din zăpadă, fâlfâi prin preajmă ca o prezență amăgitoare dar destul de stranie ca s'o simți, s'o auzi — pierzându-se apoi în ceață. Atunci Vladimir deschise fereastra şi aplecându-se peste pervaz, strigă din toate puterile, înfiorat, cu o voce desnădăj- duită care vroia poate să pătrundă până în fundul lumii, care vroia poate să cheme înapoi fâlfâirea de adineaori sau căreia trebuia să-i răspundă cineva:

— A—n—a! A—n—a!

Dar nu răspunse decât ecoul şi mai înfiorător, peste pădure.

Calul venea isbucnit ca dintr'un arc, vijelios, spumat, năvalnic. Lăsa în urmă o pulbere neguroasă de zăpadă, tropotul copitelor se auzea sguduitor ca într'un galop fantastic. Nimeni nu înțelegea ce se întâmplă şi nu putea deslui omul care sta aplecat pe şea, cu mâinile încremenite în frâu. Făcea impresia unui spectacol de gală, în care înfiorarea şi mândria celor care-l asistă se amestecă pe neştiute cu o groază implacabilă, de neînlăturat. Era un cal alb care, în ciuda iernei vifo- roasă, îşi mai păstra numele glorios primăveriu „Ghiocel", ceeace îi da şi mai mult caracterul unui fel de smeu înaripat din basm. Din fuga lui inexplicabilă, se cram- ponă deodată pe picioarele din față cu atâta forță, că omul din şea se rostogoli în zăpadă ca o simplă păpuşă de cârpă. Astfel triumfătorul spectacol se sfârşi în această grotească prăbuşire.

Vladimir Nicov avea îndrăsnețul obiceiu de a se scula în zori, pentru a trăi cu intensitate răcoarea şi viteza unei cavalcade singuratice dealungul câmpurilor, intrând după aceea în oraş — vijelios şi sarbăd — ca după o victorie câştigată în tot desmățul şi grandoarea ei.

Nimeni nu poate să-şi explice accidentul. Dar fusese într'adevăr accident? Căpitanul doctor venit în grabă constată că paloarea răvăşită a chipului, starea de nesimțire şi reprobare a întregei sale ființe nu se datorează căderii, ci efectului unui simplu caz de peritonită care se deosebise magistrală în distrugerea bolnavului şi care necesita o operație imediată. Ca să fie deplasat la Iaşi, unde se găsea cel mai apropiat spital militar, era primejdios — riscându-se astfel o moarte pe care nimeni nu vroia să şi-o asume. Nu rămânea astfel decât spitalul civil din localitate, la care medicina însă se practica după metode foarte uzate şi foarte ri- dicole. Căpitanul doctor spera totuşi...

Aştept în această sală de două ceasuri. De câte ori se deschide uşa, aştept să văd căruciorul împins înainte de un brancardier străin, iar sub cearceaf să-l revăd pe Vladimir — viu, curat şi firesc — aşa cum sunt eu şi cum sunt toți oamenii sănătoşi. Incepe să-mi fie frică de un sfârşit pe care-l cred imposibil şi ca- raghios. Dar sub confuzia asta, cresc o mulțime de imagini ca buruienile într'o baltă, care se încolăcesc şi se împreună într'un fel de smârc de nestrăbătut. Şi între ele un gol sfâşietor, aproape material, care îmi încinge capul în dureri vio- lente şi-mi împăienjeneşte ochii ca în fața unor lumini orbitoare. Nu ştiu dece cred că viața lui Vladimir îmi aparține şi mie, nu ştiu dece sunt oarecum responsabil de boala lui. Poate pentrucă numai eu îi cunosc misterul, poate pentrucă numai eu l-am auzit chemând pe **cineva** — prin beznă. Şi sunt convins că fuga lui în dimineața asta de Crăciun a fost cauzată tocmai de halucinația de aseară. Poate a pornit călare să caute prin păduri — peste câmpuri — vedenia şi umbletul, chipul şi apropierea paşilor pe care *îi auzise*, dar îi pierduse. Oricât încerc să mă desolida- rizez de nenorocirea lui, îmi vine în minte fotografia Anei, rămasă tot acolo, agățată în pomul de crăciun ca într'o spânzurătoare. Teroarea acestui destin ciudat ameste- cată cu groaza rătăcitoare a morții — batjocoreşte şi cel de pe urmă simț al pu- rității mele umane. Trebue să existe în această Ană, acea demonie obscură care te suge înapoi, acea putere ocultă de a te destrăma şi a te îndepărta de viața ade- vărată. Încep s'o urăsc ca pe o vrăjitoare care a ştiut bine că răul porneşte dela

ea, începe cu ea, se ascunde în existența ei. Vladimir Nicov este înainte de toate prietenul, fratele, camaradul meu — cu care am pornit odată din cazarmă, cu care am îndurat frigul și mizeria zonei, umilințele și răsculările spiritelor noastre perturbate, cu care aș fi mers mereu înainte printre gloanțe și șrapnele, alături de care sunt sigur că aș fi căzut — mușcând amândoi din aceeași țărână, cu ochii înfipți în zarea aceleeași Românii eterne. Nu trăesc numai sentimentul lateral al unei morți oarecare în preajma mea. Ci mai ales acea curbare dramatică sub soartă, pentrucă de Vladimir Nicov mă leagă înnebunitoarea admirație pentru o cădere eroică, mă leagă îndeosebi acea transfigurare infinită în fața valorilor istorice. Atunci ce mai caută această Ana între noi?

Ușile se deschid larg, împărătește, ca trecerea pe sub un alt arc de triumf sau sub alte furci caudine. Căruciorul înaintează spre mine într'un mers copleșitor. Cele patru roate zăngăne, săltând masa la răstimpuri egale, dându-i prin asta și bolnavului o tresărire regulată de viață. Singura în amorțeala lui atât de aproape cu moartea. Pe doctorul spitalului îl văd lăsându-se desbrăcat de halat, scoțându-i-se mănușile, masca apoi aplecat la chiuvetă își spală mâinile cu un zâmbet care se răsfrânge vulgar și desmățat în oglindă. Alt Pillat care nu vrea să-și recunoască înspăimântătoarea condamnare la moarte, satisfăcută fără trudă și fără remușcare. Vorbesc mereu despre finalul acesta, pentrucă în subconștientul meu îl văd ca pe cel mai firesc, gata, gata să se întâmple, cu toate că eu însumi mă sbat să nu mai gândesc așa, să nu fie așa.

Acum îl ia unul de picioare, altul de cap și-l așează în pat. Vladimir pare mai lung, mai slab, mai neomenesc. Pe toată fața lui nu e decât culoarea pământie a sleirii. Nu tremură niciun mușchiu, nici ochii măcar clipesc — și este așa de galben, așa de nefericit!

— Te doare ceva, Vlade? Te simți altfel?

Mi se par întrebările — inutile prostii, dar trebue să-i spun ceva, trebue să-l aud vorbind. Stă câteva clipe nemișcat. Privește mereu în sus, ca și cum în tavan ar fi crescut alt pom de Crăciun, s'ar descleșta alte câmpuri de zăpadă, ar răsări pașii din nou — apropiindu-se liniștit spre el. Apoi îmi răspunde cu un glas șoptit:

— E mai bine, e într'adevăr altfel. Parcă sunt altfel?

Știu că în fața unei morți care se plimbă nestingherită, nevăzută pe alături, nu trebue să pari monstru, nu trebue mai ales să devi cinic. Dar sora îi face semn să vorbească mai puțin:

— Deocamdată, căci pe urmă...

Mă uit îngrozit în obrazul ei stafidit. Spusese ultimele cuvinte, oprindu-se deodată, temându-se să continue. Îi știu însă gândul: — „pe urmă te înghite pământul". Așa va fi, așa va fi — strigă chiar propriul meu gând. Și mă simt deodată nenorocit, atât de nenorocit — că nu mai pot suporta nici prezența inertă a lui Vladimir, nici pustiirea mea, nici dibuirea asta inconștientă între viață și beznă. Cred că a adormit. Are acum chipul blând, luminat doar de un surâs delicat.

În clipa aceea intră colonelul, comandantul regimentului, condus servit de toți doctorii. Se oprește lângă pat și punându-i mâna pe frunte, într'o grețoasă manifestare sentimentală îi spune:

— Curaj, Nicov! Curaj!

Închid ușa în urma mea. Ce stupizi sunt oamenii. — „Curaj, Nicov! Curaj că te așteaptă afară viața, să te ia din nou de gât, să te supue, să te sugrume din nou. Curaj, că pentru asta ți s'a dat un suflet. Să știi ce este prostia, ce este mizeria și umilința, să știi mai ales că nici tu nu folosești la nimic". Îmbărbătarea colonelului mi se pare abjectă.

În stradă mă întâmpină și pe mine viața. Dar viața zăpezilor, a imensului alb.

*

Ultima zi de Decembrie. Am revenit și azi la spital, ca în toate celelalte zile — ocupându-mi locul pe scaun lângă pat, fără să scot un cuvânt, fără să privesc nimic. Îndur veghea asta cu resemnarea celui de pe urmă om al pământului, ca și cum în jurul meu n'ar mai fi nimeni, doar tăcerea pământului, doar agonia văzduhului. E suportabilă atât timp cât Vladimir stă nemișcat, apoi odată trezit — mă simt distrus, biruit, pentrucă Vladimir se încăpățânează să mai trăiască, își prelungește voluntar coma cu acea încredere gravă că se va mai întâmpla totuși ceva. Doctorii chiar se miră, cum de n'a murit încă. Ba, mai mult: i-au cumpărat lumânări, au pregătit sala de morgă (de două săptămâni n'a mai intrat nimeni acolo), i-au pregătit apă caldă pentru bae.

— Ce, sunteți nebuni?! le-a strigat buimăcit și înspăimântat colonelul.

Dar doctorul-șef a dat din umeri, trecând în salonul celălalt. Numai eu am înțeles că are deplină dreptate, nu pentrucă argumentul e științific, nici pentrucă n'am crezut niciodată în miracole divine — ci fiindcă știam dinainte că așa va fi. Numai că deocamdată Vladimir își bate joc de ei. Sau poate așteaptă pe cineva, CINEVA care reprezintă o ultimă speranță ori CINEVA care să-i dea deplina libertate de a trece printre vămi ușor, fără vreo casnă, fără vreo remușcare. CINEVA care poate purcede din înseși pașii umblători pe zăpada nopții de Crăciun; CINEVA care se confundă virtual cu fata din fotografie. Ana? Dar cine este Ana Dimitriu? Ah, da — îmi aduc aminte!

Niciodată n'am crezut că pot exista coincidențe atât de stranii. In această ultimă zi de Decembrie, la orele 8 și jumătate seara, în rezerva Nr. 4 a intrat o femee care mi se părea foarte cunoscută. Purta o haină gris, lungă, cu nasturi albi. Dar nu asta interesează și nici nu știu bine dacă îmbrăcămintea avea ceva caracteristic, care s'o deosebească. Înfățișarea însă este aceeași. Obrajii prea supți, fruntea prea goală sub părul castaniu și gura prea lungă pentru acelaș zâmbet stăruitor copilăros. Venise însoțită de sora de caritate, care apoi se retrase. Rămase o clipă nedumerită în loc, atât de îndurerat încremenită — că mi se părea mai degrabă o mască cuprinsă de flăcări, neputincioasă să țipe sau să fugă înapoi de unde sosise. Apoi se prăbuși peste pat, într'un hohot de plâns, întrerupt doar de sughițurile adânci care îi sguduiau și trupul.

La început Vladimir o privi surprins. I se părea poate aevea, sau se forța să și-o amintească, să-și dea seama că e adevărat. Apoi convins că totuși această femee este Ana, se sprijini în coate și i se adresă cu o voce spartă, guturală, putredă:

— Ce cauți aici? Cine te-a chemat?

Ochii Anei se ridicară nefiresc de mari şi nemângâiaţi. Ochii bolnavului erau însă sălbateci şi aspri. Se iscă astfel între ei un antagonism drastic, între refuzuri evidente şi o dragoste cerşită până în ultima clipă.

— De două luni te caut, Vlade. Şi tocmai acum când te-am găsit, tocmai acum când... (se opri epuisată, nefiind în stare să desvălue gândul în întregime care ar fi spus: „...tocmai acum când vei muri, nu mă laşi să te sărut, să te alint?").

Plânsul o recuprinse mai năvalnic. El privea pe deasupra capului, concentrându-şi ochii dincolo de ferestre, dincolo de sfârşitul acestei realităţi, cu o lucidă şi fermă memorizare a trecutului.

— Dece o jigneşti, Pavele? intervenii totuşi nedecis. Nu vezi c'a venit anume pentru tine, e acea Ana pe care o căutai acum câteva nopţi...

— Nu vreau să mă vadă murind. Asta e. Murind aşa trândav şi meschin, neputincios să mă sbat şi să urlu. (Il cuprinse deodată o fervoare ameţitoare de a vorbi). Nu-ţi mai aduci aminte când ţi-am spus că mi-e groază de o moarte în pat, la masă sau plimbându-mă pe stradă? Acum cinci luni gândeam cu multă satisfacţie la o ghiară istorică, doream să mor pentru ceva, îndeplinind prin moartea mea o lege. Dar acum?

Caut să dau cuvintelor lui o altă înţelegere, decât cea firească. El mă opreşte cu un semn obosit:

— Nu vezi că Dumnezeu nu-mi acceptă moartea decât aşa, banal, simplu, *creştineşte*. Dar eu n'am vrut asta, eu nu vreau să mor aşa. Pleacă de aici.

Imi dau seama că revolta lui e inutilă şi umilitoare. Cu un braţ o reţin pe Ana, cu celălalt îl aplec înapoi între cearceafuri şi încerc o mascaradă:

— Dar cine zice că vei muri?

Sunt rău, stupid, meschin — e adevărat. Trebue să pricinuesc însă un alt complex decât cel al înfiorării în faţa morţii inevitabile. Trebue să-i dau credinţa că va învia, că va putea să învingă boala şi neputinţa doctorilor. Vladimir se lasă ameţit, înşelat. Incepe să se încleşteze de lucrurile exterioare, de lumea asta banală pe care o determină aci sosirea Anei; începe să dorească viaţa cu pasiunea ultimului om mediocru, şi e în zâmbetul lui de acum o curioasă melancolie pentru tot ce fusese mai înainte, pentru tot ce lăsase în urmă.

Cuprinse apoi capul Anei şi-l atrase mai aproape de el, lipindu-şi-l de obraz, încolăcindu-se de umerii ei, mângâind-o, agitat de o stranie şi inexorabilă veselie, ceeace îi lăbărţa şi mai mult faţa, îi închircea şi mai mult degetele peste sânii prea lăsaţi ai Anei. Era în el ultima nădejde a posesiunii, ultimul gând al iubirii — inconştient, neîncăpător în acea stare neprecisă de linişte şi resemnare. Ana i se dăruise astfel, încredinţată că mai scapă ceva din fiinţa lui — ceva nealterat încă de spasmul morţii, împărtăşind îmbrăţişările cu aceeaşi panică inumană, înfăşurându-l şi mai strâns, mai patetic. Aparţineau acum amândoi unei lumi dumnezeeşti, cu toate că pe deasupra pluteau nevăzute febrele nebuneştei lor prăbuşiri definitive, cu toate că în fond nu se schimbase nimic din scurgerea lentă a hazardului.

Vladimir se desprinse deodată şi întrebă aprins:

— Cât mai este până la miezul nopţii?

— Două ceasuri!

— Vreţi să mă lăsaţi singur? Am nevoie de clipa aceea şi *trebue să fiu numai eu*. Te superi Ana? vrei Luca?

Aprobarăm tăcuţi. Nu ştiu dece începeam să înţeleleg că de acum nimic nu mai poate interveni. Prin sosirea Anei se pecetluise ultima aşteptare a soartei. Indestructibil — sfârşitul avea să fie neştiut, cu o mulţime de sensuri, cu o mulţime de feţe. Deaceea poate că el trebue să rămână singur; ca numai el să privească moartea, să nu-i vadă nimeni încercările laşe de a fugi, numai el să aparţină singurătăţii morţii.

Merg alături de Ana pe străzile oraşului. Tăcuţi, gândind amândoi acelaş lucru, împreunaţi pe acelaş plan al devotaţiunei faţă de un iubit şi un prieten. Ne stăpâneşte o înfrigurare grea, aşa când ştim bine că ne apropiem de o legătură între ani — dar pe care o vrem mai departe sau noi măcar să fim în afara trecerii timpului. Scot ceasul din buzunar şi spun mai mult ca pentru mine:

— Mai sunt două minute!

Ana se încruntă deodată. Deci tot suntem obligaţi să ieşim şi pe poarta asta. Suntem singuri doi oameni cred, care la miezul nopţii anului nou, ne găsim peregrinând pe străzi în neştire, torturaţi de întrebări ameninţătoare fără răspuns. Şi deodată începe să bată vântul. Un vânt care ne asvârlă zăpadă în ochi, ne îngheaţă, ne străpunge carnea cu ghiarele unei moluşte ascunse. Pornise parcă din celălalt Ianuarie, ca un vânt al inimii pământului, trezit în noaptea asta să biciuiască sufletele care nu-şi găsesc un timp adevărat.

— Simţi ceva, Ana?

— Nimic, parcă n'am trece în alt an!

— Curios! Ne-am pierdut şi senzaţia timpului, nu ca dimensiune ci ca scurgere, ca ruptură în noi. Fuge, ne înfăşură, ne sugrumă. Şi nici nu ştiu cât ne este de duşman, cât de mult ne îmbătrâneşte.

— Poate nu mai are rost. De unde ştii că'n noaptea asta nu...

Se opreşte deodată, prinzându-mă de braţ cu o tărie ţipătoare şi stridentă.

— Cred că a murit Vladimir. Sunt convinsă, să ne întoarcem, te rog!

— La spital nu putem intra acum. Şi-apoi chiar de-ar fi aşa, mai are vreo însemnătate?

Ana mă priveşte tremurând.

— Aşi fi vrut să ştie că voiu avea un copil. Adineaori l'am simţit sbătându-se în mine. Deaceea cred c'a murit.

— Dece nu i-ai spus de copil?

Dă din umeri stinsă, cu lacrămi în ochi. Continuăm să mergem alăturaţi, amorţiţi de îngheţ şi tristeţe. De n'ar fi măcar vântul care trosneşte în jurul nostru uscat, sfâşietor. Toate rădăcinile mi le simt adânc înfipte în viaţă, dar uniforma de soldat îmi pricinueşte o mare nostalgie. Pornisem dela cazarmă, acum cinci luni, înebunit, plin de febrele primului glonte pe care l'aşi trage în capul unui strein. Il consideram atunci pe acest inamic invizibil ca pe o pecingine care mă urâţeşte sau mă înăbuşă. Deaceea îl uram. Acum mi-e milă de mine, mi-e milă de el. Nu e mila unui soldat sentimental şi naiv. Din nenorocire e altceva; O stare de efuziune cu cerul. Tot ce facem acum o consider o isbucnire spre fericire, spre rai,

pentrucă nu ne mai aparţinem nouă — ci Patriei ; în curând vom trece în veşnicia ei. Deaceea gândesc că doi oameni care se ucid, care până atunci se urăsc, care au luat linia de ochire precis tocmai pentru a nu greşi cu o miime, totuşi în spasmul agoniei lor simt nevoia să se îmbrăţişeze, *să se erte*. Iată acum, în zorii acestei prime zile de Ianuarie — ducem cu noi imaginea unui camarad mort. Pentru moartea lui cine trebue ertat ?

— Dar dacă şi noi l'am ucis pe Vladimir ?

— Ce înţelegi prin asta ?

— In conştiinţele noaste Ano, ar fi trebuit să existe o jertfă măreaţă. Vladimir dorea să moară altfel, să moară triumfător, eroic. Noi l'am părăsit la miezul nopţii, tocmai în clipa în care îl ştiam mai slab şi prea înrădăcinat în viaţa asta de pământ. Nu regreţi Ano, că Vladimir e un mort oarecare, un mort banal ?

In Ana s'au schimbat toate. Ea ştie că morţilor nu li se cuvine decât linişte. Spre el nu aleargă acum ca spre un iubit, nici ca spre o amintire, ci se apropie de el ca de ceva sfânt, ca de un idol — pentrucă Vladimir *a fost* tatăl copilului. Vladimir *este* un început al copilului. Răspunsul ei e aspru, dar plin de judecăţi senine.

— Uiţi că port cu mine o lume viitoare ?

Asta înseamnă că nimic nu s'a sfârşit din destinul lui Vladimir Nicov. E cineva care vine în urmă să îndeplinească soarta lui simplă.

Iţi dau dreptate Ana, nici dumneata nu eşti vinovată cu nimic.

Sosim la spital dimineaţa. Sora ne povesteşte ultimele clipe ale lui Vladimir: „Nu bătuse încă 12. Se sbătea necontenit, cuprins de o fierbere lăuntrică. Imi striga mereu — „vreau s'apuc o clipă din celălalt an, numai o clipă" — Apoi a căzut liniştit în pernă. Când s'a auzit a 12-a bătae a ceasului, dădu un ţipăt înfiorător. numai o clipă. A murit lihnit de viaţă".

In toată odaia e un miros curat de flori proaspete, un miros de zăpadă afânată, un miros de vânt calm. Pe obrazul nimănui nu licărea vreo lacrimă. Stam adunaţi în preajmă ca'ntr'o austră catedrală, împietriţi sub demonica armonie a orgei. Nici pe chipul lui Vladimir nu este tristeţe. Se pare dimpotrivă că e împăcat.

Un soldat m'anunţă grăbit, să vin, imediat la postul de comandă, deoarece plecăm din nou. Unde ?

— Nimeni nu ştie nimic.

Aşa dar reîncepe peregrinarea pe sub alte stele, prin alte şanţuri, pentru alţi morţi. Il mai privesc odată pe Vladimir cu simţământul că nu las aici un prieten, ci ceva din propriul meu spirit topit sub masca unui om care n'o să mai ştie ce înseamnă viaţa asta fără de înţeles.

Şi ies afară nerăbdător să văd oameni care se mişcă, să văd femei care mai pot iubi.

ADRIANO GRANDE

POESII

REFLUX

Alergi mereu din larg şi nu treci peste diguri,
Dorinţă ne'ncetată şi veşnică maree:
Ci te întorci într'una 'n durerea resemnată.
Furtuna, vremea bună, la fel sunt pentru tine:
Căci gândurile aleargă peste spuma
Trudităi zile 'ntocmai algei smulse,
Iar sub soare par pete de uleiu pe 'ntinsul apei.

Când într'o zi vei trece peste stânca
Oarbă şi surdă 'n calea ta înfiptă,
In pajişti şi 'n grădini vei năvăli,
Mirosul ierbii şi al gliei îl vei şti.
Dar liniştea tot nu va fi a ta; adânci
Abisuri vei simţi mugind sub tine.
De sus, câmpia stelelor va cere
Din tine cea mai aprigă durere.

MIROS DE MENTĂ

Într'un buchet care miroase-a mentă
Copilăria mi-a zâmbit, prezentă,
Cu neschimbata-i foame de magie.
Iată venind prietenul fantastic
Şi 'n pas cu el, din isma brumărie,
Pârâul şi câmpia dela moară.
Să coborîm, prieten dela ţară,
Din vârful ăsta prea bătut de vânt,
Unde s'apleacă trestia spre pământ
Şi unde 'n umbră murmură izvorul;
Apa e mică, tremură piciorul
Şi roata morii cântă când se mişcă;
Fug peştii speriaţi pe sub podişcă.
Amicul meu, nu-i mult de când ştiai
Unde 'nfloresc ciupercile în Mai
Şi-unde 'n adins pădurea de castani
Misterios ne cheamă peste ani.
Ştii câinele, din ochi care cerea
Să n'azvârlim în el cu vorba rea
Şi vaca blândă care ne privea...
Departe eşti, amic de-odinioară
Şi cât te-am căutat pe lângă moară...
Nimeni n'a mai avut în viaţa mea
Puterea magică de-a-mi arăta
Că o colibă 'ntrece 'n frumuseţi
Palatele de piatră din cetăţi.
În mirosul de mentă retrăesc
Şi regăsesc în el copilul magic.
Regatul verde-al mentei născocesc
După-un popas prin lume, gol şi tragic.

— Din italieneşte de Vintilă Horia şi Franco Loreti —

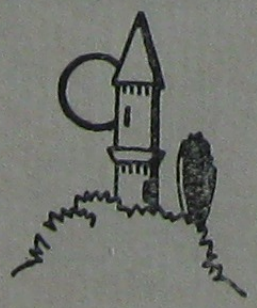

HORIA NIŢULESCU

TREPTELE MÂNTUIRII SAU DESPRE ALEŞI

Problema pe care o înfăţişăm aici, cu multe laturi încă neajunse şi, cu atât mai puţin, nu îndeajuns de limpezi, va păcătui, poate, faţă de termenii şi cuprinsul gândirii dogmatice şi adevărate. Şi, deoarece nu urmăreşte o spargere a rosturilor bisericeşti şi o situare centrifugală şi vrăjmaşă faţă de esenţele revelate, vina aceasta, câtă va fi, nu ne înspăimântă, deşi ne răpeşte voluptatea amară a lucrului interzis. În lăuntrul nostru, renunţăm bucuroşi la ea. Nefiind robiţi niciunui duh shismatic, care măreşte strania bucurie de a greşi, de a comite ireverenţe faţă de lucrul sacru, nu facem decât să uzăm — să abuzăm, poate, pe alocurea — de o libertate a spiritului pe care tradiţia ortodoxă în materie o recunoaşte deplin.

Două sunt formele pe care le îmbracă gândirea ortodoxă: dogmele şi teologumenele. Revelate, deci ireductibile, cele dintâi se aşează dincolo de vreme şi de schimbare. Sunt adevăruri esenţiale, absolute, veşnice. Teologumenele însă sunt adevăruri de categoria doua, intermediare, periferice dacă vreţi, crescute în ordinea mireană a gândirii. (Faţă de anumite altitudini ale divinului, şi preoţii şi teologii se socotesc tot mireni). Folosind o asemănare, închipuindu-ne dogmele ca un centru luminos care radiază în jurul său, zonele concentrice bătute de lumină, descrescândă treptat, înseamnă tocmai aceste teologumene. Faţă de focarul central, teologumenele se află în penumbrele şi umbrele adevărurilor dogmatice.

Modul desăvârşit de a gândi şi a trăi dogmele se chiamă, în limbaj ortodox, a teologhisi; iar starea aceasta eminentă, teologhie. A teologhisi, adică a circula în orbita clară a adevărurilor divine, a revelaţiei. Ori aceasta depăşeşte omenescul gânditor, se preface în trăire pură, în slujire adevărată, apropiindu-se, liturgic, de marile rituri cuminecătoare. În ceruri, îngerii teologhisesc. Şi sfinţii teologhisesc, deasemenea; iar pustnicii şi cenoviţii, cari habar n'au de construcţii raţionale şi de concepte, sunt teologi în adevăratul înţeles al cuvântului.

Şi dogmele pot fi cucerite cu raţiunea, însă numai până la o anumită limită. A trece de acest hotar, înseamnă a face un salt în plin mister, a te aventura pe un tărâm al umbrelor primejdioase. Prin teologumene, cugetătorul religios se avântă dincolo de avantposturile cele mai curagioase ale cunoaşterii. A teologumeniza, înseamnă a căuta să te apropii de adevărurile esenţiale ale revelaţiei, folosind uneltele omeneşti ale raţiunii, pe un drum propriu şi primejdios. Însă Dumnezeu iubeşte pe cei curagioşi. Şi îi ajută.

* * *

Problema mântuirii, care ne preocupă acum, se poate înfăţişa dogmatic (facem abstracţie de contribuţiile filosofice în aceeaşi problemă; dealtfel, în istoria

dogmelor ele au fost însumate structural de către gândirea teologică, în ceeace au avut pozitiv şi viabil, metodologic dacă nu substanţial) după următoarea schemă:

Dumnezeu a făcut pe om după chipul şi asemănarea Lui, acordându-i condiţii eminente de perfecţiune. Un păcat intervine, rupând acest farmec originar şi plasează pe om în afară de ordinea divină a lucrurilor. Din acest moment începe istoria mântuirii, adică a încercărilor de reintegrare în ordinea divină. Ne-am născut în Dumnezeu, ne-am smuls din el, ne reîntoarcem în el. Fluxul şi refluxul în divinitate, după dialectica plotinică, acceptată în dogmatică.

Iniţial, omul se află închis în ordinea divină, este ataşat unei finalităţi transcendente. Prin desechilibrul misterios care a intervenit, omul se desintegrează din această ordine primordială şi se defineşte antinomic faţă de ea. Acum începe ordinea umană, temporală şi cu o finalitate proprie. În loc de un singur plan, ca mai înainte, avem deaface acum cu două planuri suprapuse, ireconciliabile, între care se deschide un imens hiatus. O radicală soluţie de continuitate interzice orice putinţă de comunicare între cele două planuri. Conflictul acesta ar fi putut dura etern, admiţând că Dumnezeu ar fi avut intenţia să lase pe om a trăi veşnic în această tristă condiţie de după greşala originară. Intervin însă două imponderabile: dorul unanim de mântuire al umanităţii şi iubirea divină pentru creatură, manifestată concret prin revelaţii. Mântuirea deci, condiţionată de efortul uman sub asistenţă divină, urmăreşte tocmai convertirea celor două planuri, divin şi uman, într'o ordine identică, divină, indiferent dacă va fi cea originară, sau o alta, de o strălucire incomparabilă. Evident, poate fi vorba de o alta numai în sensul încadrării umane în acea ordine, natura divinului în sine fiind mereu identică sie-şi.

La un moment dat, care poate fi definit cronologic şi care spintecă în două istoria umană, se petrece o contopire perfectă a celor două planuri, în persoana Mântuitorului Iisus Cristos. Dumnezeu şi om, deodată şi deopotrivă, Dumnezeu înomenit, El împacă planul divin şi cel uman, într'o singură fiinţă, dumnezeieşte adevărată şi omeneşte adevărată. Revelându-se total şi însumând în El întreaga fiinţă umană, Dumnezeu ne arată modul în care se poate realiza mântuirea, restaurând în acelaş timp, în mod potenţial, întreaga umanitate în sânul divinului. Revelaţia absolută prin Iisus Cristos rămâne permanent reală în Biserică, prin chipul misterios al sfintelor taine. Începând din acest ceas, adică al revelaţiei concrete a Mântuitorului, mântuirea nu mai este o goană aventuroasă prin tenebre, ci devine o certitudine. Certitudine însă numai întrucât colaborează activ eforturile convergente ale omului. Mântuirea este o ştiinţă — soteriologia — întrucât nu se bizuie numai pe intuiţiile fragile ale inimei sau pe un număr de postulate raţionale, ci posedă o sumă de date certe, limpezi, cele revelate.

Să nu ne închipuim însă că revelaţia absolută a lui Cristos a fost singurul mod al divinului de a comunica în istorie. Deşi depărtate considerabil, în sens spiritual, între planul divin şi cel uman n'a fost niciodată tăcere absolută. Ordinea divină se face prezentă în istorie printr'un şir de revelaţii intermitente, de grad feluri. În acelaş timp, ea era implicată în lume, în mod elementar, prin ceeace numim revelaţia imanentă a ordinei cosmice, revelaţia naturală. Revelaţiile sunt frecvente în istorie, cu o mai sensibilă intensitate chiar, şi după Iisus Cristos. Revelaţia

absolută a Mântuitorului, rămasă permanent în Biserică şi prezentă real în forma concretă a riturilor harismatice şi într'un număr de concepte ireductibile, care alcătuiesc substanţa gnoseologică a dogmelor, nu mai este succeptibilă de completări, adăogiri sau modificări. Ea este perfectă şi definitivă. In acelaş timp însă, divinul se manifestă prin anumite revelaţii specifice, nu de altă natură, dar de alt grad. Există o gradaţie a revelaţiilor. Am putea stabili chiar o ierarhie a lor, nu din punctul de vedere al calităţii, deoarece toate au aceeaşi sorginte, deci sunt substanţial identice, ci din acela al intensităţii. Unele sunt mai încăpătoare, altele cuprind mai puţin. In unele palpită mai intens divinul, în altele nu tot aşa. Sunt trepte ale intensităţii.

Desfăşurându-se în timp şi în lume, mântuirea, în laturea ei umană, are un spaţiu şi o durată care sunt ale lumii. Cosmosul nu este veşnic, el are un început şi un sfârşit, deşi nu se ştie când va fi acesta. Mântuirea este deci un proces cosmic, cu o durată incalculabilă, nu infinită. Purtată în condiţiile de acum, mântuirea are un termen ultim, o limită eshatologică, în pragul căreia procesul se termină. In evul posteshatologic, numai cei care au corespuns revelaţiilor vor fi reintegraţi în ordinea primordială; pe ceilalţi îi aşteaptă sentinţa dominaţiunii veşnice. Au fost teologi, în vechime, cari susţineau că, în mod fatal, toţi vor fi restabiliţi în armonia primară, indiferent dacă s'au arătat demni de ea sau nu, ceeace înseamnă că ordinea divină îi absoarbe pe toţi, fără să ţie seamă în ce măsură au asimilat divinul. Mai mult, existenţa divină s'ar desfăşura necontenit printr'o serie de cicluri apocatustatice — e vorba de certe reminiscenţe stoice şi neoplatonice — fiecare din ele repetând la nesfârşit procesul acesta al smulgerii din divinitate şi al reîntoarcerii în ea. Firesţe, nu vom merge după Origen care, potrivit unei sentinţe sinodale, a păcătuit.

Din punctul de vedere al Bisericii, pe care îl adoptăm noi, acest dramatic proces al mântuirii este unicul admis de providenţă. Lucrul acesta nu ne împiedică să admitem că înlăuntrul lui ar exista anumite faze ciclice, corespunzătoare modurilor revelaţiei şi intensităţii ei. Prima fază ar constitui ciclul cunoaşterii, în care revelaţiile se înscriu pe un portativ ascendent, urmărind o cunoaştere tot mai spornică a divinului. Este faza religiilor naturale, în sânul cărora, paralel cu mersul istoriei, simboalele obscure dela început devin din ce în ce mai transparente, şi a filosofiilor precreştine, în care mulţi părinţi şi scriitori bisericeşti văd un fruct al revelaţiei. Toate revelaţiile prehristianice urmăresc să facă accesibilă lumii, în planul cunoaşterii, persoana Mântuitorului, momentul culminant al istoriei. Dela Cristos încoace, începe a doua fază, cu aspect regresiv, care se poartă în planul trăirilor. Sub revelaţia absolută a Lui, se continuă revelaţii de grad inferior, identice ca natură, dar de o intensitate descrescândă. Cunoscând pe Cristos, revelaţiile acestea în cadrul erei creştine, urmăresc să ne înveţe cum să-L trăim, cum să-L asimilăm.

In ceasul de faţă: mântuirea nu este o stare ajunsă, ceeace ne îndeamnă să credem că, până la marea Apocalipsă, ar mai putea exista unul sau mai multe cicluri, adică moduri ale asistenţei divine de a se face sensibilă. Ceeace nu ne interesează acum.

Revelaţiile se încarnează în chipuri reprezentative, care trăesc esenţa revelată. Prototipul veşnic este Iisus Cristos, Dumnezeul înomenit. Faptele succesive ale revelaţiei sunt numeroase. Alegem pe cele eminente, două: sfinţii şi aleşii. Sfinţii sunt oameni îndumnezeiţi, adică au asimilat divinul încât se confundă aproape cu el, nu însă în acelaş grad cu Cristos. Aleşii sunt oameni animaţi cu intuiţia adâncă şi limpede a divinului, ajungând până la tărâmul liminar al marilor taine. Predestinaţi sau nu, ei se află pe o treaptă cea mai joasă a revelaţiei, deci sunt instrumente ale mântuirii.

Corneliu Z. Codreanu a fost unul dintre aceştia.

* * *

Desprindem aceste fragmente din cartea Căpitanului. Ne vor fi de folos mai pe urmă.

— „Facem o mare deosebire între linia pe care mergem noi şi linia Bisericii Creştine. Linia Bisericii este cu mii de metri deasupra noastră. Ea atinge perfecţia şi sublimul. Nu putem cobori această linie pentru a explica faptele noastre.

Noi, prin acţiunea noastră, prin toate faptele şi gândurile noastre, *tindem* către această linie, ne ridicăm spre ea, atât cât ne permite greutatea păcatelor cărnii şi condamnarea la care am fost sortiţi prin păcatul originar. Rămâne de văzut cât am putut, prin sforţările noastre pământeşti, a ne înălţa către această linie (pp. 393-394).

— „Ţelul final nu este viaţa. Ci *Învierea*. Învierea neamurilor în numele Mântuitorului Iisus Cristos. Creaţia, cultura, nu-i decât un mijloc, nu un scop, cum s'a crezut, pentru a obţine această înviere. Este rodul talentului, pe care Dumnezeu l-a sădit în neamul nostru, de care trebue să răspundem. Va veni o vreme când toate neamurile pământului vor învia, cu toţi morţii şi toţi regii şi împăraţii lor. Având fiecare neam locul său înaintea tronului lui Dumnezeu. Acest *moment final*, „învierea din morţi", este ţelul cel mai înalt şi mai sublim către care se poate înălţa un neam". (pp. 397—398).

Ne ferim să facem exegeza minuţioasă a acestor specifice pasagii, ca să nu ajungem mai departe decât ne-am propus. Ne vom mulţumi doar cu afirmaţiile fundamentale dintr'însele.

Avem aşa dar, referindu-ne la întâia afirmaţie a Căpitanului, o linie a Bisericii, înaltă, sublimă, şi una profană, a noastră, de care ne despart miile de leghe ale păcatului originar. Prin Cristos ni s'a dat numai posibilitatea de a ne mântui. Noi nu suntem încă mântuiţi, dar ne mântuim tinzând către această linie, care reprezintă concret planul divin în lume. Noi tindem către linia divină, ne apropiem de ea, nu o apropiem pe ea de noi. Ori, în această ascensiune către linia divină, ne găsim pe anumite stări de mântuire. Există aşa dar o ierarhie a stărilor de mântuire, după treapta la care a ajuns fiecare, în urcuşul către linia înaltă a Bisericii. Ierarhia este unul din atributele esenţiale ale divinităţii. În viziunea mistică a lui Dionisie Areopagitul, cosmosul este condus după armonia ierarhică a cetelor îngereşti. Dante îşi închipuie paradisul ca fiind constituit din cercuri con-

centrice, înlăuntrul cărora preafericiţii sunt aşezaţi după stricta ierarhie a gradului în care sunt apropiaţi de Dumnezeu.

Trecem la cea de-a doua afirmaţie a Căpitanului: Neamurile vor învia şi fiecare din ele va ocupa un loc anumit înaintea tronului dumnezeesc, adică va fi încadrat într'o ierarhie. Învierea, se ştie, este condiţia eminentă a mântuirii. Mărturisirea preţioasă a Căpitanului ne îndrituieşte să credem că neamurile se vor mântui ca şi oamenii singuri, deci că fiecare din noi se poate mântui în sânul ecumenicităţii naţionale. În ce măsură se pot mântui oamenii şi implicit noi prin ele?. După măsura absolută a Bisericii? Dar ştim că aceasta este extraordinar de greu, în ordinea seculară în care ne aflăm a păcatului. Şi totuşi noi vom fi mântuiţi, tinzând însă către această linie a Bisericii şi ajungând până la o anumită treaptă în ascensiune. Ce ne face să credem aceasta? Încrederea în iubirea nemărginită a Creatorului şi gândul, shismatic poate, că şi revelaţiile prin aleşi sunt valabile, într'o oarecare măsură, că şi prin ele ne putem mântui.

Firesţe, fiecare din noi e liber, dacă poate, să se mântuiască în mod desăvârşit prin biserică, confruntându-se cu linia ei. Căci numai aşa ne putem mântui deplin. Aşa au făcut sfinţii şi cei bineplăcuţi lui Dumnezeu. Însă nu toţi oamenii pot fi hrăniţi cu jeratecul revelaţiei integrale.

Exisă o ierarhie a stărilor de mântuire, corespunzătoare celei a revelaţiei. Treapta cea mai de jos a stărilor de mântuire pretinde un minimum necesar de condiţii pentru a fi mântuit. Dumnezeu, iubindu-şi creatura păcătoasă, permite o *mântuire suficientă*. Când zicem mântuire suficientă, nu ne gândim că suntem îndeajuns de mântuiţi, dar că ne găsim pe o treaptă care se află înlăuntrul mântuirii.

Dumnezeu a făcut neamurile, ştiind cât de greu ne este să ajungem la altitudinea Bisericii, tocmai ca să putem fi mântuiţi prin ele. Neştiind însă câtă mântuire este suficientă, noi tindem necontenit către linia divină, ca să ne confundăm cu ea şi treapta pe care ne va găsi judecata eshatologică este aceea suficientă, niciodată neputând spune că am făcut îndeajuns ca să fim mântuiţi. Aici se constitue însă o altă ierarhie, ierarhia aleşilor. Prin ei avem la îndemână modul acesta profan de a ne mântui. Mântuirea aceasta suficientă, dobândită aici, în veac, tinzând însă către linia Bisericii, o dobândim prin aleşi, uneltele mirene ale revelaţiei. Şi după cât mesajul lor va fi de valoros, de o mai mare intensitate revelatorie, pe atât şi neamul se va afla pe o treaptă mai sus, mai aproape, în jurul tronului dumnezeesc.

Exceptând pe sfinţi, mesagiul Căpitanului nu a fost ajuns încă de vreun muritor.

ORIZONTURI

SIMION STOLNICU

SPICELE DEPĂRTĂRII

Am vrut să uit că am scris vreodată şi poate că am reuşit să-mi neglijez doar meseria, aici sub soarele ţinutului depărtat care se cuprinde sub numărul unui oficiu poştal militar.

Lipsesc mapele, maşina de scris, cărora le acceptasem graiul intim odinioară. Nu duc lipsă numai de confortul scriitoricesc de gen american ca să zic aşa dar şi de toate acele fleacuri domestice, care orişicât de sărace, au darul şoptirii şi vin la mâna artistului dimineaţa cerându-i să atingă harpele.

Acum sunt în haina militară lângă o apă şi un amurg, pe trifoiul cu mici rafale de tamburine. Hurue undeva un cheson, iar o fetiţă, o gogeamite copilă în port bucovinean cu poala suflecată într'o parte — cochetărie impusă de tradiţie aici, chiar şi fetelor de cinci ani — plânge monoton, răsfăţat, suind printre mici surpări de ierburi până dispare pe ţărmul celălalt.

Ţânţarii nu mă lasă nicidecum să moşmonesc frazele.

In aceste condiţii agreste mă încăpăţânez să compun înfăşurându-mă pe ce am mai aproape, deci pe vrejuri şi tulpini de porumb, ca loboda cea pitică, după lumină. E un trist adevăr: m'am sălbătecit, am revenit la viaţa rurală în care am copilărit, am pierdut lustrul orăşeanului şi nu mai ştiu să disting în natură culorile vaporoase, ce le sesizează privirea lui romantică. Alegerea lucrurilor la formele cărora sunt atent e naivă ca la vârsta primelor intuiţii. Astfel sunt cu ochii după cozile de şopârle ce se retrag din grele poteci unde se însoreau. Acuma văd că şopârlele acestea au contorsiunile monştrilor apocaliptici şi că fuga lor mărturiseşte atâta candoare. De ce să atribuim spaimă sau laşitate acestei reptile care se poate regenera dupăce s'a frânt, şi în cele mai dese cazuri ar scăpa cu viaţă datorită acestei virtuţi. chiar fără a se grăbi, când o fugăreşte primejdia? Şi, oare, evadarea prin scris a poetului, a acestui monstru blestemat, din orice vremuri negre, mărturiseşte altceva decât o dulce naivitate şi nimic mai rău?

Ţăranii îmi ies în cale cu plin ori cu sec iar eu sunt deodată simţitor la acest lucru, susceptibil în marginile ştiutei superstiţii. Teluric, simplificat, îmi spun: iată o floare a dovleacului atârnând elegiacă deasupra cărării. Deasupra luna cu inima într'alte spaţii care-i aud bătaia se mai ţine de cerul nostru într'o unghie de liliac.

Auzi, acolo, peste ogoarele de pâine, din cantonamentul cu lăicere şi în mod precis, cu scoarţe aninate pe prăjini sub grindă cântă un concentrat. Este o apucătură nouă a mea să tot ciulesc urechea la astfel de doine cu fondul cel mai adeseaori improvizat şi brodat cu amănunte militare.

Trebue să fie vreunul care a săpat canale de

graniţă şi seara se gândeşte la dragoste precum cârsteiul la hrană. Vocea baritonală a insului tace. Ecoul ei se prelungeşte în complexele firizi muzicale care se mai menţin încă în sufletul meu recâştigat pe zi ce trece, de primitivitate.

Şoptesc să mă audă trifoiul deoarece cred că nu va fi pe-aproape niciun fir cu patru foi, mai pretenţios ca să-mi ia în zeflemea confidenţele. Şoptesc realmente fiindcă suntem aici, în momentul acesta, sunetul peniţei, şoapta şi greerii.

Nu-i ruşine a spune că am mai lucrat odată cu orchestra aceasta, pe când eram cu îndulgenţă puşt-minune.

Incepe să-mi pară bine de ciudata revenire la prietenia naturii şi a cântăreţilor ce se hrănesc deadreptul din ea. Dar aş fi putut reveni dacă soarta nu m'ar fi adus prin sate unde ciocănesc neîncetat pentru lapte, pentru dreptul la viaţă?

Azi pot fi rustic fără părere de rău pentru anii petrecuţi pe băncile din austere amfiteatre. O lăcustă mi-a plesnit mâna cu un verde bobârnac. M'am cutremurat cu totul ca şi când evantaiul primei dragoste m'ar fi isbit şi mâna ce-l strânsese odată cu răcoarea serei, ar fi colea lângă mine.

Ţinutul fortificat este cu atât mai evocator. Snopii de grâu rânduiţi pe câmpie de chibzuinţa bucovineană, au simetrii ciudat de perfecte, asemenea stâlpilor anti-tanc, dorind parcă să intre'n voile soldaţilor.

De-acum articolul meu s'a fost gătat. Redacţia: sectorul unei divizii cu stoluri de pasări tăcute ce se topesc în amurgul cumpătat cu aurul şi cu rozele aşa cum îl preferă pândarii frontierei.

EMILIANO LEONARDI

CARNET AFRICAN

La Mogadiscio am debarcat pe la amiază. După unsprezece zile de călătorie pe mare, — pe un transatlantic cu peste două mii de oameni ce mişunau nerăbdători, zi şi noapte, pe covertă, prin cabine, pe punţi, pe scări, prin saloane, — m'am văzut deodată în mijlocul unui oraş răsărind din nisip, cu case albe, simetrice, fără nici o podoabă arhitectonică; sub un cer de un albastru palid, ce părea coborît jos, jos de tot, să te înăbuşe; cu o zăpuşală ce se ridica de pe nisip, ieşea din pereţii caselor, venea din toate direcţiile văzduhului. Vorba şi mişcările îmi erau îngreuiate; parcă pierise în mine, deodată, orice dorinţă de viaţă, orice putinţă de înţelegere a tot ce era şi se petrecea în jurul meu. Totul părea înţepenit într'o atitudine de definitivă resemnare sau gata să înfrunte vreo primejdie ce nu mai venea, poate o furtună, deşi cerul era senin şi liniştit pe toată întinderea lui, până unde se împreuna cu oceanul şi cu deşertul. Case cu uşi şi ferestre ermetic închise, ca nişte redute; europeni cu mişcări măsurate şi îmbrăcaţi în haine de culoarea varului caselor sau de culoarea nisipului, ca şi cum ar fi vrut să se integreze în atitudinea de nemişcare şi în culoarea mediului; indieni şi arabi, de un arămiu mat, cu cap mic şi cu trăsăturile feţei regulate şi nici odată alterate de exteriorizarea vreunei stări sufleteşti, gheţuiţi şi nemişcaţi într'un colţ al prăvăliei lor, apărând deodată fără mişcări şi fără glas, ca traşi de o sfoară; somali, de un negru lucios, înalţi şi uscăţivi, cu umblet plutitor şi priviri mute, alunecând ca nişte năluci în faţa clădirilor albe; femei indigene ce oferă cu o surprinzătoare inconştienţă goliciunea trupului lor, lut ars, privirilor Europenilor, fără ca să tulbure totuşi simţurile privitorilor ci lăsându-le liniştite, după cum le lasă liniştite goliciunea oricărui animal; cămile cu picioarele strânse sub pântece şi cu gâtul întins pe nisip, ca nişte basoreliefuri uriaşe, clădite odată cu pustiul; palmieri cu trunchiul scund şi gros, înfipt adânc în nisip, cu frunzele neclintite, de un verde cenuşiu, mort.

Camioanele ne-au transportat la câţiva chilometri la nord de Mogadiscio, unde ne-am făcut corturile, în mijlocul nisipului. Timpul liber până la lăsatul serii ni l-am petrecut pe o plaje imensă de pe ţărmul Oceanului Indian, la doi chilometri de tabără. La întoarcere am aflat că un camarad, aparţinând batalionului universitar, ce avea tabăra lângă noi, venea din România. M'am dus imediat să-l caut. Intre timp însă se făcuse întuneric beznă şi nu izbuteam să mă orientez printre sutele de corturi. Atunci am început să fluer o doină românească. Deodată, dintr'un colţ depărtat al taberei, cineva mi-a răspuns cu acelaş fluerat de doină. Ne desco-

perisem şi ne apropiam din ce în ce mai mult, continuând a fluera doina. La un moment dat ne-am găsit faţă, în faţă. Fără ca unul să poată vedea trăsăturile feţei celuilalt şi fără ca să ne cunoaştem, ne-am îmbrăţişat.

In zilele şi săptămânile următoare am cutreerat, în marşuri cu unitatea mea sau singur, deşertul stepa, aşezările omeneşti indigene.

Am cunoscut o lume care, neapărat, respira, trăia, însă pe un alt plan de viaţă, cu altă intensitate şi cu alte vibraţii decât ale noastre, ale acelora ce venisem cu toate mijloacele tehnice moderne şi ale artei războiului, să înfrângem orice piedică a naturii sau a omului, ca să deschidem drumuri noui de muncă viitoarelor generaţii. O lume în care nu poate pătrunde mentalitatea unui european, deprins cu o succesiune neîntreruptă de sunet, de mişcări, de planuri, cu o variaţie neîncetată de lumină şi de temperatură, sau cel puţin n'o poate înţelege din primul contact.

Eu mă aflam în cele mai bune condiţii de a pătrunde în misterul african: eram lipsit de tot confortul şi de toate bunătăţile vieţii europene, trebuia să renunţ chiar la anumite trăiri spirituale, care sunt în viaţa Europeanului — prin ereditate, educaţie şi cultură — nevoi imperioase, ca de pildă muzica, spectacolele, arta. Aceste împrejurări m'au ajutat de-asemenea să mă lepăd de toate suprastructurile intelectuale şi sufleteşti ale vieţii anterioare, să-mi purific sufletul, dându-i o limpezime primitivă, în care elementele de vrajă, oferite de natura şi de mediul locului, se reflectau neapărat cu totul altfel decât în sufletul primitiv al indigenului.

Trebuia să intru în ritmul acestor elemente de viaţă, să păşesc şi să mă opresc odată cu ele. Numai astfel, — după ce încetau marşurile şi exerciţiile unităţii mele, după ce încetau îndatoririle vieţii intense de tabără — am putut pătrunde cu încetul tot mai adânc în viaţa ce este încă strâns legată de nisip, de cămilă şi de oază sau stepă.

In Somalia totul este static: natura, omul, viaţa — pe cât se poate alătura noţiunea static de noţiunea viaţă. Elementele care determină această atitudine de static sunt: întinderea, căldura şi liniştea.

Natura este lipsită de planuri suprapuse sau întretăiate, nu are perspective succesive; aproape că nu se poate vorbi de peisaj, pentrucă lipsesc elementele necesare care să-l compună, în afară de rarele văi nămoloase şi în afară de câteva oaze la distanţe nemăsurat de mari una de alta. Peste tot numai planuri orizontale, uneori uşor ondulate.

Temperatura este aproape constantă tot timpul anului; apăsătoare, încetinitoare a faptei şi a gândului. Cerul este veşnic senin, şi ziua şi noaptea, fără acele violente manifestări atmosferice, cu care suntem obişnuiţi în Europa, care reînoiesc culorile peisajului şi dau tuturor vietăţilor noui îmbolduri spre viaţă. Ape trândave şi calde, dense şi de culori închise, sau ascunse în pântecele pământului. Plante cu creştere înceată, cu cele mai ciudate forme, toate de aceeaşi culoare umilă, cenuşie, de par seci; se târăsc pe nisip, se încolăcesc, se înfig, adânc în solul avar sau se ridică cu sforţări ce durează zeci de ani, ca să prindă picătura de umezeală ce cade noaptea. O floră stearpă, imobilă, ce nu-şi reînnoieşte nici odată vestmântul, ce nu este alintată de nici un cântec de pasăre. Animale leneşe: boul cu cocoaşe, mereu adormit, capre veşnic mute, împrăştiate prin tufişuri cu forme fantastice, catâri impasibili, cămila care măsoară de veacuri cu acelaş pas deşertul şi stepa, se culcă la pământ şi se scoală mereu cu aceleaşi mişcări, după cum cu aceleaşi mişcări facem şi desfacem un pat de campanie.

In Somalia lipseşte sunetul. Cerul este mut, natura este mută, nici mişcarea nu este însoţită de sunet; animalele şi omul alunecă în nisip, prin stepă, prin şesuri, ca nişte năluci. Un singur sunet se aude noaptea, pretutindeni, întotdeauna. Este un vaet impresionant, ce se termină cu un râs obrasnic: râsul şi plânsul hienei. Insă pentru indigeni a pierdut orice rezonanţă, pentru ei face parte din elementele eterne ale naturii ca nisipul sau cămila.

Indigenul nu trăeşte clipa de faţă, în înţelesul dictonului „carpe diem". El nu are precizată vreo unitate de măsură a timpului sau a spaţiului. Intrebat cât îţi trebue ca să ajungi până în cutare loc, el îţi răspunde: „două zile sau douăzeci sau mai mult, însă ajungi". In privinţa distanţei e lămurit numai în măsura raportului dintre *tucului* lui şi nesfârşitul întinderii de nisip sau de stepă; numai în măsura raportului de depărtare dintre două sate, dintre sat şi apa curgătoare, stepă sau şes.

Indigenul nu are conştiinţa trează, îndreptată mereu spre ţeluri noui; el nu simte chinul sufletesc al Europeanului, chin produs de căutarea

continuă de forme noui, potrivite noilor necesităţi de viaţă. In schimb toată viaţa lui se scurge într'o perfectă armonie: un acord de puţine note însă fundamentale.

Când mai mulţi indigeni lucrează împreună, atunci însoţesc munca lor de un cântec în cor, adică de o succesiune de sunete muzicale, în cheie minoră, pe cari le repetă neîntrerupt, ceasuri întregi, inconştienţi, pierduţi ca şi cum duhul înaintaşilor ar cânta prin glasul lor, armonizând însă mişcările cu notele acelea.

Indigenul pare coborît de pe altarul unei divinităţi, unde ar fi aprins un foc sacru, atât de încete, de ritmice şi de solemne îi sunt mişcările.

Ritmul vieţii indigenului este ritmul pasului de cămilă, ritmul de formaţie al dunelor de nisip, ritmul de creştere al florei din stepă: un ritm pornit în curbe largi din adâncimi atavice şi care se perpetuiază în sufletul fiecărui indigen.

DORIN SPERANTIA

SNOBISM MUZICAL

O mie de oameni se lasă furaţi de artă, simţirile lor se contopesc într'o reculegere adâncă. Arabescurile sonore, închizând în ele o vieaţă întreagă de înălţare se desfăşoară şi se deapănă printre degetele marelui pianist.

Şi parcă dintre volutele unei cadenţe se desprinde însăşi umbra lui Bach, când dintr'un fotoliu, un domn roşu la faţă îşi întoarce cu sgomot ceasul. Farmecul s'a risipit. Un mare pianist dă din mâini, o mie de oameni se uită la el, iar cineva îşi întoarce un ceas cât o gulie.

Ce-a căutat acest domn în altarul artei?

Să vadă lumea, să fie văzut, să vadă pe pianist. Numai pentru ochi. Şi nimic pentru auz, nimic pentru suflet, decât ca a doua zi să spună: „Ştii, am fost la concert. Grozav pianist. M'a şi costat grozav, şi mi-a plăcut Bach".

Şi mai sunt unii care se duc la concerte ca să-şi dea singuri iluzia că înţeleg ceva din muzică. Işi adâncesc faţa în mâini şi ascultă. Şi dacă cei din jur au impresia că văd un om transportat de emoţie... poate că va reuşi chiar să fie, până la urmă.

Alţii se duc la concertele străinilor, indiferent cât sunt de celebri. Şi, indiferenţi la ce-a fost, vor ieşi din sală cu figuri pline de beatitudine. Atunci când li s'a întâmplat să audă muzică românească sau un artist român, ies cu un aer desgustat — pentrucă aşa e frumos — şi spun: „dacă a fost românesc... era şi greu să fie frumos!" Ca şi cum o Silvia Şerbescu n'ar echivala cu o Ornella Santoliquido, ca şi cum un Enescu n'ar echivala cu un Florent Schmitt, un Lipatti cu un Jean Françaix, un George Georgescu cu un Iocbum, un Ciolac cu un Tito Aprea.

Nu mai vorbim de cei care se duc la concerte numai pentru simplul motiv că e lume, şi încă mai elegantă decât la un café-chantant. Şi ce desiluzie, dacă bătrânul artist de pe scenă are un frac demodat!

Şi dacă la concertele lui Viües e mai puţină lume elegantă decât la ale lui Casadesus, cauza e că primul e cam bătrân şi cam de modă veche pe când al doilea, tânăr, chipeş şi elegant, face să tresalte mai tare salbele de mărgăritar. Vraja adâncă a execuţiilor primului, rafinamentul şi puritatea cizelată a celui de al doilea însemnează mult mai puţin pentru o parte din public.

Firesţe, execuţiile spectaculoase se vor bucura de o mare favoare. Gesturi duioase şi priviri languroase la adresa instrumentului, părul vâlvoiu sau o şuviţă de o mobilitate expresivă, ochii sclipitori de furie şi mâinile care maltratează sonorităţile cu cea mai desăvârşită convingere... iată elementele succesului.

Un brio infernal e hotărâtor, şi dacă pianistul (am mai spus-o şi cu altă ocazie) ar scoate cu un gest savant din pian, după o bucată de Liszt, o omletă gata, entusiasmul ar fi la culme şi unii domni serioşi ar spune: „desigur, e un mare virtuos!"

Şi iată datorită acestui public, virtuozitatea încurajată în detrimentul muzicii. Virtuosul e un fel de scamator sau acrobat.

Aceiaşi domni serioşi se împart în două categorii: unii care caută „noutate" şi „inedit" cu orice preţ, şi alţii cari nu vor deloc să iasă din tiparele cunoscute şi uzate de o veşnicie. Pericol egal de mare, mai ales că unii se mai întâmplă să fie şi „critici". (Nu facem nici o aluzie, ci lăsăm la libera apreciere semnalarea pericolului).

Să luăm, ştiinţific, categoriile pe rând.

Intâiu, căutătorii de sensaţie şi de „scandal" care merg până la sacrificiul tuturor urechilor.

Ei sunt cei care „lansează" compoziții în care totul e nou: cât mai puțină ordine, logică, armonie suportabilă, (în rezummt: cât mai puțin frumos), — lucruri care îți insuflă o mare stimă pentru tot ce e muncă temeinică și cinstită de meseriaș al materialului sonor, cum a fost un Bach. Dacă s'a întâmplat să lanseze câțiva din ei pe Strawinski, care aducea o noutate cu un sens oarecare, probabil a fost din greșală.

Ei au fost cei care au făcut ca mari talente să-și bată uneori joc de conștiința și de gustul lor. Cucerind și convingând lumea dintr'o sală, la intrarea în scenă a unei armonii consacrate sau a unei forme de tematică clasică, un „Of!" desgustat de atâta „vechitură" se ridică din toate piepturile. Și aceasta, numai pentrucă snobismul lor incult (cum se exprimă drastic Strawinski,) acești oameni se tem să pară înapoiați gustând o muzică prosteşte condamnată de pompierii din vechea avant-gardă. Pentrucă cei care se cred „înaintați" își fac un merit din a trata cu dispreț o fermecătoare operă de Weber,— ca muzică prea ușoară, prăfuită, și care, cel mult, poate să înduioșeze niște peruci vechi.

Vuillermoz îi acuză pe acești domni și pe partizanii lor, ca fiind cei care l'au făcut pe Ravel să „decaleze" niște minunate note de bas din „Concertul" lui sau să inventeze armonii insuportabile unui gust sănătos.

Trecând la o a doua categorie, găsim lumea care are oroare de tot ce e nou, și care fluieră la prima audiție a unei piese de Aubert înainte de a căuta și de a vedea că fiecare din subtilele armonii pătrunde direct în inimă.

...Sunt aceiași, cei care i-au făcut zile amare lui Palestrina și au protestat împotriva muzicii atât de sincer pasionate a lui Monteverdi, care l-au injurat pe Lulli și i-au tratat muzica de „lubrică și imorală". Iosif al II-lea, care il găsește pe Mozart prea savant nu se depărtează de cel care fluera printr'o chee la prima audiție a „Fantasiei" de Chevillard, ori de cei care l'au huiduit din răsputeri pe Wagner, pe Ravel sau pe Satie. Beethoven își datorește aceloraşi atâtea valsuri și „Foi de album", pe care desigur le-a iscălit cu rușine. Simfoniile și Sonatele nu-i dădeau de mâncare. A trebuit să renunțe la noutatea lor și să facă unele concesii dubiosului gust public.

Această aversiune pentru muzica nouă e perfect analogă particularității primitivilor de a uri tot ce li se aduce nou și constitue un pas spre civilizație. A avea o inalterabilă dragoste pentru operele obscure ale unui Schubert și pentru valsurile lui Waldteufel opunându-le cu îndârjire lui Debussy ori lui Jora, e o pasiune asemănătoare opoziției unora de a se despărți de lampa de petrol pentru a-și instala lumină electrică.

Cum am spus, pericolul e egal din partea celor care aleargă după noutăți și a celor care fug de ele.

Care e soluția pentru securitatea Muzicii? Intr'o sală de concert să fie întotdeauna atâți din unii câți din ceilalți. Se vor neutraliza reciproc, și ceeace este într'adevăr va rămâne Muzică autentică și curată.

ION VLASIU
ÎNSEMNĂRI

Arta nu e ceeace am vrea să fie. E numai ceeace suntem noi. Dacă vroim deci să devenim artiști mari, să fim întâi oameni mari. Mari prin curaj, fiindcă acest fel de a fi cere toate virtuțile.

•

Când privești „Gânditorul" lui Rodin, ai impresia că universul întreg e numai gândire. Ce lecție potrivită acelor oameni de știință, care cred că arta nu e decât un vis și artistul un pierde vară.

•

Literatura premerge pictura și sculptura. Ea desvălue viața din întuneric, luminând-o pe latura ei psihologică și filosofică. Pictorul și sculptorul nu fac decât să-i imprime caracterele plastice. Dar odată cu aceasta, literarul, este subordonat ca element.

•

Despre culoare și despre formă, ca elemente ale naturii, e tot atât de greu să vorbești, ca despre iubire sau despre religie. Taina lor constă în neuzualitatea lor. Oamenii n'au învățat să privească lumea prin aceste elemente și pentru asta n'o pot vedea în lumina ei proprie. Ce împărat nebun va înființa o universitate, în care oamenii să învețe a privi dinspre lume spre ei?

•

V'ați oprit cândva în fața unui palat nou,

lângă zidurile căruia am rămas niște blocuri neîntrebuințate? Cei cari nu pot simți tristețea acelor pietre, nu vor înțelege nicicând poesia. Poesie înseamnă: între lucruri. Iată dece cuvântul orizont, pentru poet, e o lume în care el respiră. Luna e un orizont între lumi; între pământ și cer. Și totuși nu vrem să înțelegem că poesia e de esență religioasă.

•

Opriți-vă la un colț de stradă și priviți trecătorii, cu acelaș sentiment de pietate cu care priviți operele de artă într'un muzeu. Veți descoperi cu ușurință ce frumoși sunt oamenii și ce suflet mare au vagabonzii. Acești eterni spectatori ai străzilor.

•

Oricâtă panică ne produce ideia cutremurului trebuie să recunoaștem că și cutremurul are deșteptăciunea lui. Într'o singură minută, a ras de pe fața Capitalei, o mie de statuete și tot atâtea case, care pentru frumusețea cetății erau o rușine. De ce oare trebue să ne plătim atât de scump erorile. Oare n'o să învățăm niciodată că bunetea lui Dumnezeu, cu cât e mai bună, cu atât mânia lui e mai aspră? A-ți înfrumuseța viața cu lipsă de bun simț, trebue știut, e cel mai mare păcat, fiindcă el vine în urma tuturor celorlalte. Frumosul adevărat nu-l pot simți decât cei onești, cei neprihăniți.

Ce frumoși sunt copiii când plâng. Plânsul acesta le luminează tinerețea ca un cor de îngeri ovalul unei sfinte. Dac'am ști să plângem și noi adulții... Oare arta nu cumva e prelungirea plânsului copilăresc, printre anii noștri uscați? Dar atunci dece emoțiile noastre în fața marilor opere cresc până la lacrimi?

•

Dacă ai întâlnit vre-odată o troiță la o margine de hotar și, privind-o mult, te-ai surprins făcându-ți cruce, să știi că sufletul tău e deschis și cald și deci vei putea intra în oricare muzeu de artă. Vei pleca de acolo cu o fericire, pe care n'o poți câștiga în viața cea de toate zilele și încă odată te vei pătrunde de sfințenia artei.

•

Să nu întrebăm prea mult în fața unei opere de artă; să nu cerem explicații, fiindcă fiorii artei se trăesc cu sufletul. Explicând nu vom face decât să știm pe de rost câteva legi, să pipăim câteva resorturi. Și vom fi ca acei copii cari scot ochii păpușilor, să vadă dacă sunt vii.

•

Sunt momente în care simți că neamuri întregi îngenunchiază umilite în fața propriului lor destin. Momente de prosternare totală în fața loviturilor vieții. Conștiința nimicniciei omenești coboară atunci în suflete, ca un paloș greu. Cei slabi mor sub greutatea acestei clipe neîndurătoare. Dar aceia cari se mai pot ridica, vor purta prin lume un obraz curat și o minte limpede, din care viața nouă va porni ca un izvor de apă neîncepută. În România, poporul trăește această îngenunchiere a destinului. Câți ne vom ridica deasupra țărânei în care ne-a aruncat istoria?

•

Fiindcă pământul este al iadului, a fost scris să nu-l putem răscumpăra decât prin suferința noastră. Neamul nostru a jertfit atât de mult pentru Ardeal, încât el a crescut în credința noastră ca un loc sfânt. Va trebui oare să-l cucerim prin sabie, după ce l-am îmblânzit prin credința noastră?

Să caute fiecare răspunsul pentru el și să ne găsim curajul unui nou început de jertfe.

•

Așezați adevărul frumosului în fruntea celor zece porunci și le veți înțelege pe toate deodată. Dacă Moise n'a spus aceasta, este pentru că a voit să lase urmașilor putința ca, fiecare la rândul lui, să fie un inspirat. Fiindcă inspirația este eterna condiție a credinței.

VIAȚA CĂRȚILOR

ION ȘIUGARIU:
POESIA TÂNĂRĂ
ANUL POETIC

Bogat în evenimente dramatice, anul care a trecut a fost reprezentat în poesie doar de câteva cărți de valoare excepțională. Se pare că dictonul: *Inter arma silent musae*, ca niciodată în trecut, a fost serios luat în considerare de poeții noștri, de obiceiu, atât de puțin atenți la vânturile vremii.

Dintre maeștrii mai în vârstă, doar V. Voiculescu și Ion Pillat s'au menținut demni pe metereze, primul cu admirabilul *Întrezăriri*, publicat în Editura Fundațiilor Regale, iar al doilea cu volumul *Umbra timpului*, editat de *Universul literar*, volum plin de frumusețí grele și de o melancolie atât de caracteristică în scrisul mai nou al autorului de pe Argeș. Dintre ceilalți, în afară de Vasile Militaru, care a apărut cu două volume: *Vorbe cu tâlc* și *Stropi de rouă*; de Mihai Moșandrei, autorul recentei *Ofrandă muzelor*; de Ion Sân-Giorgiu cu un volum de experiență: *A doua primăvară*; și de *Aron Cotruș* autorul acelei admirabile *Rapsodii valahe*, publicată pe meleaguri străine, niciunul dintre poeții noștri consacrați nu a apărut pe piața literară, nici măcar în reviste, necum în culegeri editate. E drept, Fundațiile Regale au publicat edițiile definitive a doi poeți de seamă: Ion Minulescu și Mihail Codreanu (Ce frumos: *Sonete și evadări din sonet!*), dar aceste sunt contribuții mult mai vechi, aparținătoare unor mai încărcați de glorie poetică, ani din trecut.

* * *

Poesia tânără pare a fi mai serios reprezentată, deși dintre multele volume publicate nu se salvează decât vreo câteva, celelalte pierzându-se toate într'o atmosferă de decadentism formal și de nepotism poetic. Fără îndoială trebue să amintim aici, în primul rând pe Aurel Marin, despre ale cărui ultime două volume: *Însemnări despre lume, prieteni și moarte* și *Viața în munți*,

ne-am ocupat de curând în aceste pagini; pe Mihai Beniuc, autorul frământat din *Cântece noi*; pe N. Caranica, poet de o rară gingășie sufletească, realizat în *Imnuri și ode*; pe Gherghinescu Vania cu *Privighetoarea oarbă*; și pe Const. Virgil Gheorghiu, premiat de Fundațiile Regale cu volumul *Caligrafie pe zăpadă*.

Sub altă zodie poetică trebue privite cărțile d-lor: Virgil Carianopol, autorul culegerii analizată aici, *Scară la cer*; Const. Fântâneru, căutător de sensuri ciudate, în *Râsul morților de aur*; Ernest Bernea, apărut pe piața literară cu un volum de suave poeme în proză: *Pași în singurătate*; Teodor Al. Munteanu, care încearcă o manieră nouă și nepotrivită în *Meri domnești*; Victor Stroe, cu volumul *Fuga cerbilor*; Ioan Mirea, poet frământat și fără o coardă prea sigură încă, apărut în *Dus cu morții*; Ion Georgescu, autor cunoscut din publicațiuni mai vechi și reimprospătat în *Fumul pământului*; I. D. Pietrari, haiducul-poet care ne-a dat două volume atât de singulare în lirica noastră tânără: *Scrisori pentru poeți* și *Ne fac dojană grea străbunii*, cea mai bună carte apărută până acum, pe tema unanimei noastre dureri românești; George Drumur, poet de o puritate cerească, editat de I. E. Torouțiu, cu *Suflete în azur*; George Lesnea, ca totdeauna, bine reprezentat de *Ceaslov*; Teodor Scarlat, sburător și riscant în *Ora de sbor* și Vlaicu Bârna, poet de o rară bogăție interioară, bine realizat în volumul *Brume*.

D-l Ștefan Baciu, prietenul nostru atât de sincer admirat în culegeri anterioare, a încercat un insucces cu volumul analizat mai la vale, *Cetatea lui Bucur*. La fel, nu putem avea cuvinte bune pentru cartea d-lui D. Ciurezu: *Pământul luminilor mele*, editată tot de Fundațiile Regale.

Au mai apărut și alte cărți de poesie tânără în acest an. Unele, încercări cu oarecari merite; altele, simple atentate literare. Să ne amintim doar de câteva, fără a încerca riscul unei calificări: Iustin Iliești: *Grădina cu flori de toamnă*; Emil Zegreanu (mi-a scăpat titlul!); Emil Vora: *Fântânile tăcerii*; Ursulu Biji: *Drum prin zodii*; Aurel Fediuc: *Din refugiu*; N. F. Costenco: *Elegii păgâne*; Ștefania Zottoviceanu-Russu: *De ziua tatii*; I. Stănciulescu-Mehedinți: *Viori de seară*; Lucian Emandi: *Cântarea fiului pierdut*; Fane George Pajiște: *Încrustări în mine*; Mircea Badea: *Incantații* (operă premiată de Fundațiile Regale!!); Coriolan Chisanu, Marin Marinescu-Mureș, Mihu Dragomir, C. Pârlea, etc. etc.

Foarte de curând, un tânăr poet ardelean, Vasile Negreanu, ne trimite o plachetă: *Scriu mamă din refugiu*, care cuprinde serioase promisiuni pentru o realizare viitoare și care merită să fie amintită, cel puțin, pentru o minunată poesie intitulată *Poem cu rouă*.

* * *

Ca trăsături generale, contribuția poetică din anul acesta se orânduește distinct pe două planuri: de-o parte, un foarte evident decadeatism imagist, un formalism sec, rezultat dintr'o experiență poetică bine cunoscută și ale cărei roade le-au cules doar câțiva maeștri pe deplin realizați; de altă parte, o tinerească tendință de îmbogățire tematică, de întoarcere la conținut, reprezentată de o seamă de poeți oarecum consacrați. În notele noastre despre poesia tânără, note pe cari niciodată nu ne-am gândit să le calificăm altfel de cât simple discuții asupra unui subiect atât de ignorat de toate revistele tinere, am încercat să stăruim asupra acestei a doua laturi a poeticii tinere și *acesta* a fost mobilul săracelor și rău interpretatelor noastre așa-zise *violențe*. Credem că fără această serioasă întoarcere spre *conținut*, poesia tânără ce se scrie azi, nu poate însemna altceva în literatura românească, decât un decadentism ce nu aduce laude unei generații atât de puțin afirmată până în prezent. (A se reaminti admirabilul articol publicat de prietenul și colaboratorul nostru Axente Sever Popovici, în ziarul *Cuvântul* sub titlul: *Iarăși problema generației!*)

Sub impresiile acestui atât de sbuciumat an 1940, în încercarea noastră de revenire din groaznicile experiențe pe care le-am trăit, efortul pe care-l pregătim pentru anul ce vine, nu va putea da roade serioase, de cât dacă va fi îndrumat în sensul acestor delimitări. *Meșterul Manole*, va lupta mereu, sub simbolul jertfei pe care o închide, pentru o astfel de orientare a poesiei noastre tinere, așa cum, desigur fără prea deosebite rezultate încă, a luptat și până acum.

TEODOR AL. MUNTEANU: „MERI DOMNEȘTI."

Volumul *Viori de lut*, apărut în anul 1937, mărturisea un poet aplecat spre realitățile simple dela țară, un cântăreț al satului, al copilăriei și al naturii. O manieră ușoară, tradiționalistă, caracteriza toate bucățile de acolo și autorul lor se încadra definitiv într'o poetică de expresie directă, străină tuturor experiențelor avantgardiste. Cartea a fost relativ bine primită de critică și Teodor Al. Munteanu și-a câștigat prin ea un loc meritat în rândul scriitorilor noștri tineri.

De-atunci și până acum au trecut trei ani, în care timp poetul nu a mai publicat nimic, ceea ce mărturisea o eventuală revizuire a principiilor sale de început. Este naturală deci curiozitatea cu care am deschis acest al doilea volum al său, publicat în colecția reviste *Convorbiri literare*, unde d-l Teodor Al. Munteanu este redactor.

Impresia generală pe care ne-a lăsat-o însă această carte, nu este atât de favorabilă pe cât am fi dorit să fie, autorul ei oscilând între vechea sa formulă poetică, de manieră tradiționalistă și între formulele mai noi, adoptate de o seamă dintre confrații d.-sale de poesie. Alături de bucăți ca: *Neculai al Saftei, Haiducească, Goldova, Răsărit, Melodie de câmp*, etc. unde poetul rămâne la uneltele sale preferate și mărturisite în culegerea *Viori de lut*, întâlnim poesii de factură mai nouă, cele mai multe dintre ele nerealizate, eterogene, ca: *Vers păgân, Intoarcere* și mai ales *Șarpele casei* (amestec de Arghezi, Blaga, etc.):

Auziți? | Este acelaș șuier de aseară | De-alaltă-seară, | Din fiecare noapte. | Vorbiți | Și înțelegeți-vă prin șoapte; | Paznicul casei voastre, | Șarpele cu priviri albastre | Și roșiatice dungi pe spate, | Numai în singurătate | S'arată așa cum este: | Poveste, Cântec, | Descântec. | Șarpele casei, șarpele, | El vă ocrotește apele, | Apele drumului către soare | Și toată omeneasca sărbătoare. | Invârtitura lui, nici-odată ruptă, | Cu Necuratul se luptă, | Oridecâteori în tindă, | Sub moșnegită grindă, | Prind să se întunece | Primăverile și s'alunece | Dincolo de cuvinte | Și de-aduceri aminte. | Ascultați cum sporește viersul lui | In nevăzutul pământului.

Deficiența acestei cărți stă deci în inegalitatea ei. Poetul Munteanu nu a ajuns încă la o expresie personală definitivă, nu este în stare să-și creeze și să-și mențină o lume poetică a lui, largă și evidentă, care să dea poesiilor sale acea garanție de unitate, de originalitate, absolut necesară pentru un poet realizat...

Cartea cuprinde totuși frumuseți remarcabile și unele bucăți pe deplin închegate. Unele sunt evident, acelea în cari autorul nu renunță la vechea formulă, menținându-se un poet al satului și al emoțiilor directe. O predilecție pentru descriere, pentru elementele pasteliste, dă poesiei lui Teodor Al. Munteanu un suflu de respirație largă, naturală, de bogăție de impresii. Am putea cita, în acest sens, poesia *Melodie de câmp*, un pastel de o frumusețe rară, unde elementele naturii sunt purtătoare de semnificații adânci, folkloristice, populare, dintre cele mai bogate și mai caracteristice.

In afara acestor merite d-l. Teodor Al. Munteanu mai este un distins mânuitor al limbajului căruia îi dă întorsături dintre cele mai interesante. Intr'o poesie, de altfel foarte slabă, intitulată *Dantescă*, întâlnim o îndrăzneață postpunere a pronumelui, față de verbul pus la imperfect:

Mantaua grea de aur ce-o purtară
In viață, numai scrum aveau-o popii.

In aceeași poesie, găsim procedeul repetat de mai multe ori, astfel: *rodeau-îl viermii; umflau-își buzele; mânca-își singur mâna; fi-vrut-ar să știe* (puțin Crevedia); *rotia-se către pradă, etc.* Tot construcții verbale îndrăznețe ne par cele ce urmează: *potoală-i nerăbdarea* (în loc de *potolește-i); jălelnic, străblânzi*, etc. Vedem așadar că d-l Teodor Al. Munteanu mânuește cu destulă măestrie versul și limba, ceeace fără îndoială este un merit. Dacă această carte nu ar fi un punct de interferență între o formulă tradiționalistă, care-l definește pe autor și una nouă, străină sufletului său, de natură impresionistă, ar fi fără îndoială o carte bună. Rămânem deci pe lângă bucățile asemănătoare cu frumoasa *Scrisoare din cazarmă*, bucată plină de o sensibilitate bogată, bine închegată și ușor scrisă și ne permitem să credem că *numai* în această direcție talentul d-lui Teodor Al. Munteanu poate produce ceva de seamă. Această carte o experiență suficientă pentru o astfel de lămurire și ea rămâne, oricâte bucăți frumoase ar conține, departe de ceea ce autorul ei ne-ar putea da.

D. CIUREZU: „PĂMÂNTUL LUMINILOR MELE"

Nu ne-am fi așteptat dela d-l D. Ciurezu să publice o carte atât de slabă. Un poet care a ajuns la vârsta și la experiența lui, ar trebui să fie mai sever cu sine însuși și să se ferească de asemenea riscuri. Găsim în această carte toate scăderile unei simple cărți de debut, dela enumerarea prozaică și desordonată a celor mai banale impresiuni sufletești, lipsite de orice substrat poetic mai adânc, până la asociațiile metafizice, atât de cunoscute, de tipul: *sânul de tăceri, buzduganul poveștii, armurile mâinii*, etc. Bucăți chilometrice, scrise într'o manieră descriptivă atât de directă și atât de puțin simplă totuși, încât ți-e imposibil să le găsești un sens, umplu pagini întregi fără să poți reține măcar un singur sens. Căci unde este valoarea poetică a unor poesii ca: *Poartă de lumină, S'au sculat Căluii cu gâlceavă, Suise toamna 'n munți, Viul pământului*, etc. pe cari nu credeam că ar fi avut curajul să le semneze niciunul dintre mai tinerii d-sale confrați în meserie? Intregul ciclu intitulat *Sat fără hrisov*, în care sunt cuprinse aceste bucăți, nu se salvează decât printr'un singur vers: *Suise toamna'n munți spinări de vulpi* și prin anumite adieri slabe de simbol, din strofa:

Un singur cerb — singurătății domn,
Calcă trufaș pe-al lunii rece somn
Și'n crupele de-argint și de sulfină
Roti cercel de aur și lumină,..

Incolo, numai enumărare prozaică, greoaie și pretențioasă, plină de construcții fără sens și de rime copilărești. Numai d-l D. Ciurezu mai poate crede că face poesie scriind:

Unde s'adun porcii că-mi râmă în grădină
Și oarele naibii, ce-mi murdăresc tot? sau

rămâne până la exasperare: *audă* cu *purdă; dulci* cu *năluci; tremurau* cu *adunau; isbeau* cu *scăpărau; ruptă* cu *cucută; verzi* cu *buezi*; verb cu verb; substantiv cu substantiv; genetiv cu genetiv; etc.

Fără îndoială, d-l D. Ciurezu încearcă ceva în aceste poesii. Credincios unei maniere tradiționaliste învățate în paginile *Gândirii*, d-sa crede că e destul să vorbești despre câmpuri, despre care, despre porumb, despre boi, etc., pentru a fi un poet de factură națională și că tot ce se scrie despre *satul românesc* și e pus în versuri merită să fie publicat în ediție de lux în Editura Fundațiilor Regale. Dar d-sa uită că despre aceleași motive au scris pagini deosebit de frumoase un Ion Pillat, Nichifor Crainic, Radu Gyr și că e imposibil să așezi bunăoară *Satul meu* a lui Pillat, lângă *Sat fără hrisov*, din aceste pagini.

Și mai uită d-l D. Ciurezu că o generație care se abate cu atâta suflet și se trudește zi și noapte să-și găsească drumul pentru a putea însemna ceva în lupta acestei Românii, nu se mulțumește cu înfloriturl de duzină și nu poate accepta orice, numai pentrucă e scris cuvântul plug cu majusculă. Un astfel de autohtonism nu ne este deloc folositor și departe dela noi gândul unei atât de minore împăcării. Dacă tradiționalismul gândirist a dat anumite lucruri de seamă pentru cultura și poesia noastră, el nu poate însemna astăzi decât decadență, acceptând să fie reprezentat de opere asemănătoare.

Că sunt și lucruri bune în această carte este incontestabil. Dar acesta este un fel de-a spune. Desigur nu e lipsit de frumuseți cântecul de leagăn intitulat *Fir de aur*, scris tot în gen popular și fără prea multă casnă poetică și cu atât mai mult trebue amintite cele trei poesii cuprinse în ciclul *Voevodale*, de asemenea acceptabile. In cele zece *Rugăciuni* dela sfârșitul cărții găsim o aleasă simțire de creștin autentic și un vers domol, liniștit și cald, de om smerit, care are multe calități poetice. Am putea și cita:

Doamne,
Ușor, ușor, să nu te simtă nimeni.
E seară de tăcere (?) seară în casă..,
Din streșini noaptea de Crăciun se lasă,,
Și nu vorbește nimeni.
Doar ochii Tăi, cu liniștea 'n odaie
Aprind lumina candelii de seară,
Și-adună blând pe tâmple-o primăvară
De vise mici, rotunde și bălaie.
O sanie de-argint lângă fereastră,
A troenit ninsori de clopoței...
Și Tu trecându-ți mâna peste ei
Îmbrobodești cu geana Ta albastră.
Și'n cuibul lor de presuri adormite
Coboară lin al stelelor șireag,
Cu mâna ta întinsă peste prag
A înflorit cu daruri aromite.

Asemenea mici frumuseți pot fi desprinse din multe poesii. Dar sunt ele oare suficiente pentru a justifica o carte? Și mai ales pot ele răs

cumpăra banalitatea şi placiditatea celorlalte? Asta nici într'un caz. Dela dl. D. Ciurezu am fi aşteptat altceva. În dragostea şi setea noastră de poesie, ne obişnuisem să-i scotocim de multe ori numele prin pagini mai vechi de reviste şi să legăm de posibilităţile lui speranţe mai mari. Decepţia de-acum, să fie sigur dl. D. Ciurezu, ne doare. Mai ales că o credem atât de definitivă, încât nu prea vedem *de unde* ar putea veni o reabilitare.

ŞTEFAN BACIU: CETATEA LUI BUCUR

D-l Ştefan Baciu este la a şaptea carte de poesie. Dela *Poemele poetului tânăr*, volum premiat de Fundaţiile Regale încă în 1935 şi primit ca o revelaţie de majoritatea criticei de atunci, drumul până la această carte a trecut prin acele frumoase *Poeme de dragoste*, pe care i le-a publicat *Familia* dela Oradea; prin mai uşoara plachetă *Micul dor*; a făcut o cotitură în poesia germanului Georg Trakl; un salt îndrăzneţ în *Drumeţ în anotimpuri* şi un popas recent în *Căutătorul de comori*. Drum lung, cu din ce în ce mai puţine urcuşuri şi tot mai multe coborâşuri. La capătul lui, poetul se pierde în această *Cetate a lui Bucur*, prinţ rătăcitor, din ce în ce mai nelămurit serv al zărilor.

Păcatul acestei cărţi este enorma banalitate în care se scaldă. După şase volume de poesie, mai bune sau mai proaste, d-l Ştefan Baciu a ajuns la o atât de puţină consideraţie faţă de meseria sa, încât îndrăsneşte să semneze astfel de versuri:

Ciorapi, bricege, lame, ghete,
Se 'nghesuiesc în rafturi pline,
Un ambulant cu marfa la perete,
Răcneşte şi te trage către sine.
Nu poţi să stai, mulţimea trece,
Femei grăbite, tineri, cască gură,
Un val te ia şi altul te întrece,
Aici e viaţa sgomot şi tortură, etc. etc.
(Strada Lipscani, pag. 36)

Sau: *La cinci, la şase, sau la nouă,*
Un radio urlă, cântul plouă.
La Londra jazzul delirează
Şi domnişoarele dansează, etc. etc.
(Fire O'clock, pag. 42)

Sau: *O, poesia unui spriţ la ghiaţă,*
Şi proza unui rând de mititei!
Pândim de-aici albastra dimineaţă,
Noi — sentinela orei trei.
Şi barba unui ţap de bere,
Ţinându-ne solemn de-urât.
Un nor de fum, ca o tăcere,
Ne 'nvăluie, dar nu-i atât;
Un chelner pomădat, un piccol,
Trei mici oleandrii şi-un gurist,
(Decorul drag, dor şi ridicol)
Doi orbi cântând — şi-un pianist, etc. etc.
(Grădini de vară, pag. 48)

Dintr'un material atât de prozaic, nu s'ar fi putut face poesie decât printr'o transfigurare completă. Aşa însă, cartea d-lui Baciu nu e decât un slab reportaj rimat, care n'are nici cel puţin avantajul de-a se adresa exclusiv Bucureştilor, putând foarte bine, după cum se exprima un prieten, să fie atribuit oricărui alt oraş din lume. Şi ce frumos poem s'ar fi putut face pe această temă, dacă autorul s'ar fi căznit cât de puţin să-i insufle un spirit de generalitate, de simbol! Iată, bunăoară, placheta lui Vintilă Horia, apărută în anul trecut, cu titlul, *Cetatea cu duhuri*, unde Bucureştii capătă un sens mai adânc de spiritualitate românească, prin permanenţa umbrei şi sufletului marilor înaintaşi, făuritori de istorie şi cultură naţională. *Cetatea* lui Vintilă Horia nu este numai un oraş oarecare, cu prăvălii, biserici şi grădini de vară, cum este pentru d-l Ştefan Baciu, ci ea este un simbol al gloriei şi spiritualităţii româneşti. Acolo unde d-l Ştefan Baciu nu vede decât femei elegante şi negustori de cărţi poştale, autorul *Cetăţii cu duhuri* caută o pătrundere mai în adâncuri şi se sileşte să urmărească o călătorie fantastică într'o cetate a spiritului românesc. Faţă de această încercare, cu micile ei scăderi relevate la timp în paginile de faţă, contribuţia d-lui Ştefan Baciu este cât se poate de fără importanţă. Ne miră peste măsură că un poet cu atât de autentice resurse, n'a înţeles că nu se poate face poesie adevărată enumerând o serie de întâmplări şi de aspecte, într'o manieră descriptivă absolut învechită şi săracă.

Dacă unele bucăţi pot fi salvate prin melancolia într'adevăr poetică în care sunt scrise, cum este bunăoară bucata intitulată *Anticarii*, sau printr'o atmosferă de caldă intimitate sufletească cum este poesia de început: *Bucureşti!* acest lucru nu dovedeşte decât că cu o mai *poetică* grijă din partea autorului s'ar fi putut clădi o carte de valoare. Am putea cita:

Oraş sătul, cu strada nemâncată,
Demonic sfânt, cerşind pe uliţi,
Mi-eşti mamă vitregă mi-eşti tată,
Mi-alinţi obrazul şi mă'nţepi cu suliţi.
De câte ori nu ţi-am cerut pierzarea,
Spre a-ţi cădea'n genunchi apoi?
Eşti flautul şi eşti cântarea,
Mânia eşti, ce colcăie în noi.
Te simt alături, ca pe-un frate,
Te răsfoiesc în gând ca pe-un album,
Prin tine m'am făcut eternitate,
Ca pasărea ce s'a născut din scrum
O, Bucureşti, sunt robul tău deapururi,
Căci bucuria ta amară m'a durut!
Ţii cumpăna'ntre pietre şi azururi;
Cu buza arsă fruntea ţi-o sărut.
(Bucureşti!, pag. 10).

Tonul acestei poesii sună însă în pustiu, deoarece în paginile ce urmează, d-l Ştefan Baciu abandonează tema de poem simbolic asupra unui aspect atât de intim al Bucureştilor şi ne pierde în mici descripţiuni şi enumărări de duzină. Păcatul are desigur rădăcini mai adânci. Credem că nu este străin de atmosfera poetică a cercului unde d-l Ştefan Baciu activează, atmosferă ajunsă în ultima vreme la decadentism şi formule stereotipe, prin imitarea unor maeştri, cari şi ei, în ceeace au mai bun, au depăşit-o. Adevăratul Ştefan Baciu trebue căutat tot în *Poemele poetului tânăr* şi în *Poeme de dragoste*, cele mai bune cărţi ale sale.

MIRON SURU

ÎNSEMNĂRI PE FILA CĂRŢILOR

GÂNDURI LA SFÂRŞIT DE AN LITERAR

1941, început de an, de activitate artistică şi literară dacă vremurile de astăzi o vor mai permite ca până acum. Iarăşi vor apărea continuu cărţi, reviste şi fituici aşa zise de literatură. Se întreabă bietul cetitor român dece toate acestea, dece aşa multe şi totuşi aşa de puţine — exagerat de puţine — lucruri bune. Răspunsul este simplu: am fost totdeauna inconştienţi şi am trecut cu vederea orice lipsă de talent a individului scriitor, prea mărindu-i pe toţi. Ei, scriitorii la rândul lor mai întotdeauna cu suflet pervertit au profitat şi au speculat la maximum această slăbiciune a noastră a cetitorilor.

Toţi cred că fac literatură, lucru bun, dar se înşeală şi cum nimic nu-i poate convinge rămân cu credinţa aceasta până în ziua când vor descoperi ei înşişi maldărul de maculatură din volumele nevândute şi timpul pierdut în zadarnica-le aşteptare de a se face cunoscuţi. Trecând acum la preocupările noastre vom lua să notăm în parte fiecare din genurile, lucrările şi activităţile literare care circulă astăzi, discutând şi scoţând totdeodată concluziile necesare, ca să ne putem da seama într'o anumită măsură, de starea actuală în care se găseşte literatura contemporană.

Poesia o vom lăsa deoparte deoarece al ei bilanţ l-a încheiat camaradul întru scris Ion Şiugariu la cronica sa „Poesia tânără".

Esseul un gen de literatură pe care astăzi foarte puţini sunt aceia care îl cultivă cu seriozitate şi adevărată vocaţie. Piedica pusă înainte-le este şi aceea trăire continuă într'o desorientată frământare fără consecvenţe. Am putea aminti la acest punct din cărţile anului volumele de esseuri şi gândire ale lui Mircea Eliade „Fragmentarium", Emil Cioran: „Amurgul gândurilor" şi Nichifor Crainic: „Nostalgia paradisului". Fiecare dintre aceştia aduce contribuţii interesante care s'au făcut remarcate dincolo de masa librăriei putând fără ruşine rămâne în biblioteca intelectualului.

Nuvela nu a rămas fără a avea mulţi foarte mulţi adepţi atât printre scriitori cât şi printre cetitorii, cari au înţeles să placă genul până mai ieri atât de aspru boicotat. Însă nu s'a ajuns la forme acceptabile şi fără cusur fiind încă o perioadă de esitare de căutare a unei formule noui. Printre cele remarcate subliniem: Coca Farago: „Vulturul albastru"; Nicolae I. Ottescu: „Zece nuvele"; Radu Tudoran: „Oraşul cu fete sărace"; Ernest Bernea: „Paşi în singurătate" poeme în proză şi Mircea Eliade: „Secretul d-rului Honigberger".

Romanul se ceteşte şi astăzi cu mai mare preferinţă înaintea celorlalte genuri literare poate

pentrucă el este mai aproape prin multiplele frământări și tablouri pe care le înfățișează de viața și firea omenească actuală. Cel mai dovedit lucru al acestui gând este faptul că din literatura americană și engleză s'au tradus în românește nenumărate romane foarte voluminoase fremătătoare de viață autentică. Romanul este o «carte cu oameni» iar romancierul un «istoriograf creator» și de aceea trebue să cunoști omul în toată desfășurarea sufletească, întreaga viață și diferite stări sociale în fel și fel de aspecte și unghiuri prin care au trecut în decursul timpului. Pentru aceste considerațiuni și multe altele relative la tehnica robustă și limba variată, clară, numai o infimă parte din cărțile sub intitulate „roman" corespund cu justețe geniului.

Restul false romane sau simple reportagii fanteziste brodate pe realități cotidiene.

Dintre romanele anului reamintim: Ionel Teodoreanu: „Prăvale Baba"; Teodor Scorțescu: „Concina prădată"; Liviu Rebreanu: „Amândoi"; Mircea Streinul: „Viața în pădure"; Ioachim Botez: „Însemnările unui belfer II".

Critica. Un gen în mișcarea literară de astăzi — aproape — dacă nu de tot căzut în întunerec. Ceeace ne lipsește, sunt directivele fără de cari agonizăm dela războiul cel mare încoace într'o continuă frământare și desorientare când fiecare așa zis creator nu știe nici ce vrea nici ce ar putea face ca tot sbuciumul sufletesc și toată cheltuiala de energie să folosească la ceva. Trecând la critica literară și luând la rând pe toți cei cari de voie sau nevoie scriu și comentează scrisul literar numai doi sau trei dau modeste directive sau fac observații juste, obiective, demne de luat în seamă. Restul nu fac decât cronică, recensie, sau perială literară prietenilor, cunoscuților și clienților. În majoritate aceștia sunt „cronicarii" plătiți ca să pregătească atmosfera apariției noilor cărți. Dintre cărțile de critică și istorie literară semnalăm: Șerban Cioculescu: „Viața lui I. L. Caragiale"; E. Lovinescu: „T. Maiorescu" și Gh. Vrabie: „Gândirismul".

Teatru gen de literatură foarte slab reprezentat și cultivat în literatura română, semnalăm totuși două opere excepționale ce se ridică până la a deveni clasice. Este vorba de: G. Ciprian: „Capul de rățoiu" și Ion Anestin: „Dragodana".

Încheiem aceste gânduri ale noastre în speranța că vor veni vremuri mai bune și frumoase pentru literatura românească care nu a cunoscut ani de glorie autentică dela războiu încoace. Încrezători în permanența frumosului, în puterile tinerilor scriitori și în destinul acestui „Meșter Manole" care intră în cel de al treilea an, vom rămâne aceiași comentatori cinstiți ai literatur românești de astăzi.

IONEL TEODOREANU: Tudor Ceaur Alcaz, roman, volumul I, București, 1940.

De această dată Ionel Teodoreanu ne oferă începutul unei cărți mari cu care d-sa face o nouă încercare într'ale literaturii având — ca și altă dată în intenție a da cartea, romanul de viață reală românească, de fenomene sociale actuale într'o manieră mai fățișă, mai curățată de idealizări până la poetizare.

In «Tudor Ceaur Alcaz» autorul ajunge să prezinte pe de-a întregul fondul sufletesc al eroului pe care se va clădi mai târziu restul. Viața și cei din juru-i totul este făcut pentru a ni-l prezenta pe acest tânăr, Tudor Ceaur Alcaz, pentru a-l cunoaște deplin în trăsăturile lui generale și fundamentale. Tudor Ceaur Alcaz luptă continuu, în el există o sbatere de a se lepăda de tot ceeace pusese stăpânire decenii întregi pe membrii familiei sale. El se vrea realizat altfel, se vrea un om nou, un Alcaz altul decât toți cei ce-au fost până la el. In peisagiul Vornicenilor eroul nostru nu găsește nimic din toată căutarea lui, cu toate încercările atât de felurite și de năsdrăvane pe care le pune la cale în multe fiind chiar actor principal. Singura regăsire parțială a sa o are în timpul acelei plecări în natură, de trăire liberă fără nici cea mai mică umbră de accent burghez și noțiune de civilizație. Este acolo regăsirea cu Dumnezeu și puterile sale cari-l silesc la o gândire mai serioasă dându-i în acelaș timp și mulțumiri mari extraordinare. Subliniem această aventură a lui Tudor Ceaur Alcaz pentru paginile încântătoare dăruite literaturii de Ionel Teodoreanu. Și în acest fel, Tudor Ceaur Alcaz rămâne să se realizeze pe bazele clădite aici în întregime în ochiul cetitorului în volumele ce vor urma.

Dar acest prim volum are o valoare chiar izolat, nu numai în ansamblul întregii opere, prin aceea bogată frescă de

tipuri pe care ni-le prezintă Ionel Teodoreanu. In atmosfera cărții viața la Vornicenii este caldă simpatică cu toate acele nesfârșite extravaganțe ce se succed vertiginos în fața cetitorului. Tipuri ca acel Sami Fițig cu toate a sale filosofări, nu se pot uita cu câtă putere și artă au fost creați și Ionel Teodoreanu înmulțește a doua oară (prima oară în «Fundacul Varlamului») tipologia evreului în literatura română. De asemeni trebuiesc amintite figurile unui Cubeică și Alfeu precum aceea pitorească Lența în bună companie cu cabotinismele și duioșiile Domniței.

Bătrânul Andronic Ceaur Alcaz este de asemeni bine realizat în acele câteva trăsături inițiale. Volumul «Tudor Ceaur Alcaz» aduce cu el acelaș scris și stil bine cunoscut al lui Ionel Teodoreanu lângă aceași dragoste față de om pe cari îl fixează în pagini cu grijă și apoi îl respectă în concizență. Ionel Teodoreanu umblă cu personagiile lui parcă ar fi cu oameni în viață fiind cu ei bun, generos, fără a îndrăsni vreodată a-i bârfi dacă nu a-le divulga defectele, răutățile toate. Este acesta singurul defect — mult prea mic — al scriitorului Ionel Teodoreanu. Așteptăm cu vie nerăbdare aceea continuare a povestei lui Coca Duduș ca de altfel ori ce rând scris sau vorbit al lui Ionel Teodoreanu aproape singurul scriitor al timpurilor noastre de astăzi cu conștiința vie în fața misiunii lui în viață.

PETRU COMARNESCU: Chipurile și priveliștile Americii, București, 1940.

Volumul nou apărut al d-lui Petru Comarnescu adună la un loc volumele mai vechi «Homo americanus» și «America văzută de un tânăr de azi» după ce în prealabil a revăzut materialul făcând numeroase modificări și adăogiri, eliminând unele capitole și adăogând altele. Aceste locuri și oameni autori ai civilizației moderne de astăzi d-l Petru Comarnescu le-a văzut cu claritate și a știut să rețină esențialul, caracterul general, autenticul.

Volumul are următoarele capitole: Cartea I. Viața orașelor și regiunilor dela Atlantic la Pacific (New-York, metropolă de putere și fascinație; Boston cetate puritană; Washington sau Coloanele Inteligenții; Philadelphia, vechea capitală; Chicago; inimă înnegrită; Middle-Westul fermierilor orășenizați, Traversarea continentului printre lumile Pieilor Roșii și ale cow-boylor; California, țara făgăduinții și a desamăgirii, Los Angeles, Hollywood, Deșertul Pieilor Roșii, Plajele Californiei; San Francisco; Pe oceane și mări dela Los Angeles la New-York, Canalul Panama, Sudul tradițiilor coloniale, Jacksonville, Savannah, Charleston) — Cartea II. — Homo Americanus sau tipurile reprezentative ale societății americane (omul de afaceri, cu referințe la fermier și muncitor); Femeia de club; Preotul; Profesorul; Studentul; Sportsmanul (un match de foot-ball american); Fata modernă; Conducătorul (cu referințe la intelectual și artist). — Autorul cu o intuiție desvoltată a schițat admirabil spiritul orașelor americane pe care le prezintă în Cartea I. Precum în Cartea II tipul omului din noul continent este prins în acele portrete în trăsăturile lui cele mai caracteristice și adevărate. Petru Comarnescu scrie cu nerv, cu pasiune și are acea ușurință, talent de a reține până la sfârșitul lecturii pe cetitor cu atenția încordată. Noua reeditare aduce lângă vechile volume un material nou acela al reformelor lui Roosvelt pe care d-l Petru Comarnescu le prezintă și discută într'un spirit obiectiv. Pentru noua sa reeditare nu putem decât mulțumi autorului că ne-a dăruit-o — deoarece vechile cărți erau epuisate — și că a înțeles să o revizuiască de așa manieră că a rămas numai lucrul bun. «Chipurile și priveliștile Americii» este una din puținele cărți de acest gen care poate fi exemplu, fiind cu adevărat o carte de sociologie și literatură în acelaș timp.

VICTOR POPESCU: S'a sfârșit primăvara, nuvele. București, 1940.

Despre acest volum nu ne-a fost în intenție să ocupăm rândurile revistei noastre, dar întâmplător ne-am hotărât să o facem. Motivele: mai întâi avem un sezon foarte slab în lucrări mai reprezentative iar al doilea am auzit pe cineva vorbind de «sufletul epic viguros și format al lui Victor Popescu». Să ne ierte aceea persoană dacă aici vom contrazice-o. «S'a

sfârșit primăvara» este un ciclu de nuvele diverse al căror subiecte aduc în ele o lume puțin precizată, abia schițată în câteva trăsături generale. Eroii sunt inexistenți, artificiali, din carton, viața și-o trăesc în fantesia autorului mai mult decât în ceeace se află în paginile cărții. Dar toate acestea nu ar fi chiar atât de mari defecte dacă Victor Popescu ar ști să-și gradeze cât de cât povestirea, să o construiască într'o manieră mai ușoară la lectură, mai simplă. El însă complică totul, intercalând paranteze inutile, desparte de multe ori momentele principale ce se cereau a fi unul lângă altul. La Victor Popescu limba suferă de eliptic și bâlbâială, de banalitate și lipsă de poesie. Victor Popescu scrie nuvelă — deci literatură — în același gen și stil nătâng ca și cum ar redacta «Intâmplări din Capitală». Ce ridicolă și învechită în totul, de proastă calitate antebelică, 1900, este bucata «In liniștea drumului» cu care se deschide volumul. Cât romantism zaharisit fără nimic nou, inedit cuprind nuvelele «S'a sfârșit primăvara» și «Hașmir». O singură bucată «Lume, atâta doar!» reține oarecum atenția prin faptul că aduce o situație reală pe care autorul nu o mai denaturează ci o redă simplu fără înfloriturî și complicații inutile. Și acum ar trebui să-i mărturisim lui Victor Popescu că ne pare rău de aceste rânduri date aici mai sus tiparului. Noi am fi vrut a trece sub tăcere aceste bâjbâieli în tainele prozei dela începutul carierei d-sale pentru motivul că este de tot tânăr întru a scrie proză adevărată care cere o maturitate necontestată și o îndelungată experiență. Dacă acum ne-am hotărât a ne spune părerea am făcut-o numai sub impresia afirmației amicului în legătură cu «sufletul epic viguros și format al lui Victor Popescu» în care noi nu putem crede nici o clipă după dovezile pe cari ni le-a prezentat până astăzi.

PAUL I. PAPADOPOL: Cartea, foloasele și neajunsurile ei, lectura tineretului, București, 1940.

Dl. Paul I. Papadopol a luptat mult prin scrisul d-sale întru promovarea unei literaturi sănătoase mai ales în rândurile tineretului școlar. Fiind chiar d-sa dascăl de liceu a experimentat vreme îndelungată manualele de școală semnalând lipsurile lor și ale programelor precum și materialul uman fără dragoste prea mare de carte. Noua d-sale lucrare își are în intenție *«să orienteze pe educatori, în recunoașterea cărții bune și lupta împotriva celei primejdioase, pe neinițiați, în pregătirea unei lecturi adecuate minții și simțirii copiilor»*. Volumul se împarte în trei capitole: *I Cartea cea bună* (Trei scriitori vechi despre cartea bună; Naționalismul scriitorilor vechi; Un adevărat prieten: cartea cea bună; Cărți bune străine; Cărți românești bune). Aici din felurite exemplificări sunt scoase îndrumări prețioase despre însemnătatea și foloasele acestui mai mult decât un prieten adevărat care este cartea bună. *II Cartea cea rea* (Desmățul scrisului și creștinismul; Momente din lupta împotriva cărții rele) unde sunt abil și cu obiectivitate trasate caracterele acestei otrave sufletești, accentuându-se asupra primejdiei ce ne amenință continuarea răspândirii ei.

Remarcăm din acest capitol ținuta și informația articolului *«Desmățul scrisului și creștinismul». III.Lectura tineretului* (Pentru îndrumarea tineretului, Pentru copiii noștri: edițiuni și colecții, Pentru sufletul copiilor; Pentru cei mici, Tot pentru ei, Pentru cei mărișori, Pentru tineret.). Autorul în articole scrise cu multă dragoste pentru carte și pentru tineret desvăluie o mulțime de adevăruri crude relative la problema lecturii tineretului. Deasemeni adunând câteva recensii mai vechi ale d-sale prezintă cărți alese pentru biblioteca tinerimii. Volumul d-lui Paul I. Papadopol este scris clar cu o judecată sănătoasă a omului cu experiența vieții, pedagog fiind în același timp. Peste tot se observă o dragoste nețărmurită față de carte, o cunoaștere aprofundată a problemei, un respect sincer pentru tot ce este sănătos și frumos, o divinizare a înaintașilor ctitori ai culturii românești de azi.

Pentru noi este îmbucurător lucru a putea semnala asemenea cărți ai căror autori luptă cu înverșunare întru victoria frumosului și înlăturarea pentru totdeauna a falselor valori culturale și artistice.

PAUL I. PAPADOPOL: Câțiva tipografi mănuitori de condeiu, București, 1940.

In «Biblioteca de cultură profesională» a «Asociației generale a maeștrilor și conducătorilor din industria artelor grafice din România» a apărut această broșură cu un conținut destul de interesant și pentru cei afară din cadrul asociației tipografilor. Autorul în date scurte și clare se ocupă de: tipografi înainte de Coresi, diaconul Coresi tipograf, mitropolitul Petru Movilă și tipografiile din țările românești, episcopul Mitrofan ca tipograf, rolul lui Antim Ivireanu în reorganizarea tiparului în Muntenia; tipografia și fabrica de hârtie ale lui Gh. Asachi; Anton Pann tipograf; tipografia și școala de ucenici ale lui I. Eliade-Rădulescu; martirul tipografic al lui Petre Ispirescu. — Claritatea expunerii fără a încărca textul cu date inutile și stilul rezumativ fac din aceasta o admirabilă broșură de popularizare. Este interesant de reținut cum începuturile tipografiei, a acestei industrii de lumină pentru minte și suflet se confundă la noi cu începuturile vieții culturale, primele tipografii fiind opera scriitorilor acelor vremi.

PAUL I. PAPADOPOL: Poeții Văcărești, viața și opera lor poetică, ediție critică, București 1940.

D-l Paul I. Papadopol a lucrat cu trudă și pricepere la alcătuirea acestei ediții critice și comentate a poeților Ienăchiță Văcărescu, Alecu Văcărescu, Nicolae Văcărescu și Iancu Văcărescu. Aceasta este prima ediție serioasă a operei lor care formează și lichidează o epocă a istoriei literare vechi din Muntenia. Studiul acestor poeți și lectura operei lor devine interesantă nu numai prin renumele istoric al ei, dar ea reprezintă o valoare literară și astăzi, când naivități ca ale lui Alecu ajung mai valabile lângă o poesie ermetică până la prostie. — In Introducerea cu o informație bogată ne este ilustrată; epoca Văcăreștilor, grecismul, literatura contemporană lor, elevii Văcăreștilor, originalitatea în poesie, influențele. Cu dragoste și obiectivitate sunt susținute părerile comentatorului despre inspirația la Văcărești, forma poesiilor, farmecul lor. La fiecare din ei ni-se prezintă o bio-bibliografie destul de amănunțită și conștiincios lucrată căreia apoi îi urmează reproducerea versurilor cu foarte numeroase note bibliografice și critice. Lucrarea se încheie cu un bogat indice.

Ediția profesorului Paul I. Papadopol este una din acele lucrări prețioase și dintre edițiile critice una din cele mai fericit întocmite prin metoda întrebuințată — exemplu tipic de claritate și economie în același timp. Comentatorul a mers la izvor până la manuscris dacă a fost această nevoie, dacă nu s'a oprit la primele ediți cari ele însăși fiind făcute, îngrijite de Văcărești. Singura obiecție a acestei ediții este că a apărut într'o bibliotecă în care mai toate celelalte opere sunt apariții inutile precum aceea ediție din D. Bolintineanu exagerat de mare pentru valoarea de astăzi a ceeace trebuia să se cunoască din opera lui. Sau ediția din «Ioan Creangă» de Lucian Predescu foarte slab întocmită în special în ceeace privește partea critică.

Unei asemenea colecții cu titlul plagiat după editura «Scrisul Românesc». Ar trebui să nu i-se mai permită a edita lucruri inutile ca majoritatea, edițiilor deoarece în marele lor număr riscă a se pierde și ceeace este bun valabil ca volumul comentat «Poeții Văcărești» al prof. Paul I. Papadopol.

E. LOVINESCU: T. Maiorescu (1840-1917) 2 volume, București, 1940.

Bibliografia lucrărilor despre Titu Maiorescu se înmulțește cu noua lucrare a criticului E. Lovinescu. Aceste volume sunt de altfel primele de o mai mare respirație în legătură cu uriașa personalitate a lui Titu Maiorescu. Autorul lor s'a folosit dealtfel de acele prețioase «Insemnări zilnice» recent apărute cari desvăluiesc epoci întregi necunoscute de cât vag din viața lui T. Maiorescu. De asemeni autorul folosește numeroase mărturii scrise ale contemporanilor precum sunt «notele» lui Alex. Marghiloman. Volumele sunt scrise în chip de povestire însemnând totul cronologic. Stilul întrebuințat de autor este curgător, de loc obositor sau încărcat de

trimiteri inutile sau citate puțin legate de restul textului. Sub pana criticului E. Lovinescu figura lui Titu Maiorescu crește la fiecare rând, la fiecare pagină măreață așa cum a fost. Viața lui bogată în fapte culturale și politice este întreșesută minunat. Peste tot sunt semnalați și contemporanii cu care a colaborat atât de strâns Titu Maiorescu. Totul dela documentul de mare însemnătate până la cel mai mic amănunt de familie semnalat în «Insemnările zilnice» sau aiurea este întrebuințat cu chibzuință și înserat la locul lui. Autorul judecă și dă tiparului faptele cu o obiectivitate surprinzătoare puțin obișnuită până acum în scrisul său. Aprecierile critice relative la opera covârșitoare — dacă nu prin volume numeroase prin calitatea celor puține — și la întreaga activitate literară și culturală de actualitate impunătoare chiar vremurilor de astăzi sunt minunat de bine făcute și întrețesute în ansamblul studiului d-lui E. Lovinescu. Pentru lectura ușoară, plăcută și folositoare în acelaș timp a acestor volume — sinteză bine întocmită a unor vremi glorioase și oameni întregi — stâlpi la temelia culturii românești, recomandăm cu căldură cetitorilor noștri noua lucrare a d-lui E. Lovinescu. Dela d-sa așteptăm acum cu vie nerăbdare și volumul de întregire a lucrului deja început, promis în prefață despre «T. Maiorescu și contemporanii săi» în credința că ne va aduce acelaș plăcut dar, aceeași frumoasă surpriză.

SEXTIL PUȘCARIU: Limba Română, volumul I *Privire generală* București, 1940.

Departe de noi gândul ca în cuprinsul acestei mărunte însemnări să dăruim cititorului o privire amănunțită despre conținutul și ansamblu impresionantei opere a profesorului Sextil Pușcariu. Aceasta atât din pricina spațiului nostru restrâns și al cărții mult prea valoroase pentru a fi discutată insuficient în câteva coloane de revistă. Notița noastră va semnala doar apariția reproducând cuprinsul foarte pe scurt și subliniind asemenea ideea generală nouă cu care a pornit la lucrul profesorul Sextil Pușcariu întru discutarea limbii române.

Acest prim volum este precum se și intitulează o privire generală asupra limbii române și mai precis asupra volumelor ce vor urma și care vor cerceta în amănunt fiecare proces de formare. Dăm aici mai jos cuprinsul: Prezentare; I Limbă și expresie: Organizația limbii (clasificarea materialului linguistic, Graiul individual și limba comună, organizarea limbii), Rostirea (Fonetica, Fonologia, Psihofonia, Eufonia, Scrierea, Onomatopeea), Cugetarea linguistică asemănare cu radioemisiunea. (Recepția, Lungimea de undă, Emisiunea). II Limbă și națiune: Sângele, Pământul, Vecinii, Trecutul, Elementul social, Influențe culturale. Concluzii. Abrevieri. Indice.

Profesorul Sextil Pușcariu nu a scris o operă de linguistică generală, ci un tratat despre limba română pre cum însuși mărturisește. Spre deosebire de ceeace se făcea până acum, metoda istorică fiind acea care se folosea la interpretarea fenomenelor de limbă română, profesorul găsește metode noi și inedite tot atât dacă nu mai întemeiate. De peste tot cu o minunată putere de observație și judecată extrage exemplele intru sublinierea specificului românesc care stă la baza organizării limbii. Când este vorba de perpetua noastră prezență românească pe aceste meleaguri are isvoare bogate în exemple din cele mai fericite pe care le interpretează cu obiectivitate la justa lor valoare. In cartea doua (Limbă și națiune) elaborează judecăți uimitoare din a căror lumină nouă se vor lumina toți cei cari vor studia nu numai liguistică dar și istorie românească.

Interesant capitolul în care ne sunt date contribuțiile, influențele elementului social asupra limbii române. Pentru aceste idei înșirate fugar în rândurile de mai sus trebue citită această operă unică și mare tinerei noastre culturi moderne care are nevoie de o ilustrare a ceeace este și valorează acest tezaur sufletesc: limba română

LIVIU REBREANU: Lauda țăranului român, discurs de recepție cu răspunsul d-lui I. Petrovici, București, 1940.

La primirea sa printre membrii Academiei Române, Liviu Rebreanu a făcut acest

elogiul țăranului român *«strămoșul meu și al unora dintre d-voastră, într'un sens mai larg strămoșul tuturor».* Mai întâi autorul accentuiază în câteva idei fundamentale și cunoscute legătura strânsă dintre pământ și țăran și autohtonismul lui. Apoi amintește de indestructibilitatea limbii lui autentice lipsită de forme și influențe al căror proces de asimilație nu s'ar fi terminat și nu ar fi fost motivat deplin. Subliniază de asemenea calitățile-i de păstrător al datinei străbune admirându-i puterea de credință în Dumnezeu și semnele lui.

Sunt amintite de asemeni bogatele-i calități sufletești, gustul frumosului și dragostea pentru literatura populară. — Pentru ca să încheie cu rolul pe care l-a avut în operele scriitorilor care generații întregi l-au avut pe el și viața lui motiv de inspirație singurul mare și de totdeauna la noi el fiind esența eternă a destinului nostru ca neam peste veacuri. Răspunsul d-lui I. Petrovici cu ținută caracterizează frumos personalitatea lui Liviu Rebreanu.

ERNEST BERNEA: Pași în singurătate, poeme în proză, București 1940.

Scrisul d-lui Ernest Bernea l-am cunoscut mai de mult și îl prețuim tare, pentrucă aduce cu sine prospețimea și vigoarea pământului românesc cald și plin de bogății felurite. «Pași în singurătate» strânge între copertele lui mai multe cicluri de poeme în proză. Poetul își simte sufletul vibrând lângă ființele și lucrurile mărunte din viață al căror trai îl înțelege perfect în toate ascunzișurile lui. Din aceste mărunte preocupări el caută a ne arăta permanența și pretutindeneasca prezență a lui Dumnezeu între noi. Și totul devine reușit mai ales prin acele note de voită unire sau aproape completă integrare sufletească între poet și lucrul sau ființa cântată. Iată un exemplu: *«Pe masa de lucru stă un pahar cu apă limpede. S'a înfrățit lumina cristalului cu lumina apei de par'că totul e un bulgăre de raze. Argint transparent și lumină densă. O rază tăioasă de soare străbate paharul. Se frânge în cristalul sticlei și dă foc apei. S'au adunat culorile cerului în joc de curcubeu ca sub o pleoapă de nor ce se ridică într'un amurg de vară. Se sgudue pământul o clipă; cristalul de lumină se sfarmă într'un praf de scântei jucate de razele soarelui. Apoi din nou se prinde trupul dens al luminei de crește un diamant în care fețele se pătrund cu miezul. Care sunt tainele luminii din pahar?! Cine țese în făptura ei minunile sclipitoare ce joacă în ochii noștri?!* Și așa mai departe alte minuni când încearcă a schița viața satului (Apa morii, Măestrele, etc.); Sau cântând fenomenele atmosferice — darurile vremii (Vine ploaia, Zare argintie) în care — cu toată forma voită de poem în proză poetul lasă să se strecoare versuri întregi. Este aceasta o plăcută surpriză care dovedește cum adeseori zăgazurile puse inspirației și expresiei sunt rupte și totul ia formă dincolo de voințe anterior hotărâte. Unul din lucrurile care încântă de asemenea și care contribue în largă măsură la forma artistică a poemelor este cuvântul. La d-l Ernest Bernea, cuvântul este pus în adevărata lui valoare, autorul îl caută cu frenezie pentru a găsi cea mai potrivită expresie, care-i va exterioriza și materializa gândul. «Pași în singurătate» este o carte rară bogată în frumuseți și gânduri bune ea nu desminte pe autorul «Cărții Căpitanilor» și al «Preludiilor».

CUVINTELE VREMII

DUPĂ DOI ANI. — «Meșterul Manole» s'a născut din prietenie. Și dintr'o mare pasiune pentru artă, adică pentru bunul acela pe care oamenii de azi au început să-l uite. Eram în vara lui 1938, adunați în jurul unui aburit pahar de vin, într'una din grădinile acelea împrejmuite cu albe ziduri de var, parfumate de oțetari firavi și de mititei. Acolo s'a născut sufletul acestei reviste care avea să intre sub tipar câteva luni mai târziu. Eram trei: Ovid Caledoniu, Horia Nițulescu și eu, și ne-a cuprins atunci atâta entusiasm și atâta credință, încât am fost siguri că într'o săptămână totul va fi gata și că vom intra în universalitate fără nicio greutate. Totul era limpede și precis, întocmai vinului din pahare. Realitatea însă, care e o valoare cu totul antiartistică, a îndrăznit să ne contrazică. Ovid Caledoniu a plecat la Bușteni să-și odihnească tâmplele, greu călcate de grațiile muzei, Nițulescu s'a afundat în apele Mării Negre ca să-i accentueze culoarea, iar eu, cu umerii grei de ilusii latine, m'am călătorit spre Italia care avea să-mi dăruiască una din revelațiile cele mai adânci ale vieții mele. Acolo, în cetatea stranie a Perugiei, l-am cunoscut pe Marcello Camilucci, unul din puținii *puri* pe care viața i-a risipit printre noi.

M'am întors din Italia mai încrezător în puterile noastre decât eram în clipa plecării. Și «Meșterul Manole» mi s'a părut dintr'odată posibil și biruitor ca un personagiu de nuvelă sau de roman pe care-l *vezi* înainte de a-l pune pe hârtie.

A trecut o toamnă plină de scrisori către Grigore Popa, cu care m'am împrietenit mult înainte de a-l vedea și de planuri uriașe alături de alți doi cari se aliaseră grupului inițial: Miron Suru și, cu mai puțin entusiasm, Ștefan Baciu. Intre timp am scris și am tipărit cu bani adunați dela câțiva prieteni și simpatizanți, «Manifestul Meșterului Manole» pe care l-am trimis apoi tuturor acelora cari înțelegeau să ne urmeze și să ne creadă. Se apropiau însă timpuri grele pentru artă. Această Europă, bătrână și totuș nelimpezită încă, se învecina vizibil de însângerarea de azi, așa încât seninătatea și curajul nostru nu puteau să apară decât ca o nebunească do-

rință de contrazicere. Și am contrazis într'adevăr, nu numai o pioasă și îngrădită pasiune «autohtonistă» care ne silea, încetul cu încetul, să ne închistăm în noi înșine, dar și teama aceea românească de a crede în altceva decât în forța ideilor importate. Noi am realizat pe plan literar ceea ce alții realizează pe plan politic. Deși domeniile nu pot fi paralelizate, comparația poate fi privită ca o ciudată coincidență în timp.

Problema cea mai grea și de rezolvarea căreea depindea însăș apariția revistei, era dificila problemă financiară. Am pornit la drum cu patru mii de lei, nici mai mult nici mai puțin, ceea ce dovedește că ne aflam încă departe de a fi rezolvat ceva. Și totuș am pornit și am apărut cu regularitate o jumătate de an, adică până în clipa când Europa nu ne-a mai lăsat în pace. Nici acum n'aș putea spune de unde am avut banii necesari plăților la tipografie și la hârtie. Știu însă că fiecare dintre noi s'a sbătut și a ridicat planuri uriașe, prăbușite la primul contact cu realitatea. Ovid Caledoniu, care ar fi un mare cap financiar dacă lumea s'ar conduce după principiile sale economice, alerga zile și săptămâni ca să apară într'un târziu cu o reclamă de trei sute de lei și cu un zâmbet victorios care te făcea să vezi dublu. Miron Suru lucra mai în tăcere, cu entusiasmul lui închis și tăcut și gospodărea hârțoagele și spalturile cu optimismul lui invincibil și fatalist care dezarma și care, probabil, transforma plumbul în aur. Căci numai așa se explică minunea aceasta financiară care e apariția «Meșterului Manole». Odată am organizat o șezătoare literară la un filial cămin de studente, de unde am plecat cu urechile încărcate de aplauze și cu vreo două mii de lei în *cassă*. A fost o victorie pe care niciunul din noi nu va uita-o.

Au venit apoi concentrările și băeții n'au mai putut scrie decât pe raniță, sau pe tobă întocmai caporalului lui Frederic cel Mare. Ne-am distanțat apariția numai din această cauză căci tinerețea noastră ne-a smuls dintre pagini și ne-a trimis pe zonă să apărăm niște hotare cari, dacă nu mai sunt întregi în brațele noastre, au rămas neatinse în sufletele noastre de unde vor isbucni, mai largi și mai solide decât ni le-au dat cei ce ni le-au pierdut.

Banii pe cari ni i-a dăruit Fortuna, această muză burgheză și obeză, ne-a permis luxul de a apărea în caete voluminoase, distanțate în timp din cauza evenimentelor, însă bogate și pline ca niște fragmente de an literar.

Ne-am păstrat mereu pe linia de foc a începutului, am rămas adică ancorați de o singură pasiune, aceea a adevărului artistic, despărțit de orice fel de contingențe. Iată dece aceea ce am scris a fost întotdeauna frumos și sincer și iată dece acei ce sau aliat cinstit ideilor noastre au rămas solidar legați de ideea care ne călăuzește și pe care promitem să o apropiem și mai mult de culme în noul an, al treilea, care își deschide orizonturile.

⊠⊠⊠

MARGINALII ESTETICE. E așa de incomod să gândești între oameni! Se spune că cea mai mare nenorocire, în ordinea socială a lucrurilor e aceea de a bea singur. A gândi singur *și a scrie ceea ce gândești*, e dimpotrivă cea mai deplină fericire.

Curios cum arta scrisului nu se poate realiza decât în singurătate! Poate că și muzica e la fel și de aceea paralelele între poesie și muzică sunt atât de tentante și cel puțin tot atât de valabile cât și acelea pe cari Paul Valéry le descoperea între poesie și arhitectură. Artele plastice în schimb, impun adesea prezențe și contacte: modelul viu sau peisagiul viu. Artistul nu e singur când pictează sau când sculptează. El are chiar nevoe de o legătură continuă cu elemente precise din lumea exterioară pentru a putea crea. Pictura și sculptura se poate spune că *există* și *devin* în funcție de triunghiul dinamic care se formează între artist, pânză (sau lut) și model.

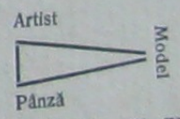

(Orice schematizare, cu pretenții științifice, mi se pare ridicolă. Căci utilitatea reprezentării nu depășește prețiozitatea geometrizării).

Poesia însă, nu admite participanți. Ea

nu poate exista decât în singurătatea desăvârșită, populată cel mult de spiritul cărților din rafturile bibliotecii și de lumina lămpii sau a zilei. E curios și simbolic cum arta nu se poate împlini decât în lumină! Filosofii, de pildă, cari sunt poeți ratați (vezi Nietzsche), sau filosofi-poeți (vezi Platon), își pot desfășura sistemele vorbind în întunerec și, foarte ușor, ne putem închipui pe Socrate în celula sa, scandând celebrele versete din «Phaidon», înainte de a trece în întunerecul *luminos* al morții în care, fără 'ndoială, orice filosofie e inutilă, înconjurat de discipoli și de pământesc întunerec. De sigur nu e o întâmplare că bufnița e simbolul înțelepciunii.

Arta în schimb nu se poate construi decât în lumină. Actul *transcripției poetice*, muzicale, sau plastice, adică dinamica mâinii însoțind elaborarea inspirației, nu e posibilă decât în plină lumină. A gândi un poem, o simfonie, sau un tablou, fără a interveni tu însuți, fără *a vedea* ceea ce realizezi, înseamnă a te condamna la întunerec, adică a consimți propria ta înfrângere în fața materiei și a luminii.

⊠⊠⊠

LÂNGA BISERICUȚA LUI RAFFAEL.— Pe Corso d'Italia copacii au îngălbenit abia acuma. Frunzele au luat culoarea vechilor ziduri cari înconjoară, ca un cerc, centrul Romei. Sunt atâta de groase și atât de trainice încă sub haina de ruină care le îmbracă, încât înăuntrul lor locuesc oameni, pictori celebri își au instalate studiourile, mici grădini suspendate își întind verdeața printre creneluri, și noaptea, uneori, sclipesc lumini misterioase prin ferestrele oblonite. Au rămas în picioare depe vremea atotputerniciei papale, când, dincolo de ele, se întindea câmpia romană, plină de seniori rebeli și de bandiți. Pe creasta acestor ziduri eroice, Sixtus al V-a înfigea capetele tăiate ale prizonierilor săi, nu departe de Porta Pia în vârful căreea tronează azi mozaicul superb al unei Madone.

Toamna a descins în Roma abia acum, în sfârșitul acesta de Noemvrie aurit. Până azi a fost soare și cald ca într'o nefirească revenire a primăverii. In amurg copacii de pe malul Tibrului străluceau aproape roșii de-a-lungul cheiurilor cenușii și cupola dela sfântul Petru se profila pe cerul de sânge ca o altă boltă, mai îndepărtată și mai necunoscută. Azi însă, cerul e înnorat și frunzele au început să cadă de frig, una câte una, printre crengile albe ale arțarilor și printre crengile negre și mișcătoare ale oamenilor în mers. Prin aer plutește miros de castane coapte și câte-un svon de clopot îndepărtat sunând pentru apropiatul sfârșit al zilei. E atâta toamnă pretutindeni, încât o simți aproape, mergând la brațul tău ca o amantă disperată cu plete de aramă fluturând în înserare. La intrarea în Pincio doi vulturi de piatră cenușie cresc pe fondul verde al pinilor, două acvile cu aripile obosite, încremenite în marmoră ca după un lung sbor peste veacuri. In spatele lor se întind cele două mari grădini ale Romei: Villa Borghese în dreapta și Pincio cu Villa Medici în stânga, separate de linia tramvaiului circular. Ambele grădini formează un parc enorm în mijlocul Romei, mărginit de Piazza del Popolo, Piazzale Flammima, Vale Guilia și Via della Porta Pinciana. Printre pinii încă verzi, contrastând cu doliul galben al celorlalți copaci, descoperi celebra Villa Borghese în care e adăpostită galeria de pictură întemeiată de Camille Borghese soțul frumoasei surori a lui Napoleon, Paulina Bonaparte pe care Canova a imortalizat-o într'o marmoră superbă. In Pincio bustul lui Chateaubriand amintește că eleganta vilă Medici se numea nu de mult «L'académie de France».

Nu departe de statuia lui Goethe, descoperitorul romantic al Italiei, se ascunde printre pinii uriași o clădire bătrână de culoare portocalie, cu fațada în formă de templu. E așa numita «Chiesetta di Raffaello», unde marele și tânărul maestru își instruia elevii și unde azi se află «Madonna con Gesù» a lui Bernini. Nimic altceva: numai statuia aceasta de marmoră în mijlocul altarului și, pretutindenească, amintirea lui Raffael. Imprejur liniștea pinilor, cea mai bogată și mai clasică dintre liniști. E atâta nemișcare, atâta *timp concentrat* sub cupolele acestea veșnic verzi încât ai ilusia că nimic rău, nimic *întrerupt*, nimic nearmonic, nu se poate întâmpla aici, deși, nu

prea departe, la poalele colinei Pincio, a fost ucisă de mult nesăturata Mesalina. Moartea ei s'a întâmplat însă tocmai lângă pinii aceștia, pentrucă trupul împărătesei constituia un contrast, pasiunile ei tumultoase și, să zicem, *romantice*, contraziceau staticul clasicism al grădinii și al Romei. Poate că și Raffael a murit prea tânăr pentrucă a iubit prea mult formele trecătoare ale frumuseții pământești în mijlocul liniștii pinilor...

Bisericuța e la marginea unei coline, la picioarele căreea spațiul dintre pini se lărgește făcând loc unui hipodrom, fără tribune împrejur, fără nisip pe pistă, un fel de hipodrom istoric și ideal din care n'a rămas decât forma și amintirea galopurilor cari l'au răvășit odinioară. Pe partea cealaltă, o altă colină, cu o vilă galbenă-cărămizie în mijloc și cu un mare buchet de pini în stânga. Amurgul le bate trunchiurile cari au luat dintr'odată o culoare roză, admirabil contrastată de verdele bogat al coroanelor cari se confundă, se unesc între ele și alcătuesc o massă compactă, ca o mare cu valurile încremenite pe care soarele își plimbă ultimele zâmbete. N'am văzut niciodată un spectacol mai armonic, o natură mai împăcată cu ea însăș, un amestec de culori mai perfect și mai încântător. Dacă aș fi fost singur acolo aș fi devenit faun, sau m'aș fi închis în trunchiul unui pin pentru a înfrunta fără durere curgerea umilitoare a vremii.

Vintilă Horia

⊠⊠⊠

MELANCOLIA ACESTUI SFÂRȘIT.— Mă doare fiecare ceas care trece, fiecare zi care sfârșește în mine acea ilusie inexplicabilă de a fi mereu *în mijlocul luminii*. Dacă aș poseda forța ocultă de a lungi la infinit dorul tăcerii și al singurătății, aș crede cu toată tăria că există o fericire absolută. Există însă în mine acea valență dramatică și latentă, care îmi determină un anumit spațiu, care limitează până și libertatea spiritului. Cât n'aș da să fiu orgolios, să nu-mi convină decât sensul brut biologic și cotidian — dar nici în oglinda mea firească nu apar cu înfățișarea unui om sau mai bine zis cu fețele unui *singur și anume om*.

Am ceva ales și întunecat în ochi; pe fruntea-mi se plimbă mereu un gând viu și nestatornic; peste obrajii mei cad paliditățile tuturor armoniilor care n'au putut fi încă scrise; (această gură care n'a profetizat decât ideea unui frumos etern și care pentru femei a fost numai remușcarea și păcatul de a le fi sărutat într'un miez de noapte) gura mea nu zâmbește decât îngerului ascuns între himerele cerului îndepărtat. Există în ființa mea o stranie turburare continuă, ceeace îmi dă întotdeauna aerul unui om ilusoriu sau a acelui fel de călător frenetic printre toate apotezele lumii. Nu vreau să fac din chipul meu statue sau un idol pentru fete și proști, ci încerc să desvălui propriul meu mister. Ori mai degrabă cauza sfâșietoarei mele irealități, trebue să găsesc *cealaltă semnificație* a existenței mele.

Deaceea și acest Decemvrie ultim pentru mine înseamnă o letargie cataractică. Aș vrea să găsesc omul scos de sub condiția calendaristică omul pe care să nu-l violenteze cancerul trecerii timpului. O, nu fac alusie la biata gloată sensuală de pe stradă sau gloata insignifiantă din cafenele și garsoniere (a cărei legitimație nu e decât prostia, neurastenia și prezența ei celulară, dar pe care n'a emoționat-o niciodată diversitatea culminațiilor unei zile sau anotimp, care îndeosebi n'a dorit vreodată altceva), acest *altceva* nedefinit, inexplicabil și ciudat — care pentru mine formează totuși o lume aparte, îmi crează o ilusie morbidă, mă trece în categoria unui fel de îngeri halucinați și veșnic triști.

Timpul gravează în mine ca'ntr'un ceasornic. Deaceea cred în bucuria răsăritului soarelui, cred în majorarea văzduhului până la capetele pământului cred în acel zenit al orei 12 din zi, cred și în spaima presimțirii întunerecului.

Nu sunt totuși un tip de om istoric, în sens jurnalistic; vreau să spun că nu sunt mai ales omul unei singure zile. Pentrucă eu n'am amintiri, n'am o zi a nașterii și nici nu mă gândesc la o noapte a morții mele. Abuzez de elementul anistoric numai atât cât satisface în mine necesitatea ontologică a unei spiritualități legată de un fapt, legată de revelația unei gândiri sau de intrarea în biserică. Atât! Dar nu este

destul de deșartă această lepădare de continuitatea vremii? Nu este o lașitate — trecerea de partea integrității unice și independente? Poate fi ceva mai tragic decât însăși această renunțare la toate și'n acelaș timp acceptarea servilă a tuturor anomaliilor și tuturor umilințelor?

Repaosul pe care-l dorim, chiar dacă îl ajungem undeva (în beție, tăcere sau moarte) nu este totuși acela care ne trebue. Am încercat fazele acestei căutări și n'am ajuns decât la o conclusie: *singura primejdie este VIAȚA!* Asta înseamnă că nu e bine s'o negi, nici s'o accepți așa cum ți se dă.

Sunt oameni care refuză lupta pentru o isbândă, își refuză chiar propriile lor ilusii, adăpostindu-se ca șoarecii subt pământ — subt mediul unei credințe, așteaptă să se împlinească destinul, cu resemnarea unor păsări cărora le-au putrezit aripele. Imi vine câteodată scârbă de tot ceeace este în jur, pentrucă sunt obligat să mă mișc mereu între lucruri și oameni neschimbători, sau parafrazând pe eroul-sinucigaș al lui André Gide, oameni care își închee în fiecare zi aceiași nasturi la pantaloni fără să se obosească. Pasiunei mele de a cunoaște, de a vrea, de a fi altceva — ei nu adaogă nimic. Numai mă îngrozesc și mă întunecă.

Aștept și eu ceva. Aștept o altă zi (ași numi-o a 367-a zi a anului), *aștept o altă față a omului.*

Nu scrim rândurile acestea pentru nimeni. Pentrucă știu că numai câțiva mai gândesc la fel, iar ei n'au nevoe de afirmarea unor disperări care le sunt proprii. Dar omul acesta care se naște acum zâmbește biruitor anului 1941 — va înțelege el toată întunecarea mea în fața sfârșitului lui Decemvrie? Această fată, care se apleacă peste inima mea ca peste o stea prăbușită, își va da seama ce 'nseamnă tăgăduirea acestui sfârșit? La dracu, nici gândurile mele nu vor schimba nimic din veșnicie. Ași vrea să fiu totuși o natură mai tare decât cealaltă, ași vrea să fiu măcar o idee rătăcitoare printre lucifericele spații!

Hai înapoi, să vedem ce s'a întâmplat. Iată filmul anului pe care l'am trăit eu: colo, cu arma în brațe lângă o graniță care s'a dărâmat; dincolo, m'am plimbat cu spiritul unei fete prin parcul unui oraș moldav; dincoace, cartea cu poesii a lui Allan Poë; aici, odaia în care stau închis ca într'un cer. Nu ești mulțumit? Dar nu mă vezi, plângând de durere? atât? numai atât am trăit eu într'un an? Și, care visam să scuip peste toți idoli, să mă culc cu toate femeile! Nu, nu, altceva, altceva. Trebue să mai fie ceva, deîndată ce simt că sfârșitul nu e acesta, trebue să mai fie ceva deîndată ce veacul meu se termină tocmai la capătul disperărilor. Ori mă amăgesc pe mine însumi ca să nu trăesc ca un șoarece? ori mă mint ca să aud bătaia în ușă a AȘTEPTATULUI? ori poate nici viața nu mai este o primejdie, ci o lihnire — o amețeală, un înnec?

Oricum ar fi — rămân chinuit ca duhul dintr'o statue care simte c'ar putea trăi *altfel*, dar pe care o înghite din nou în adânc piatra sau bronzul. Rămân pentru totdeauna înrădăcinat în pământ ca un sălbatec crin al crepusculului. Și între lacrămile plânse pentru copilăria și tinerețea mea de eri, nu văd niciuna făcându-se făclie să ardă fără sfârșit, fără niciun sfârșit.

Mai bine ași face parte din categoria oamenilor banali. Ași întoarce ceasul cu fața spre mine și m'ași uita lung în ochii sau în trupul unei femei, așteptând să se facă ora 12 și să răstorn peste toate degradările și prostiile lumii — un pahar cu șampanie... ar trebui...

Dar cine e de vină că mi s'a dat ilusia veșniciei și gândul că nu sunt ca tine, ca el — ca toți din afara mea. Doar Dumnezeu. Și n'am să-I iert niciodată că prea mă iubește și atât de mult crede în steaua și'n inima mea.

Laurențiu Fulga

⊠ ⊠ ⊠

POESIA ȘI LEGIUNEA. — Născută din imperialism românesc, Legiunea este chemată să imprime tinerei noastre poesii un caracter de profunziune și de generalitate, pe cari în ultima vreme, orientări sărace cu duhul, l-au răpit aproape întregei noastre preocupări literare. In locul formalismului facil care caracterizează

cele mai multe dintre culegerile de poesie, trimise nouă spre recensare, această admirabilă revărsare de suflet și de *sens românesc*, impusă unei Europe frământate și însetate de mântuire, prin jertfe și suferinți de martiriu, trebue să ridice catedrala unui spirit românesc autentic, capabil să rivalizeze cu orice realizare străină. Nu o poesie de clișeu și de complicațiuni tehnice, așa cum este aproape toată poesia din ultima vreme, ci o poesie încărcată de semnificații adânci, grea de sens și de universalitate românească. Nu prin faptul că suntem Români ne putem impune conștiinței universale, ci printr'o activitate spirituală românească, cu caracter universal. Dacă orientarea preocupărilor noastre se va întoarce spre *conținut*, spre fond și spre aducere tematică, menirea acestei generații, care a știut să învingă cu bărbăție și cu eroism cele mai diabolice persecuții, va fi împlinită în eternitatea unei Românii autentice.

România legionară, procesiune verde spre adevărată istorie românească, înseamnă în poesie, rodire sub alte zodii, mai verticale, mai gotice, mai nemuritoare. Dacă generația nouă de poeți nu poate înțelege acest lucru, dacă va continua și de acum înainte să se piardă în convenționalism și imitațiune săracă, ea este departe de ceea ce este Legiunea lui Codreanu și incapabilă să se integreze noului sistem de viață românească. Dacă și de aici înainte domnii poeți vor crede că e suficient să întrebuințezi de câteva zeci de ori cuvântul *vis* într'o plachetă, dacă e destul să scrii cuvântul *viață* cu majusculă, pentru a pricepe ce este poesia adevărată și pentru a avea dreptul să te revolți și să te superi când ți se fac observațiuni oneste, atunci ei n'au fost în stare să fie contimporani acestei noi Românii spirituale.

Legiunea lui Codreanu, pledează pentru o poesie de pătrundere în adâncuri, de întoarcere spre conținut și spre esențialitate.

⊠ ⊠ ⊠

ARDELEANUL ION VLASIU. — Am publicat în numărul trecut al revistei noastre două reproduceri după Ion Vlasiu: *Avram Iancu* și *Portret*. Figuri expresive, energice, pietroase, ca versurile de cremene ale lui Aron Cotruș. Niciun alt artist român, în afară de Octavian Goga, nu ne prezintă atât de bine sufletul sbuciumat și plin de revolte al Ardealului, ca acest tăcut și blând fiu de țăran, *plecat din sat* să cucerească glorie și să modeleze în piatră drama unui popor asupritor și umilit de soartă. E bine să se spună acest lucru cu glas tare, mai ales acum când problema Ardealului a devenit din nou o rană deschisă.

Figurile sale sunt aspre, o cumplită încolțurare interioară le încremenește dârz, un neclintit destin de strajă istorică. E ceva de munte, de masivitate încântată încruntată, în toate lucrările lui Ion Vlasiu. Cel mai autentic și mai tumultuos revoluționarism ardelean. Atâta energie, atâta vitalitate bărbătească, dar mai ales atâta revoltă surdă, n'am întâlnit decât în *Cartea de aur* a lui Păcățeanu, acolo unde sunt desbătute pe larg, în fața istoriei, toate procesele, toate luptele crunte ale Ardealului, pentru dreptate.

Imi închipui că o expoziție a sculptorului Ion Vlasiu ar semăna cu o adunare de neclintiți revoluționari ardeleni. Așa trebue să se fi încruntat Simion Bărnuțiu când a rostit discursul său de pe Câmpia Libertății. Și tot așa trebue să fi privit Horia pe Impăratul Iosif al II-lea, când acesta i-a spus: «*Mergi și face-vă-ți singuri dreptate!*».

⊠ ⊠ ⊠

INTRE CHATEAUBRIAND ȘI ANDRÉ MAUROIS. — După monografiile cunoscute asupra lui *Byron, Disraeli, Lyautey*, etc. André Maurois încearcă prin acest *Chateaubriand* să dea preocupărilor sale o mai evidentă coloratură literară, printr'o continuă grijă de-a îmbina pătrunderea și analiza criticului, cu finețea și migăleala romancierului. Figura sbuciumatului preromantic este scoasă în evidență cu toată încurcătura ei umană și urmărită până în cele mai adânci cute ale sale. Ne obișnuisem, din lecturile și săracele noastre studii de literatură franceză, să vorbim și să scriem despre un Chateaubriand urzuz și

retras în meditațiile sale religioase, un fel de călugăr plictisitor, a cărui unică ferestruică mai luminată era talentul său descriptiv, André Maurois, ne prezintă un Chateaubriand plin de viață, amant desăvârșit al tuturor femeilor celebre din vremea sa, în frunte cu acea M-me Récamier, prietena și idolul tuturor personalităților franceze din acel timp. Și totodată, un Chateaubriand genial, punct de interferență între cele mai surprinzătoare paradoxe. Revoluționar prin temperament, el s'a erijat totuși în apărătorul regalității ereditare, prin demnitate, speriind deopotrivă și pe unii și pe ceilalți. Orgoliul său superb l-a izolat totdeauna de actualitatea iubitoare, cauzându-i cele mai specifice suplicii interioare.

Același Chateaubriand care în tinerețele sale, refugiat la Londra de frica revoluției dela 1789, scrie acea *Essai sur les Révolutions*, carte rău primită atât de revoluționari cât și de regaliști, se va bucura nespus de mult când va fi supranumit apărătorul catolicismului francez, după publicarea celebrului său *Génie du Christianisme*, mai mult din motive de speculație a unei atmosfere favorabile întoarceri la creștinism, decât dintr'o sinceră convingere religioasă. Câte naivități de epigoni săraci cu duhul, acele presupuse remușcări și lumini interioare, după moartea mamei și surorii sale! Chateaubriand n'a fost niciodată un catolic bun și a trăit mai mult păgânește decât conform doctrinelor al căror apărător a dorit să fie și a fost recunoscut.

Era însă un scriitor desăvârșit, care a știut să-și facă reclamă și să exploateze o anumită atmosferă a vremii sale. André Maurois îl definește foarte bine într'un post-scriptum al unei ipotetice foi matricole: «*Signes particuliers: Indiference, orgueil et génie*».

⊠ ⊠ ⊠

SCULPTORUL VALBUDEA. — Au trecut 52 de ani de când Delavrancea, cu entusiasmul său obișnuit de romantic incorijibil, pretindea în *Revista Nouă, că sculptura românească începe dela Mihai Nebunu*, statue de Șt. Ionescu-Valbudea, expusă în 1885 la Salonul Oficial din Paris și în 1888 la Salonul Oficial din București. Figura acestui torturat și expresiv artist al plasticei românești a rămas însă cunoscută doar în cercul restrâns al inițiaților și al puțin frecventatelor noastre seminarii de Istoria Artelor. Un studiu mai larg nu s'a scris despre el, datorită, poate, atât lipsei noastre de interes pentru această oarecând atât de celebră artă a sculpturii, cât și puținelor lucrări ce ne-a lăsat în urmă.

Acest gol încearcă să-l umple, cu mijloace tinerești, prietenul Ion Frunzetti, prin broșura publicată de Academia Română, din fondul Elena Simu, asupra vieții și operii lui Ștefan Ionescu-Valbudea. Este o lucrare onestă, citită la Seminarul de Istoria Artei, dela Universitatea din București, de sub direcția profesorului Gheorghe Oprescu. Impletind datele biografice cu momentele de creație originală, Ion Frunzetti reușește să evoce pe deplin figura acestui talentat artist și să-i fixeze locul în istoria plasticii românești.

Broșura este completată cu 16 planșe reprezentând cele mai bune lucrări ale lui Valbudea, ca: *Mihai Nebunu* (Pinacoteca Statului), *Speriatul* (Idem), *Copilul dormind* (Idem), *Femee odihnindu-se* (Idem), *Invingătorul* (Colecția Athenului Român), *Mercur* (Banca Națională), *Vulcan* (Idem) și *Maria-Ioana P. Grădișteanu* (Atheneul Român).

Talentul lui Valbudea realizează în dramatism și expresivitate, creind forme torturate de o demonică forță interioară. Oscilând între redarea celor mai tragice energii bărbătești, ca în *Mihai Nebunu*, sau în *Speriatul* și între redarea unei perfecte stări de liniște și seninătate, ca în *Copilul dormind*, sau în *Femee odihnindu-se*, el străbate toată gama atitudinilor vieții cu o vigoare și cu o stăpânire de maestru. Dar ceea ce dă lucrărilor sale un caracter de generalitate este pătrunderea aceea în esențele tragice ale zadarnicului nostru sbucium uman, redarea acelei superbe și dureroase revolte de natură prometeică, pe care, foarte bine, Ion Frunzetti le atribue statuii lui *Mihai Nebunu*. Dacă adăugând la acestea, minuțiosul său studiu anatomic, acea perfectă redare a formelor și a contururilor, armonia acea naturală dintre spațiile pline și goale, figura acestui artist se încheagă, cu toată complexitatea ei, într'o autentică valoare a plasticii noastre. Prietenul Ion Frunzetti, ale cărui preocupări serioase ne sunt cunoscute de prin atâtea publicații precum și din revista noastră, a făcut un act de pioasă reabilitare, publicând această broșură.

Ion Șiugariu

⊠ ⊠ ⊠

«LITORAL» este o revistă de poesie pe care o redactează, la Constanța, d. Dumitru Olariu. Scoasă cu mult gust, acest caet aduce o atmosferă tinerească de viață prin înfățișarea ei.

Printre colaboratori însemnăm pe Horia Stamatu cu o admirabilă poesie «Păstorul», pe Dumitru Olariu, Ion Micu și Aurel Dumitrescu. Ultimul număr este ilustrat frumos de gravurile d. C. Grosu. Urăm acestor tineri viață lungă revistei ce cu tât entusiasm o scot.

Ovid Caledoniu

⊠ ⊠ ⊠

AMINTIRILE DIN TEATRU ale artiștilor au adus în cuprinsul lor totdeauna lucruri interesante, pagini cari rămân mărturie a unor vremi cu care nu ne mai întâlnim niciodată. Aceste amintiri sunt dealtfel singurele dovezi lângă câte un film, o fotografie sau un disc de ceeace a reprezentat odată cutare sau cutare artist în epoca lui de activitate. La noi în ultimii ani au apărut cinci volume de acest gen. Incepând cu volumul de «Memorii» al Agathei Bârsescu, «Amintirile» lui Const. I. Nottara, «Amintirile» lui Petre I. Sturdza, «Amintirile» lui Iancu Brezeanu și terminând cu recentele «Amintiri» ale lui George Niculescu Basu toate sunt mărturia vremurilor frumoase dinaintea războiului 1916-1919, când grijile erau mult mai mici când iubirea, atenția, respectul, față de artă erau sincere, obiective și entusiaste. Sunt pagini emoționante acelea ale Agathei Bârsescu când povestește amănunte în legătură cu glorioasele ei turnee în Germania și America. Ce bogate în amănunte sunt de asemeni amintirile lui George Niculescu Basu în legătură cu începuturile Operei Române la noi. Pline de humor ca și întreaga-i viață sunt amintirile lui Iancu Brezeanu. Cu știnută, prețioase povestind și cele mai mici amănunte sunt Amintirile de patruzeci de ani de teatru ale lui Petru I. Sturdza. Sturdza face o destul de completă istorie a teatrului dinaintea războiului până pela 1900. Acesta se întregește cu acele pagini eterne din Amintirile lui Const. I. Nottara bogate în amănunte și fapte însemnate în viața teatrului românesc la care autorul amintirilor a fost actor principal. Sunt triste amintirile mai ales atunci când aduc în ele o lume glorioasă și timpuri asemenea cu care nu ne vom mai întâlni nici odată, dar sunt și folositoare întru cunoașterea trecutului exemplu de muncă și credință în isbândă fiind pentru cei ce vin după ei.

⊠ ⊠ ⊠

ALMANAHUL este unul din lucrurile utile, în multe case—spre rușinea noastră—fiind singura slovă scrisă ce se cetește afară de obișnuitul ziar de dimineață. De aceasta sunt vinovați nu atât cetitorii cât cei care alcătuind ziarul și almanahul nu știu și nu-și dau osteneala să desvolte gustul cetitului într'o măsură care să depășească sufletul celor opt pagini de ziar și 200 de almanah.

Am în fața mea trei asemenea almanahuri pe anul 1941, singurele scrise în limba română care merită oarecare atenție, restul fiind compromisuri oribile afară de acel cunoscut «Calendar al Gospodarilor» ce se adresează sătenilor. «Almanahul Cuvântul» aduce un foarte bun material de propagandă al Mișcării legionare cu colaborării remarcabile. Bine întocmit dar fiind cu altă preocupare de cât aceea care ne interesează pe noi îl vom lăsa afară din discuție.

«Calendarul Universul» aduce un material divers și în legătură cu ceea ce spuneam mai sus desvoltarea gustului de cetit. Cercetat cu atenție însă singurul lucru valabil ce rămâne din el este numai partea calendaristică bine întocmită. In rest la partea literară sunt versuri și proză foarte slabă. Acele bilanțuri de activități politică, culturală, științifică, etc. care se cere a fi exemple de conștiinciozitate și obiectivi-

tate exemplară sunt așa de scurt redactate în cât numai dintr'o privire aruncată asupra lor îți poți da seama cât de superficial au fost redactate. Un singur lucru remarcabil la acest almanah rămâne tehnica tiparului, frumos îngrijit. — Despre «Almanahul Curentul» nu se poate spune nimic suferind fiind de prea multe lipsuri și prea fără nici un gust fiind făcut. In rezumat deci și anul acesta almanahurile nu aduc nici o contribuție nouă — afară de acela al ziarului «Cuvântul» închinat unei idei — la misiunea ce o am întru desvoltarea gustului de cetit. Nu cu bilanțuri scrise cum nu se poate imagina mai superficial, cu proză și versuri semnate de condee de a treia mână și fără stimulente noi inovații ingenioase se alcătuiește almanahul dorit de toți iubitorii întru frumos și folositor.

⊠ ⊠ ⊠

INSEMNARI SOCIOLOGICE revista profesorului Traian Brăileanu și-a reluat apariția începând dela 1 Septemvrie aducând în paginile ei un material prețios. In numărul 1 Vasile Băncilă semnează un articol despre Nae Ionescu reușind să fixeze trăsăturile esențiale ale personalității acestui mare profesor. «Despre Bunătate» scrie în nr. 2 Ernest Bernea cu suflet și înțelegere largă. Radu I. Paul în nr. 3 caută să explice «Temeiurile revoluțiilor totalitare» ajungând la conclusia că «regimul totalitar creștin ar putea fi considerat ca formă ideală a orcărui regim totalitar», cum în nr. 1 Barbu Slușanschi scrie despre «Structura organizației totalitare». In legătură cu legionarismul scrie C. Atanasiu în nr. 4 despre «Coordonate spirituale ale legionarismului» autorul exprimându-se cu claritate schițează frumos tipul ideal al luptătorului legionar și nevoile de astăzi ale României Legionare.Traian Herseni semnează în nr. 5 articolul «Concepția Socială a Legiunii» autorul între altele spune: «Concepția legionară nu izvorăște din interesele ascunse ale vremei clare. Ea se înalță din nevoia de reconstrucție națională și deci în lumina ei neamul trece înaintea oricărei clase sociale și oricăror categorii de indivizii»... «După concepția legionară atât clasele sociale cit și indivizii sunt subordonați organic neamului. Interesele unei clase sociale nu pot fi ținute în seamă decât în măsura în care ele nu contrazic interesele națiunii, iar valoarea indivizilor se măsoară în funcție de contribuția lor la viața și desvoltarea națiunii». In nr. 6. Ernest Bernea «Despre bucurie». Mircea Mateescu scrie «Civilizație și tradiție» un mult prea confuz articol cufundându-se în terneni pretențioși și citate inactuale fără autoritate. Nu reușește să ne convingă de ceeace noi de totdeauna am fost convinși că Europa este tânără, fără tradiții periculoase întru desvoltarea civilizației. — In nr. 8 Traian Brăileanu «Doctrina legionară și știința socială»; Liviu Stan «Biserica și Statul legionar». După cum se poate vedea «Insemnările sociologice» își justifică pe deplin apariția aducând între copertele verzi și sobre material serios bine pus la punct tratând subiecte variate din cele mai actuale timpurilor noastre.

⊠ ⊠ ⊠

«CURȚILE DORULUI» ȘI LUCIAN BLAGA. — La Sibiu apare revista studenților în litere și filosofie dela Universitatea «Regele Ferdinand». Numărul 1 al primului an cu toate că poartă pe el: Ianuarie 1941 a apărut înaintea Crăciunului 1940. Dând la o parte coperta pentru a găsi justificarea titlului într'un articol de fond — presupui —, te întâlnești cu reproducerea poesiei lui Lucian Blaga «La curțile dorului». Și iată cum răsfoind în continuare revista justificarea își scapă și totul rămâne neînțeles ca și întreg cuprinsul revistei, pe care ai avut prilejul în timpul răsfoirii să-l constați că este fără valoare, tinerii studenți refugiați la Sibiu neavând nimic de spus interesant dincolo de sala unde vor trebui să răspundă profesorilor. Ceeace ne-a hotărât pe noi să-i dăm aici o oarecare atenție sunt câteva rânduri semnate de Lucian Blaga care ne-au mâhnit tare mai ales atunci când sunt puse ca îndreptar la o revistă de tineri cari mâine, poimâine vor fi soldații patriei la luptă întru recucerirea hotarelor României de totdeauna. Prezentând vechile hotare Lucian Blaga spune «*acest orizont care de pe pământ s'a retras în inima noastră, îl purtăm cu noi închis în noi, ca orizont viu și neuitat, pe care nici o măsură omenească nu-l va putea revizui ȚARA DIN INIMA NOASTRĂ, ORIZONTUL* TOCMAI SUFICIENT *PENTRU ORICE CREAȚIE oricât de mare a spiritului,..... cu acest orizont în inimă o putem lua spre viitor*». Totul este de înțeles aici dar dece această resemnare în fața unei fapte pe care trebue să o privim cu credința hotărâtă că, ceeace s'a pierdut vom lua înapoi. Cum poate Lucian Blaga să gândească, dar mai ales să scrie că această țară din inima noastră este *orizontul tocmai suficient* pentru orice creație ori cât de mare a spiritului. Adică ceeace aveam valabil, real înainte pe suprafața acestui pământ era ceva de prisos? Nu d-le Lucian Blaga România Mare era orizontul suficient al Românismului și creațiilor lui. Astăzi însă fără el va trebui să muncim și să creem pentru redobândirea lui, și a fraților rămași acolo, fără orizont nici măcar în inimă ca d-ta. Nu putem a încheia rândurile acestea fără a semnala lipsa de obiectivitate ajunsă până la obrăsnicie a lui Ovidiu Drimba atunci când ocupându-se de Ionel Teodoreanu scrie într'o manieră așa ușuratecă lipsită de orice brumă de temeiu în afirmațiile pe care le face. Ionel Teodoreanu d-le O. Drimba va rămâne cu multe pagini și volume în literatura română ca o figură reprezentativă și este departe de ceeace susții d-ta.

Ionel Teodoreanu este un îndrăgostit al slovei, al cărții, al creației crede în victoria acestora și deaceea luptă cu înverșunare și convingere pe acest front părăsit de mulți astăzi, din cauza vremurilor prin care trecem, fiind singura lor scuză lașă.

⊠ ⊠ ⊠

INUTILITAȚI ȘI RISIPITORI. — Apar în țara noastră mult prea multe broșurele, chiar luxos tipărite, multe le primim și noi la redacție dar în majoritate sunt fără pretenție modeste și de provincie. Nu sunt periculoase din nici un punct de vedere fiind mai totdeauna volume de versuri. Economicește luat fenomenul nu suferă deoarece autorul provincial când îndrăsnește să-și scoată volumașul o face din prisos, încurajând munca și dând o posibilitate de trai tipografului. Și totul este foarte bine deoarece din când în când se mai găsesc și lucruri minunate prin aceea provincie cum a fost de pildă cărțulia «Voinicii pământului» de Beșchea. Pericolul se arată însă atunci când asemenea cărți apar în București ocupând timpul prețios al lucrătorilor tipografi aglomerați de lucrări mult mai importante și mai urgente. Când autorii renunță la alte lucruri necesare traiului lor numai și numai să-și vadă cartea tipărită. Când aceste cărți apar luxos imprimate și când aduc între copertele lor nu versuri ci conținuturi deadreptul inutile istoriei culturale românești. Trecând la câteva exemplificări vom întreba Editura Socec ce rost a avut traducerea în limba română a unui studiu din 1934 scris asupra poesiei românești de azi de Mario Roques. Acest studiu avându-și scopul lui bine determinat pentru propagandă și informație în străinătate era inutilă apariția în românește unde avem suficiente isvoare și studii asupra poesiei noastre. D-l Horia Filip este un alt risipitor tipărind două plachete inutile, prima «Idei biruitoare din Mein Kampf», iar a doua «André Gide: O călătorie în Congo». Intrebându-te ce rost au, ce vor să aducă nou culturii românești. Dintr'un început nici unul. Mai ales că în prima nici titlul nu este în concordanță cu sumarul nici numărul paginilor 64 cu prețul 60 lei. — Cora Valescu Hurmuz a tipărit alte două inutilități dar și crime literare în același timp. Este vorba de broșurile d-sale despre Opera lui Ion Creangă, exemple de totală lipsă de înțelegere a operei marelui povestitor. Mai devin pe lângă inutile și periculoase deoarece fiind scoase în chip de broșuri cu preț redus, ele se adresează în special școlarilor. Inutilă și luxos tipărită este deasemeni broșura lui V. V. Haneș despre Basarabia Noastră, pe care cu toții știm că este românească din milenii fără aceste pagini de antologie șchioapă a lui V. V. Haneș. Asemenea carte duce în sinea ei pe lângă inutilitatea apariției și un oarecare indiferentism al autorului față de o durere generală și românească.

Această listă o terminăm aici cu toate că — trist lucru — sunt încă multe cazuri asemenea. Așteptăm dela vremurile ce vin

să se termine cu asemenea risipe de hârtie, tipar, muncă pentru inutilităţi vădite la prima aruncătură de ochi asupra lor.

Miron Suru

⊠⊠⊠

CATRE ABONAŢII NOŞTRI. — De doi ani stăm neclintiţi pe baricadele literaturii româneşti, încrezători într'un mare destin cultural pe care vremea şi străduinţele noastre ni-l vor dărui aşa cum îl concepem noi. Şi aceasta datorită, în bună parte, abonaţilor noştri care ne ajută cu credinţă, înţelegând că o revistă, pentru a putea să apară, trebue să fie susţinută nu numai de entusiasme platonice dar şi de bunăvoinţe materiale. Adresăm acestei mari familii mulţumirile noastre şi îi promitem solemn ca în anul ce vine să ne reluăm apariţia regulată a începutului şi să aducem în paginile noastre spiritul de reînoire care ne caracterizează.

Schimbările cari vor surveni în paginile noastre, cronicele noui şi numele noui pe cari le vom prezenta nu vor reprezenta decât continuitatea unui efort pe cari, cei mai mulţi dintre prietenii noştri l-au înţeles.

Cei ce nu înţeleg constitue în schimb o altă familie, aceea a prostimii din subsol pe care am semnalat-o în primul număr al apariţiei noastre şi căreea continuăm a-i fi recunoscători pentru etalonul comparativ pe care ni-l oferă benevol.

Celor ce ne iubesc, toată dragostea noastră. Celor ce ne urăsc, toată indiferenţa noastră.

«Meşterul Manole»

CĂRŢI ŞI REVISTE PRIMITE LA REDACŢIE

GRIGORE POPA: *Existenţă şi adevăr la Sören Kierkgaard*. Sibiu 1940. 15×20,5 VIII+372 p. Tipografia Arhidiecezană. Seria teologică nr. 19. 140 lei.

ŞTEFANIA ZOTTOVICEANU-RUSU: *Jocul de-a dragostea şi moartea*, versuri. Bucureşti 1940. 20×23. 68 p. Cugetarea — Georgescu Delafras, 70 lei.

TEODOR SCARLAT şi MIHAIL STRAJE: *Interpretări din lirica lui Gourmont*, Bucureşti, 1940. 13×22. 32 p.

HORIA FILIP: Idei biruitoare din «Mein Kampf». Bucureşti 1940. 13×20. 64 p. Tipografia Tiparul Românesc. lei 60.

REVISTE

Revista Fundaţiilor Regale, an. VII nr. 11 Noemvrie 1940. Semnează: Liviu Rebreanu; Radu Gyr; T. Arghezi; Otilia Cazimir; Emil Botta; Mircea Streinul; D. Iov; Al. Popescu Telega; Andrei Bucşan; Erastia Peretz; Ladmiss Andreescu; T. Al. Stoianovici; Nicolae Roşu; Anton Balotă; Pompiliu Constantinescu; Al. Dima; Victor Iancu; I. G. Dimitriu; I. Horia Rădulescu; Iosif E. Naghiu; Ion Frunzetti; Petre Comarnescu.

Revista Fundaţiilor Regale, an. VII nr. 12 Decemvrie 1940. Semnează: Gh. I. Brătianu; Ion Pillat; T. Arghezi; Otilia Cazimir; Virgil Carianopol; D. Caracostea; Horia Furtună; Erastia Peretz; Cicerone Teodorescu; Ernest Bernea; I. G. Dimitriu; Anton Balotă; Octav Şuluţiu; D. M. Pippidi; Şerban Cioculescu; Ion Vlasiu; N. Tatu; Vintilă Teodorescu; T. Păunescu-Ulmu; Costin I. Murgescu; Petre Comarnescu; Dorin Sperantia; Caiuş Jiga; Ion Frunzetti; Eugeniu V. Haralambie;

Glasul Neamului, an. XV nr. 1 serie nouă, Decemvrie 1940. Semnează: N. Ladmiss-Andreescu; Radu Gyr; George Todoran; George Doru-Dumitrescu; Silviu Lazăr; Dr. Victor Odobeşteanu; Virgil Carianopol; Ion Iovescu; Teodor Scarlat; Mircea Florentin; Nic. Munteanu; Ion Th. Ilea; V. Gheţea; Constantin Stelian; Dan Smântânescu; C. Pârlea; Ştefan Gomboşiu; Anton Balotă; C. N. Negoiţă; Pan M. Vizirescu; Mircea Streinul; Ion Şandru; Aurel D. Bugariu; Dumitru Gherasi.

Ramuri, an. 32 nr. 6-8 Iunie-August 1940. Semnează: Dragoş Vrânceanu; Al. Calotescu Neicu; Ştefan Bălceşti; M. D. Ioanid; Erastia Peretz; Augustin Z. N. Popp; T. Păunescu-Ulmu; Romulus Vulcănescu.

CUPRINSUL
Anului II (1940)

VERSURI

Madeleine Andronescu: Pom de Crăciun, I-III, p. 14; Arcuş, p. 16.
Mihai Beniuc: In aur vişiniu, X, p. 6; O, voi prunci, p. 7; Latre 'cânii, p. 8.
Ovid Caledoniu: Toamna sufletul vostru, VIII-IX, p. 14; Ia-mi, Doamne acum, tristeţea, p. 15; Sunt marele cântec, p. 15; Cântec iubitei îndepărtate, p. 16; Vezi, Doamne, fruntea iubitei e clară, p. 17.
Virgil Carianopol: Nu de aici începe viaţa, I-III, p. 26; Alt început, p. 27; Despre moartea mea, p. 27.
Aurel Chirescu: Elegia temerei, IV-VII, p. 8; Elegia presimţirii, p. 8; Elegia desprinderii, p. 9.
Ion Frunzetti: Colind, VIII-IX, p. 7; Elegie scită, p. 8; Mantica, p. 9; Aubade, p. 9.
Adriano Grande: Reflux, X, p. 51; Miros de mentă, p. 52, din italieneşte de Vintilă Horia şi Franco Loreti.
Vintilă Horia: In amurg am ucis, VIII-IX, p. 24; Când umbra va cuprinde, p. 25; Vates, p. 26.
Horia Nitulescu: Ce înaltă 'n vânt, IV-VII, p. 25; Şi tu, sălbatecă floare, p. 26; Rugăciune profană, p. 27.
George Popa: Destin, X, p. 32; Marea întoarcere, p. 33; Baladă, p. 34.
Grigore Popa: Seara pe Vâltava, I-III, p. 7; Plopul din grădina noastră, p. 8; In veacul nostru rece şi amar, p. 8.
Ion Şiugariu: Tot altele, I-III, p. 29; I Nemângâiatul menestrel, p. 30; II Nemângâiatul menestrel, p. 30; Noapte, p. 31; Intoarcerea peregrinului, p. 32; Prinţul de ceară, X, p. 25; Elegie, p. 26; Peste pământeşti coline, p. 26; Mai departe, p. 27.
Radu Stanca: Zi de Toamnă, VIII-IX, p. 27; Mă va găsi de-acum, p. 28; Desnodământ, p. 29.
Ştefan Stănescu: Rugă, IV-VII, p. 28.
Simion Stolnicu: Jucător de joc şi ierarh, IV-VII, p. 20;

PROZĂ

V. Benes: Păcatul fratelui Beatus, nuvelă, X, p. 9.
Laurențiu Fulga: Vânt de Ianuarie, nuvelă, X, p. 36.
Vintilă Horia: Sufletul pisicii, nuvelă — Reprezentări la o estetică a non-existenței, IV-VII, p. 10.
Pericle Martinescu: Sunt frate cu un fir de iarbă, poeme, I-III, p. 10.
Giovanni Papini: Fără nici un motiv, nuvelă traducere de Giuseppe Sabbarese — Reprezentări la o estetică a non-existenței cu o introducere, I-III, p. 17.
Mircea Streinul: Desnădejde, poem, IV-VII, p. 21; Voncic se 'nsoară, fragment de roman, p. 22; După amiază lângă Cernăuți, fragment de roman VIII-IX, p. 18; Zanchira, fragment de roman, p. 20.
Ion Vlasiu: Toate le-a făcut Dumnezeu, fragment de amintiri, VIII-IX, p. 10.

ARTICOLE

Ovid Caledoniu: Destine scriitoricești, VIII-IX, p. 40.
Ion Frunzetti: Problema tragicului modern, I-III, p. 33.
Coriolan Gheție: Instigatori dincolo de nori, VIII-IX, p. 41; Monarhie și requiem, X, p. 28.
Vintilă Horia: Scriitorul tânăr și estetica non-existenței, I-III, p. 47; Cuvinte pentru alt început, VIII-IX, p. 39.
Teodor Ionescu: Note despre Van Gogh, IV-VII, p. 40.
Mihail Isbășescu: Schiller estetician, IV-VII, p. 29; Hans Carossa, VIII-IX, p. 42.
Emiliano Leonardi: Carnet african, X, p. 59.
Aurel Marin: N. N. Tonitza, I-III, p. 44.
Pericle Martinescu: Intoarcerea fiului necredincios, VIII-IX, p. 30.
Constantin Micu: Modalitatea narcisică și prometeică a spiritului, I-III, p. 1; Itinerar în absolut, IV-VII, p. 36; Cu privire la poetul I. U. Soricu, p. 42.
Ioan I. Mirea: Italia văzută de artiștii români, I-III, p. 45.
Horia Nițulescu: Treptele mântuirii sau despre aleși, X, p. 53.
Grigore Popa: Temeiurile revoluționare și eroice ale Ardealului, X, p. 1.
Ion Șiugariu: „Gaște și gâște literare", I-III, p. 53; Titu Maiorescu, criticul, IV-VII, p. 1; Năvala cuvintelor, p. 47; Pentru cei ce se supără, VIII-IX, p. 47; Anul poteic, X, p. 64.
Dorin Speranția: Snobism muzical, X. p. 61.
Simion Stolnicu: Spicele depărtării, X, p. 58.
Miron Suru: Despre traduceri, I-III, p. 58; Utilitatea criticei, VIII-IX, p. 53; Dorința de a fi simplu, p. 53; Gânduri la sfârșit de an literar, X, p. 69.
Ștefan Theodorescu: Fundamentele spirituale ale mișcării legionare, VIII-IX, p. 1.
Ion Vlasiu: Insemnări, X, p. 62.

DESPRE CĂRȚI

Vintilă Horia: Șerban Cioculescu: Viața lui I. L. Caragiale, I-III, p. 48; Mihail Chirnoagă: Logodna, p. 51; Dumitru Almaș: Miron Costin, p. 51; Ion Pillat: Umbra timpului, IV-VII, p. 44; Gherghinescu Vania: Privighetoarea oarbă, p. 46.
Ion Șiugariu: N. Crevedia: Dă-mi înapoi grădinile, I-III, p. 54; Dimitrie Danciu: Solitudini, p. 55; George Drumur: Suflete în azur, p. 56; Mircea Streinul: Opera lirică (1929-1939), IV-VII, p. 48; Vlaicu Bârna: Brume, p. 49; Victor Stoe: Fuga cerbilor, p. 50; Virgil Carianopol: Scară la cer, VIII-IX, p. 48; Aurel Marin: Insemnări despre lume, prieteni și moarte; Viața în munți sau a doua carte de însemnări despre lume, prieteni și moarte, p. 49; Const. Virgil Gheorghiu: Caligrafie pe zăpadă, p. 50; Mircea Badea; Incantații, p. 51; Mihai Beniuc: Cântece noi, p. 51; Theodor Al. Munteanu: Meri domnești, X, p. 66; D. Ciurezu: Pământul luminilor mele, p. 67; Ștefan Baciu: Cetatea lui Bucur, p. 68.
Miron Suru: N. Petrașcu: Icoane de lumină, vol. III, I-III, p. 59; Gh. Ungureanu: Din viața lui Ion Creangă, p. 59; Ioan Massoff: Matei Millo și timpul său, p. 59; D. Russo: Studii istorice greco-române, p. 60; Ion Anestin: Dragodana, p. 60; Ion Biberi: Bruegel ciudatul, p. 61; Victor Eftimiu: Fum de fantome, p. 61; Teodor Scorțescu: Concina prădată, p. 62; Ionel Teodoreanu: Prăvale Baba, p. 63; Mihai Uță: Pascal, p. 63; Liviu Rebreanu: Amândoi, p. 63; Mihail Sebastian: Accidentul, p. 64; Emilia Șt. Milicescu: Delavrancea, VIII-IX, p. 54; N. Cartojan: Istoria literaturii române vechi, p. 54; Dan Petrașincu: Junglă, p. 55; N. Bagdasar: Istoria filosofiei române, p. 55; Mihail Celarian: Diamant verde, p. 56; Mihai Eminescu: Poesii și variante ediția D. Mazilu, p. 56; Nicolae Th. Ionnițiu: Despre carte și slujitorii ei, p. 57; Ionel Teodoreanu: Tudor Ceaur Alcaz, X, p. 70; Petru Comarnescu: Chipurile și priveliștile Americii, p. 71; Victor Popescu: S'a sfârșit primăvara, p. 71; Paul I. Papadopol: Poeții Văcărești, p. 73; Cartea foloasele și neajunsurile ei; p. 72; Câți-va tipografi mânuitori de condeiu, p. 72; E. Lovinescu: T. Maiorescu, 2 volume, p. 73; Sextil Pușcariu: Limba română, p. 74; Liviu Rebreanu: Lauda țăranului român, p. 74; Ernest Bernea: Pași în singurătate, p. 75.

CUVINTELE VREMII

Ovid Caledoniu: Puțin în urmă, VIII-IX, p. 66; Litoral, X, p. 83.
Mihail Chirnoagă: Antonia Pozzi, VIII-IX, p. 59.
Ion Frunzetti: Indoiala, I-III, p. 68; Soarta clasicilor, p. 69; Minciuna, p. 69; Despre monometalismul culturilor, p. 70.
Laurențiu Fulga: Melancolia acestui sfârșit, X, p. 73.
Maria Golea: Dorothea Tieck, IV-VII, p. 53.

Vintilă Horia: Elogiul lui Constantin Micu, I-III, p. 65; Regele şi gândurile noastre, p. 66; Semnificaţia unui premiu literar, p. 67; Biata noastră proză, p. 68; In urgia care s'a abătut deasupră-ne, IV-VII, p. 52; După doi ani, X, p. 76; Marginalii estetice, p. 77; Lângă bisericuţa lui Raffael, p. 78; Către abonaţii noştri, p. 86.
Pericle Martinescu: Tudor Arghezi, IV-VII, p. 55; Ultima carte, VIII-IX, p. 64; Orient şi Occident, p. 64.
Constantin Micu: Un triumf al generaţiei tinere: Vintilă Horia, numit ataşat de presă la Roma, IV-VII, p. 56.
Ioan I. Mirea: Matisse; Gauguin; Bino Sanminiatelli; C. Pavolini, IV-VII, p. 55.
Virgil Mirescu: Viaţa de stat care ne trebue, VIII-IX, p. 59.
Ion Siugariu: Elogiul lui Ion Frunzetti, I-III, p. 65; Asociaţii de scriitori, p. 70; Titu Maiorescu, p. 71; Şezători literare, p. 71; Jurnal literar, IV-VII, p. 53; Imaginea în artă, p. 54; Un poet basarabean, p. 54; Pentru sufletul Ardealului, VIII-IX p. 58; Jurnal literar, p. 61; Triumful poetului, p. 63; Am venit din Ardeal, p. 63; Cazemate în cultură, p. 64; Poesia şi Legiunea, X, p. 80; Ardeleanul Ion Vlasiu, p. 81; Intre Chateaubriand şi André Maurois, p. 81; Sculptorul Valbudea, p. 82.
Miron Suru: Amintiri de teatru, X, p. 83; Calendarele, p. 83; Insemnări sociologice, p. 84; Curţile Dorului, p. 84; Inutilităţi şi risipitori, p. 85.
CĂRŢI ŞI REVISTE PRIMITE LA REDACŢIE, I-III, p. 72; VIII-IX, p. 67; X, p. 86.

DESENE

Claudia Cobizeva: I-III, p. 52; IV-VII, p. 57.
I. Dobrian: Coperta, X.
Coca Farago: I-III, p. 32.
Emil Mereanu: I-III, p. 57; IV-VII, p. 19; VIII-IX, p. 17, X, p. 35.
Aurel Rădulescu: I-III, p. 6.
Rudd. Rybiscka: I-III, p. 9; 44; IV-VII, p. 36; p. 44; VIII-IX, p. 23, p. 39, p. 47, p. 66, X, p. 8; p. 31, p. 58; p. 64.
Mica Şerbu: Coperta, I-III; I-III, p. 28; IV-VII, p. 7; Coperta, VIII-IX; VIII-IX, p. 13; p. 46; X, p. 5; p. 24.
G. Teohary: Coperta, IV-VII.
Ion Vlasiu: VIII-IX, 2 planşe afară din text.